

TAMPEREEN YLIOPISTO

Pia Parkkinen

SUOMALAINEN SIKAGATE

– Sikatila- ja teurastamokohut Helsingin Sanomien jutuissa
vuosina 2007 ja 2015

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2017

TAMPEREEN YLIOPISTO
Viestintätieteiden tiedekunta

PARKKINEN, PIA: Suomalainen Sikagate. Sikatila- ja teurastamokohut Helsingin Sanomissa vuosina 2007 ja 2015

Pro gradu -tutkielma, 73 sivua, 16 liitesivua
Journalistiikka
Toukokuu 2017

Pro gradu -tutkielmani aiheena on kohu, joka syntyi, kun Oikeutta eläimille -järjestö (OE) julkaisi vuosina 2007, 2009 ja 2015 kuvia ja videoita suomalaisilta sika- ja siipikarjatiloilta sekä teurastamoilta. Kuvissa nähtiin kaltoin kohdeltuja ja kärsiviä eläimiä. OE pyrki julkistuksella kyseenalaistamaan eläinten tehotuotannon ja synnyttämään keskustelua siitä, pitäisikö meidän suhtautua eläimiin jonain muuna kuin pelkkinä liukuhihnatuotteina.

Analysoin kuvien julkistusta Chantal Mouffen ja Nancy Fraserin julkisuuteen, sen rajojen vetoon, merkitysten valtakamppailuun ja hegemoniaan liittyvien teorioiden avulla. OE osallistui kamppailuun, jota käydään julkisuuden legitimiin osallistujien rajoista, siitä, ketkä valtamedioiden julkisuudessa suljetaan ulkopuolelle ja ketkä pääsevät ääneen. Yksi ulossuljettu ryhmä haastoi vallitsevaa politiikkaa ja sen hegemoniseksi muotoutunutta tapaa määrittää eläimiä ja ihmisen suhdetta niihin.

Kysyn, oliko julkistusta seuranneessa kohussa käynnissä mouffalainen kiistelevän moniarvoisen (agonistinen) vai sovittamattomaan vastakkaisuuteen (antagonismiin) perustuva kamppailu. Pääsen vastaamaan kysymykseen tarkastelemalla, miten kiista ja merkityskamppailut ilmenivät käytännössä. Tutkin diskurssianalyysin keinoin aiheesta vuosina 2007 ja 2015 Helsingin Sanomissa kirjoitettuja juttuja. Etsin teksteistä subjektipositioita ja diskursseja, joilla OE:n jäsenet, tuottajat, eläimet ja meidät lukijat asemoitiin.

Vaikka teksteistä nousi erittäin usein esiin juuri OE:n kritisoima hegemoninen ja välineellistävä talouden diskurssi, joka asemoi tilalliset tuottajiksi, eläimet tuotantoeläimiksi ja meidät lukijat kuluttajiksi, myös muita, tätä haastavia ja kyseenalaistavia diskursseja löytyi. Teksteissä oli selkeästi käynnissä kiista ja kamppailu merkityksistä. Teksteistä oli luettavissa antagonistisia elementtejä, joissa toista osapuolta ei nähty legitimiin vastustajana, mutta myös agonistista, kiistelevää moniarvoisuutta ilmeni.

Asiasanat: journalismi, Oikeutta eläimille, Chantal Mouffe, Nancy Fraser, Jacques Derrida, diskurssianalyysi, ihmisen suhde eläimeen, tehotuotanto

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	1
1.1. Sikatila- ja teurastamokohut.....	1
1.2. Julkisuudesta kaikki alkaa.....	4
1.3. Tutkimuksen kohde ja kysymykset.....	5
1.4. Metodologia, media ja diskurssi.....	7
1.5. Aiempi tutkimus.....	8
2. Tutkittavan sikakohun konteksti.....	10
2.1. Eläinoikeusliike osana suomalaisen ympäristöprotestin maininkeja.....	10
2.2. Institutionaalisen politiikan murros.....	12
2.3. Julkisuus politiikan areenana.....	14
2.4. Poliitiikan medioituminen.....	15
2.5. Uusliikkeet ja uusmedia.....	16
3. Kohti vaihtoehtoisia julkisuuksia.....	18
3.1. Jürgen Habermas ja julkisuuden idea.....	18
3.2. Nancy Fraserin vastaus: vastajulkisuudet.....	20
3.3. Chantal Mouffe, politiikka ja poliittinen.....	21
3.4. Ratkeamaton ja hegemonia.....	23
3.5. Me versus muut.....	25
3.6. Kiistelevä moniarvoisuus ja agonismi.....	27
4. Metodologian teoriaa eli millaiselle metodologiselle perustalle työ pohjaa.....	29
4.1. Diskurssit ja merkityksen synty.....	30
4.2. Merkitykset ja diskurssit liikkeessä.....	34
4.3. Identiteetin diskursiivisuus ja subjektipositiot.....	37
4.4. Teoriasta käytäntöön eli miten luen tekstejä.....	38
5. Diskurssit, subjektipositiot ja niiden analyysi.....	41
5.1. Oikeutta eläimille -järjestön jäsenet.....	41
5.1.1. Kriminalisoiva diskurssi: rikolliset.....	42

5.1.2. Rationalisoiva diskurssi: aikuistuneet ja ammattimaistuneet.....	44
5.1.3. Irrationalisoiva diskurssi: eräänlaiset uskovaiset.....	45
5.1.4. Politisoiva diskurssi: poliittisesti toimivat kansalaiset.....	46
5.2. Tilalliset ja teurastamot.....	47
5.2.1. Pyhittävä ja legitimoiva diskurssi: moninkertainen uhri.....	47
5.2.2. Osittain kriminalisoiva diskurssi: petkuttaja.....	49
5.2.3. Teknologisoiva, normalisoiva diskurssi: tehtaan pyörittäjä.....	51
5.2.4. Heroisoiva diskurssi: sankarillinen emäntä ja isäntä.....	52
5.2.5. Holhoava diskurssi: tietämätön, koulutuksen tarpeessa.....	53
5.3. Eläimet.....	54
5.3.1. Dystopisoiva, apokalyptinen diskurssi: uhri, raato.....	55
5.3.2. Välineellistävä diskurssi: ruokaa, tuotantoväline, raaka-aine.....	57
5.3.3. Inhimillistävä diskurssi: nehan ovat ihan kuin me.....	58
5.3.4. Problematisoiva diskurssi: tuntematon eläin.....	59
5.4. Me lukijat, juttujen ja kiistan yleisö.....	60
5.4.1. Holhoava diskurssi: naiivit kaupunkilaiset.....	60
5.4.2. Välineellistävä ja kaupallistava diskurssi: Mitäs me kuluttajat?.....	62
5.4.3. Politisoiva diskurssi: valintoja tekevä subjekti.....	63
6. Yhteenveto.....	64
6.1. Kvantitatiivisia huomioita uutisoinnista.....	64
6.2. Ristiriitaiset ja haastavat diskurssit.....	66
6.3. Kohti kiistelevää moniarvoisuutta.....	67
Lähteet.....	70
Liite 1.....	74
Liite 2.....	79

1. Johdanto

1.1. Sikatila- ja teurastamokohut

Tämän pro gradu -tutkielman aihe on suomalainen Sikagate, vuonna 2007 julkisuuteen nousseet kuvat eläinten huonosta kohtelusta kotimaisissa sikaloissa ja siipikarjatililla ja myöhemmin vuonna 2015 suomalaisilla teurastamoilla. Oikeutta eläimille -järjestön välittämällä materiaalilla oli shokkiarvoa. Kuvat järkyttivät, onnistuivat pysymään otsikoissa ja saamaan aikaan julkista keskustelua siitä, miten meidän tulisi suhtautua eläimiin: lihakoneina, tuotteina vai elävinä olioina, joilla on oikeuksia. Sikagateksi nimittämäni julkistusten sarja ei täysin muistuta esikuvaansa Watergatea. Sikagatesta ei seurannut perustuslaillista kriisiä, eikä presidenttikään eronnut. Jotain yhteistä niissä silti oli. Eräällä tapaa molemmat olivat tietovuotoja. Sikagatesta aiheutui, jos ei skandaali, ainakin hetkellinen kohu. Kummatkin sisälsivät piirteitä, jotka herättivät kysymyksen siitä, oliko tässä rikottu lakia.

Oikeutta eläimille -järjestö julkaisi ensimmäiset sadalla yhdellä etelä- ja länsisuomalaisella sika- ja siipikarjatilalla kuvatut videot ja valokuvat joulun alla 29.11.2007. Kuvissa nähtiin sairaita ja kärsiviä eläimiä sekä likaisia ja ahtaita tiloja. Materiaali antoi järjestön mukaan kattavan kuvan suomalaisesta tehomaa-aloudesta. Ensimmäisten kuvien tultua julki myös maataloustuottajia edustava MTK:n eläinlääkäri Vuokko Puurula totesi kuvissa näkyvien eläinten olosuhteiden olevan "pöyristyttäviä". Tuottajapuolen ensireaktio kuviin oli silti kiistäminen ja epäily. Väitettiin, etteivät kuvat ole aitoja ja muistutettiin, että Oikeutta eläimille -järjestön toiminta on tarkoitushakuista. *"Täytyy muistaa, minkälainen yhdistys Oikeutta eläimille on. Hehän pyrkivät lopettamaan eläintuotannon Suomessa kokonaan ja ovat varmasti tarkoitushakuisia. Nyt meillä ei ole keinoa varmistaa, että videot ovat oikeita"*, Puurula sanoi.¹

A-studio oli näyttänyt osan aineistosta jo päivää aiemmin, 28.11.2007. Se, että juuri A-studio otti eläinten olot uutisaiheekseen, eittämättä vaikutti asian saamaan julkisuuteen. Ilman Ylen vakavasti otettavan asiaohjelman nostoa aihe ei välttämättä olisi päässyt yhtä suurella volyyymilla otsikoihin saatikka pysynyt niissä kokonaista kuukautta. Luotettavan ohjelman maineessa oleva A-studio käytti uutisensa pohjana eläinoikeusjärjestön materiaalia, jonka objektiivisuutta ei aina ollut pidetty itsestäänselvyytensä. Asiassa oli jotain poikkeuksellista.

¹ HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista*

Siitä kielii mm. Helsingin Sanomien esittämä vihjailu, että A-studio olisi esittänyt videot, koska Oikeutta eläimille -järjestön tiedottaja Akuliina Saarikoski on A-studion toimittajan Jyrki Saarikosken tytär.² Siat nousivat uudelleen otsikoihin vuonna 2009, kun samainen Oikeutta eläimille -järjestö julkaisi uusia kuvia ja videoita. Ensiesitys nähtiin jälleen A-studiossa 9. päivänä joulukuuta. Tällä kertaa järjestö oli kuvannut yli 30 sikatilalla Etelä- ja Länsi-Suomessa sekä Pohjanmaalla.

Oikeutta eläimille -järjestö julkaisi sikatilavideoinsa molempina vuosina juuri joulun alla. Tuskin vahingossa. Joulukuukauden on oivallinen aika muistuttaa, että sinappihunnun alta saattaa löytyä eläin, jonka tie joulupöytään ei ole ollut aivan niin idyllinen kuin ruoan tuottajat antavat ymmärtää. Voisiko tästä päätellä, että kansalaisjärjestöt ovat ammattimaistaneet mediastrategioita? Näin ainakin HS:ssa arveltiin. Poliitikantoimittaja Minttu Mikkonen kuvasi nykyisiä aktivisteja "huomiotalouden ammattilaisiksi".³ Myös jutussa, joka oli otsikoitu *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*, todettiin kuvien julkistuksen olleen "viikon onnistunein mediaoperaatio" ja "lähes aikuismaista lobbausta".⁴

Mikkosen havainto eläinoikeusliikkeen julkisuusstrategioiden ammattimaistumisesta on kohdallinen. Monet kansalaisjärjestöt käyttävät valtamedioiden julkisuutta perinteisen poliittisen koneiston sijaan pyrkiessään vaikuttamaan asioiden tilaan. Voi sanoa, että järjestöt ovat siirtyneet organisaatiovaikuttamisesta julkisuusvaikuttamiseen. Aktivistit eivät kuitenkaan ole ainoita toimijoita, jotka yrittävät saada äänensä ja näkemyksensä kuuluviin. Valtamedioiden julkisuudessa on tungosta, jota ei kuitenkaan heti huomaa. Pintatasolla näyttää siltä kuin aktivistit olisivat ainoita, jotka pyrkisivät vääristämään hyvin toimivaa medioiden normaalijulkisuutta, jolla asiat ovat esillä sellaisena kuin ne objektiivisesti ovat. Tämä näkyy muun muassa siinä, miten MTK:n eläinlääkäri aiemmassa sitaatissa korosti, että Oikeutta eläimille -järjestön toiminta on tarkoitushakuista, eikä siksi todenperäistä.

² "Tärkeä osa kohua oli A-studiolla. Kun vakavasti otettava ohjelma esitti videot, niiden alkuperää ei niin hanakasti kyseenalaistettu. Mediavaikuttaminen kulkee nähtävästi suvussa: Isä Jyrki Saarikoski työskentelee A-studiossa – tuskin tosin eläinvideoiden kanssa." (HS 15.12.2007 *Median tuntemus on aktivistin geeneissä*)

³ HS 5.12.2007 *Eläinräikkäysvideot uudistavat aktivismia*

⁴ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

Mielenkiintoista tässä keskustelussa on se, kuinka itsestäänselvästi vain toisen osapuolen toiminta nähdään tarkoitushakuisena samalla, kun toisen toiminta ja todellisuudentulkinnat ovat luonnollistuneet oikeiksi ja objektiivisiksi tavoiksi nähdä asiat. Maanviljelijöiden, metsänomistajien ja maaseutuyrittäjien etujärjestö MTK on mitä suurimmassa määrin tarkoitushakuinen järjestö, joka osallistuu järjestelmällisesti oman asiansa lobbaukseen. MTK:n tulkinnat todellisuudesta, eläimistä sekä ihmisen ja luonnon suhteesta ovat aivan yhtä tarkoitushakuisia kuin Oikeutta eläimille -järjestönkin. Tämä seikka tuntuu kuitenkin unohtuvan.

Oikeutta eläimille järjestö ylsi uudelleen otsikoihin lokakuussa 2015, kun se julkaisi neljältä suomalaisteurastamolta videomateriaalia. Aiheesta uutisoi ensimmäisenä Ylen MOT-ohjelma. Järkyttävässä kuvamateriaalissa teurastamoiden tainnutukset epäonnistuvat ja lehmiä, sikoja ja lampaita lyödään paitsi kepeillä myös sähköpiiskoilla. HS julkaisi aiheesta jutun heti seuraavana päivänä 27. lokakuuta. Oikeutta eläimille -järjestön jäsen nosti esiin kysymyksen siitä, pitäisikö meidän kohdella eläimiä muina kuin liukuhihnatuotteina ja totesi, että ihmisen ja eläimen suhdetta tulisi arvioida uudelleen. Samassa jutussa pääsi ääneen myös eläinlääkäri, jonka mielestä julkaistussa materiaalissa eläimiin kohdistui tarpeetonta väkivaltaa. Myös Elin-tarviketeollisuusliiton toimitusjohtajaa haastateltiin. Hän uskoi, että teurastamokuvat järkyttivät ihmisiä, koska nämä eivät ole koskaan nähneet teurastusta.

HS:n pari päivää myöhemmin ilmestyneessä, aihetta käsittelevässä jatkojutussa pureuduttiin siihen, miten "kuluttajan" on mahdollista saada selville "lihan" teurastaneen laitoksen nimi. Samaisessa jutussa kommentoitiin myös sitä, kuinka "kuluttajat" eivät halua Suomessa nähdä, mitä teurastamoissa tapahtuu. MTK pääsi kertomaan, etteivät lihantuottajat voi vaikuttaa asioiden kulkuun sen jälkeen, kun eläimet on luovutettu teurasautoon.⁵ Huomionarvoista on jälleen se, miten aihetta käsittelevissä teksteissä puhutaan eläimistä. Vaikka Oikeutta eläimille -liikkeen edustaja nosti paria päivää aiemmin eksplisiittisesti esiin kysymyksen eläimen merkityksestä ja sen uudelleen arvioimisesta, samaisiin eläimiin viitattiin nyt "lihana", jonka alkuperästä "kuluttajan" pitäisi saada selkoa. Siitä toisin sanoen puhuttiin tuotteena, joka saa merkityksensä suhteessa talouteen ja sen rattaisiin.

⁵ HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"*

1.2. Julkisuudesta kaikki alkaa

Eläinoikeusliikkeen paljastuksilla oli selkeä tavoite. Se pyrki nostamaan julkisuuteen eläinten merkityksen ja suhteemme niihin. Se pyrki haastamaan vallitsevan tulkinnan eläimistä pelkinä taloudelle alisteisina, välineellisinä tuotteina. Oma tärkeä roolinsa vallitsevan tulkinnan haastamisessa oli valtamedioiden tarjoamalla julkisuudella, jota Oikeutta eläimille käytti asiansa ajamiseen. Samalla se toimi kuten monet muut kansalaisjärjestöt, jotka perinteisen poliittisen koneiston sijaan hyödyntävät yhä enenevässä määrin media- ja erityisesti valtamediajulkisuutta poliittisen toiminnan areenana.

Voiko paljastuksista seuranneesta uutisoinnista päätellä, että suomalaisessa sikakohussa oli käynnissä jotakin habermasilaisittain tuttua? Oliko tapahtumista syntynyt julkisuus⁶, jonka puitteissa tasa-arvoiset kansalaiset keskustelivat yhteisestä huolenaiheestaan – ihmisen suhteesta eläimeen – ja päätyivät rationaalisesti debatoiden julkiseen mielipiteeseen, joka ohjasi myös valtiovaltaa kohti uudenlaista eläinsuhdetta, politiikkaa ja lainsäädäntöä? Vastaus ei ole aivan ongelmaton tai yksiselitteinen, mikäli kysymme asiaa kahdelta Habermas-kriitikolta Chantal Mouffelta ja Nancy Fraserilta.

Fraser problematisoi Habermasin ajatuksen julkisuudesta kaikille avoimena ja tasavertaisena tilana. Julkisuudet ovat kautta historian⁷ olleet ulossulkevia ja eriarvoisuuteen perustuvia. Ovet julkiseen keskusteluun – ja sitä kautta myös yhteisten huolenaiheiden ja julkisen mielipiteen muodostamiseen – ovat sulkeutuneet mm. sukupuolen, lompakon paksuuden ja ihonvärin perusteella. Samaan marginalisoituun naisten, mustien ja köyhien kategoriaan lukeutuvat myös

⁶ Ylä-Anttila ymmärtää julkisuuden laajemmin kuin vain mediajulkisuutena. Hän määrittää sen "demokraattisen yhteiskunnan toiminta-alueeksi, jolla ristiriitoja pyritään ratkaisemaan rauhanomaista keskustelua käyden ja jolla liikkeet ovat yksi toimija." (Ylä-Anttila 2010, s. 14). Ridell korostaa, että "[j]ulkisuus on hedelmällistä ymmärtää eri tavoilla ja eri paikoissa avoimesti ja julkisesti toteutuvaksi kollektiiviseksi viestinnäksi. Tästä lähdettäessä journalismi hahmottuu vain yhdeksi julkisuutta tuottavaksi kulttuuriseksi käytännöksi." (Ridell 2000, s. 149)

⁷ Habermasin julkisuus on toki normatiivinen ajatus ideaalijulkisuudesta, normatiivinen teoria demokratiasta. Samalla täytyy muistaa, että *Julkisuuden rakennemuutos* -kirja (2004), jossa asiaa käsitellään, on myös empiiris-historiallinen esitys porvarillisten julkisuuksien synnystä.

eläimet ja niiden oikeuksien puolestapuhujat. Fraser muotoilee kuitenkin ajatusta vaihtoehtoisista vastajulkisuuksista, joilla ulossuljetut ryhmät voivat nostaa esiin tärkeinä pitämiään asioita, jotka – pace Habermas – voivat olla peräisin myös yksityisen ja henkilökohtaisen piiristä.⁸

Chantal Mouffelle puolestaan habermasilainen pyrkimys päästä kaikkia koskevaan yhteisymmärrykseen, julkiseen mielipiteeseen, joka ei sulkisi ketään ulkopuolelleen, on mahdoton. Mouffe kritisoi Habermasia siitä, että tämän julkisuusteoria unohtaa kaikissa yhteiskunnissa ja niiden sosiaalisissa suhteissa vallitsevan sovittamattoman ristiriidan, vastakkaisuuden ja valtakamppailut. Mouffen mukaan meidän tulisi tunnustaa, että kaikki yhteisymmärrys on vain väliaikaista tulosta tilapäisestä hegemoniasta, vallan hetkellisestä vakautumisesta, josta on aina suljettu jotakin ulos ja jonka yhtenäisyys on rakennettu ulossulkemiselle, eronteolle "meihin" ja "muihin".⁹ Juuri siksi tavassa, jolla tietyt tulkinnat todellisuudesta, kuten eläimistä ja suhteestamme niihin, luonnollistuvat ja sulkevat ulos toisenlaisia tapoja nähdä asioita, on jotain hyvin poliittista.¹⁰

Erityisesti Chantal Mouffen mutta myös Nancy Fraserin muotoilut muodostavat pro gradu teoreettisen perustan ja sen viitekehyksen, jonka läpi tulkitsen sikatilauutisointia. Mouffea ja Fraseria seuraten voi ajatella, että sikatila- ja teurastamoskandaalin uutisoinnissa oli nähtävissä kiistelevä kamppailu, jossa yksi ulossuljettu ryhmä pyrki haastamaan vallitsevaa politiikkaa ja sen hegemonistiseksi muotoutunutta tapaa määrittää eläimiä ja ihmisen suhdetta niihin. Oikeutta eläimille -järjestö loi tai pyrki luomaan vastajulkisuuden, se pyrki haastamaan hegemonisen valtajulkisuuden ja luomaan tilalle vaihtoehtoisia diskursseja. Se pyrki politisoimaan eläinten olot tehomataloudessa.

1.3. Tutkimuksen kohde ja kysymykset

Pro gradu -tutkimukseni keskeisenä tavoitteena on hahmottaa, miltä sikatila- ja teurastamokohut näyttäytyvät, kun niitä tarkastelee erityisesti Chantal Mouffen mutta myös Nancy Fraserin

⁸ Ks. mm. Fraser 2009 (a) ja Fraser 2007

⁹ Mouffe 2009, s. 49–52

¹⁰ Mouffe toteaa, että sosiaalinen objektiivisuus perustuu valtatekoihin, ja siksi se on viime kädessä poliittista. (Mouffe 2009, s. 49)

kriittisten muotoilujen läpi. Siksi ison osan tutkielmastani muodostavat Fraserin ajatukset julkisuudesta ja vastajulkisuuksista sekä Mouffen kehittelemät ajatukset hegemonisista diskursseista, poliittisista merkityskamppailuista ja agonistisesta kiistelevästä moniarvoisuudesta. Näistä kahdesta teoreetikosta keskityn erityisesti Mouffeen. Graduni painottuu teoriaan, mutta työni ei ole kuitenkaan vain teoreettinen. Otan teorian rinnalle lehtijuttuja, joita kirjoitettiin Oikeutta eläimille -järjestön salaa kuvaamista sika- ja siipikarjatiloihin ja teurastamoista Helsingin Sanomissa vuosina 2007 ja 2015. Tarkoitukseni ei ole tehdä systemaattista ja merkin-tarkkaa tekstianalyysiä, vaan peilata teoriaa empiriaan, avata teoriaa ja antaa konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä Mouffen ja Fraserin käsitteelliset muotoilut voisivat tässä konkreettissa esimerkkitaipauksessa tarkoittaa.

Minua kiinnostaa se tapa, jolla kiista ja kamppailut merkityksistä ilmenevät sikatila- ja teurastamokirjoittelun yhteydessä. Kiista voi ilmetä erilaisina tulkintoina eläimistä, aktivisteista sekä tilallisista ja teurastamoista. Erilaiset tulkinnat puolestaan liittyvät erilaisiin diskursseihin, joiden puitteissa identiteetit luodaan jaotteleamalla meitä ja muita. Jako voidaan tehdä moralisoiden tekemällä yksistä hyviä, toisista pahoja. Itse keskustelu voi olla kiistelevän moniarvoista tai se voi perustua sovittamattomaan vastakkaisuuteen. Juuri tämän mouffelaisen kysymyksen asetan aiheesta kirjoitetuille lehtijutuille: ovatko niiden merkityskamppailut kiistelevän moniarvoisia vai perustuvatko ne sovittamattomaan vastakkaisuuteen?

Juttutyypeistä otan tarkasteluun kaikki muut paitsi yleisönosastokirjoitukset. Poimin jutut ajanjaksoilta, jolloin aiheiden uutisointi oli vilkkaimmillaan marraskuun lopusta joulukuun loppuun 2007 ja loka-joulukuussa 2015. Jätän "välivuoden" 2009 systemaattisen tarkastelun ulkopuolelle ja yksittäisten mainintojen asteelle. Tarkoitukseni ei ole vertailla vuosia keskenään tai tarkastella, mikä niiden välissä on muuttunut. Kiinnostukseni kohde on toisaalla: Mouffen ja Fraserin teorioiden peilaaminen teksteihin.

Keskityn kansalliseen valtamediaan ja jätän vaihtoehtoisen ja uusmedian maininnan asteelle. Uusmediaan perustuvilla vaihtoehtoisilla julkisuuksilla on toki oma merkityksensä mm. vastajulkisuuksien paikkana, mutta ne ovat sikäli heikkoja, että ne onnistuvat usein keräämään äärelleen lähinnä samoin ajattelevia kanssasisaria ja -veljiä. Sellaisena ne häviävät valtamedian

julkisuudelle, jonka volyyymi – ja vaikutusmahdollisuudet – ovat toista luokkaa.¹¹ Toisaalta, vaikka valtamedia tarjoaakin oivan areenan esimerkiksi Oikeutta eläimille -liikkeelle osallistua julkiseen keskusteluun ja yhteiskunnallisen ongelman määrittelyyn, sille pääsy ja sillä toimiminen eivät ole itsestäänselviä, kuten Fraser edellä argumentoi. Samaa korostaa muun muassa Esa Väliverronen, joka muistuttaa, että "[m]ediat osaltaan vaikuttavat siihen, mitkä ongelmat nousevat julkisuudessa esille, ketkä pääsevät määrittelemään ongelmia ja mistä näkökulmasta."¹² Se, mitä mediajulkisuuteen lopulta päätyy, on monimutkaisen valikoinnin tulosta, johon vaikuttavat alan ammattikulttuuri, käytännöt ja muun muassa uutiskriteerit. Oleellisempaa oman tutkimukseni kannalta ovat kuitenkin diskurssit.

1.4. Metodologia, media ja diskurssi

Työn metodologisena perustana toimii Chantal Mouffen ja Ernesto Laclau'n käsitys diskursseista, joka puolestaan perustuu Jacques Derridan filosofisiin muotoiluihin. Kyseessä ei ole perinteinen metodi, vaan pikemminkin filosofis-teoreettinen lähestymistapa, jolle todellisuus ilmenee diskursiivisena. Se ponnistaa toisin sanoen ajatuksesta, että meidän tapamme puhua todellisuudesta ja tulkita sitä ovat aina tietynlaisten, kullakin hetkellä vallitsevien (hegemonisten) diskurssien määrittämiä. Sama diskursiivinen lähestymistapa on ollut käytössä myös journalistiikan puolella. Muun muassa Jacob Torfing romuttaa perinteisen lähettäjä-viestivastaanottaja-mallin tarkastelemalla kaikkia kolmea diskurssien tuottamina. Tällaisesta lähtökohdasta journalismia ja sen tuotteita voi tarkastella muun muassa kysymällä, kuka antaa kenenkin puhua ja mistä asemasta sekä mitä tietyn hegemonisen diskurssin sisällä voidaan sanoa ja miten.¹³

¹¹ Jacob Torfing korostaa, että media on onnistunut häviämään ja voittamaan sotia, vaihtamaan ja valitsemaan poliittisia johtajia, luomaan arkipäivän puitteet ja muokkaamaan toimiamme ja identiteettiämme. *"Massamedia auttaa luomaan ja ylläpitämään tiettyjen poliittisten ryhmien hegemoniaa tuottamalla ja levittämällä sosiaalisia myyttejä ja kuvastoja, mutta massamedia tarjoaa myös keinot ja materiaalin vastarinnalle ja vastahegemonisille kamppailuille."* (Torfing 1999, s. 210)

¹² Väliverronen 1996, s. 89

¹³ Torfing pohtii myös, pitäisikö meidän nähdä passiiviseksi ymmärretty viestin vastaanottaja aktiivisena todellisuuden kanssatuottajana. (Torfing 1999, ss. 212–213, myös ss. 218–219, ja ss. 220–221)

Mouffen, Laclau ja Derridan muotoiluihin diskursseista ja niiden taustalla vaikuttaviin ajatukseen merkitysten synnystä palataan kappaleessa neljä. Tässä kohtaa riittää todeta, että hegemonisten diskurssien lukkoon lyömät merkitykset tai tulkinnat todellisuudesta eivät ole ajattomia tai loppuunsaatettuja, vaan merkityksistä käydään kiistaa ja diskurssit kamppailevat keskenään. Oleellista on myös muistaa, että erilaiset diskurssit johtavat erilaisiin tapoihin toimia. Siksi ei ole yhdentekevää, millaisen diskurssin puitteissa vaikkapa sika saa merkityksensä: onko se ruoantuotannon ratas, lihakone, vai onko sillä arvo itsessään. Miten diskurssit sitten liittyvät julkisuuksiin ja medioihin? Ainakin sillä ilmeisellä tavalla, että media on yksi niistä julkisen alueista, joilla käydään diskursiivisia kamppailuja merkityksistä. Mouffe muistuttaa, että vaikka media ylläpitää ja uusintaa diskursseja ja pitää usein yllä hegemonista järjestystä, se ei ole kaikkivoipa.¹⁴ Ideaalitulanteessa mediat tarjoavat agonistisen, kiistelevän, moniarvoisen julkisen tilan, jolla on sijansa erimielisyydelle ja erilaisille vaihtoehdoille.¹⁵

1.5. Aiempi tutkimus

Eläimiä ja eläinoikeusliikettä viestimissä on tutkittu sekä joissakin pro graduissa että väitöskirjoissa. Omaani sivuava tuorein journalistiikan pro gradu on Anne Hirvosen parin vuoden takainen työ, jossa hän tutkii, miten luonnonvaraisia lintuja käsitellään mediateksteissä, miten niitä inhimillistetään ja millaisia metaforia niistä käytetään.¹⁶ Suvi Männistön politiikan tutkimuksen laitoksen pro gradu puolestaan käsittelee Oikeutta eläimille -järjestön vastamainoskampanjaa performatiivisena häirinnän politiikkana.¹⁷ Juhani Klankki on tehnyt sosiaalipolitiikan laitoksella tutkimuksen kettutyttöjen uutisoinnista Helsingin Sanomissa.¹⁸ Aiheensa puolesta lähimmäs omaa työtäni tulee Pirita Jupin journalistiikan väitöstutkimus eläinoikeusliikkeestä

¹⁴ Mouffe 2006, s. 5. Mouffe antaa esimerkin itselleen tärkeästä nykyvasemmiston tukalasta tilasta. Hänen mukaansa vasemmiston on turha syyttää mediaa, jos se ei kykene haastamaan uusliberalistista hegemoniaa. Media kyllä osallistuisi agonistiseen debattiin, jos sellainen olisi jossain käynnissä. *"Sen sijaan, että valittelee median roolia, vasemmiston tulisi nähdä se paikkana, jossa hegemonistinen kamppailu tulisi käydä."* (Mouffe 2013, s. 143)

¹⁵ Mouffen mukaan median tehtävä on näyttää ihmisille, että asioista on erilaisia näkökulmia. (Mouffe 2006, s. 11, 12) *"Aina on olemassa erilaisia tulkintoja, näkökantoja ja perspektiivejä. Journalisteille on tärkeitä kyetä osoittamaan eroja ja saada ihmiset ajattelemaan itse, ei niin, että ihmisille kerrotaan, miten heidän kuuluu ajatella."* (Mouffe 2006, s. 12)

¹⁶ Hirvonen 2014

¹⁷ Männistö 2009

¹⁸ Klankki 1997

määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä.¹⁹ Käytän Jupin väitöstä soveltuvilta osin oman työni lähteenä. Tutkimustemme sisältö, lähtökohdat ja tavoitteet kuitenkin eroavat toisistaan. Jupin aineisto on vuosilta 1994–1997. Hän keskittyy käytännön analyysiin, jonka välineenä hän käyttää kriittistä diskurssianalyysiä. Oma työni perustaa Derridan, Mouffin ja Fraserin myötä erilaisista teoreettisista lähtökohdista.

Ympäristö laajemmin ja ympäristöongelmat ovat keskiössä parissa tiedotusopin väitöskirjassa. Esa Väliverronen on väitellyt ympäristöuhan anatomiasta.²⁰ Hän tutkii, miten metsätuhot alkoivat hahmottua 1980- ja 1990-luvun taitteessa yhteisenä huolenaiheena, yhteiskunnallisena ympäristöongelmana ja miten erilaiset toimijat – metsänomistajat, virkamiehet, poliitikot, tutkijat, ympäristöjärjestöt, teollisuus, kansalaiset, mediat – vaikuttivat siihen, että metsätuhot nousivat julkiseen keskusteluun.²¹ Väliverronen tutkii, miten yhteiskunnallinen ongelma nimeltä Lapin metsätuhot tuotettiin.²² Hänen teoreettinen lähtökohtansa aiheeseen on konstruktionistinen.²³ Oma tutkimukseni eroaa Väliverronen tutkimuksesta kuitenkin jo siksi, että huomioni kohteena ei ole tieteen piirissä tutkittu ympäristökysymys – tietyt muutokset ympäristön tilassa – vaan jokin vaikeammin mitattava asia: ihmisen suhde eläimeen.

Edellä mainittujen lisäksi löytyy vielä Iina Hellstenin väitös, jossa hän valottaa metafora-analyysin avulla bioteknologia- ja biodiversitetin keskusteluja 1990-luvulla.²⁴ Hellsten ja Väliverronen ovat lisäksi tutkineet yhdessä sitä, miten luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on jäsennetty osaksi ympäristöpoliittista puhetapaa mediassa.²⁵ Myös Reeta Pöyhtärin tuore väitös on oman tutkielmani kannalta kiinnostava. Pöyhtäri lähestyy aihettaan samoista, Laclauin ja Mouffin metodologisista lähtökohdista tutkaillessaan artikulaatiota ja subjektipositiota, joita

¹⁹ Jussi 2004

²⁰ Väliverronen 1996

²¹ Väliverronen 1996, ss. 95–96

²² Väliverronen 1996, s. 41. Väliverronen lähtee ajatuksesta, että ympäristön fysikaalisesta muutoksesta tulee ympäristöongelma vasta, kun se tuodaan julkiseen keskusteluun. (Ibid., s. 40)

²³ Väliverronen tutkii myös *Tiedotustutkimus*-lehden artikkelissa kehys-käsitteen avulla, miten sanomalehdet määrittelevät metsätuhoja yhteiskunnallisena ongelmana. (Väliverronen 1995)

²⁴ Hellsten 2002

²⁵ Väliverronen & Hellsten 2000

maahanmuuttajista ja etnisistä vähemmistöistä luodaan suomalaisissa ja hollantilaisissa aikakauslehdissä.²⁶ Vaikka hän ponnistaa samoista metodologisista lähtökohdista, hänen tutkimuksensa kohde – maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen subjektipositiot – eroaa omastani.

2. Tutkittavan sikakohun konteksti

Käyn tässä kappaleessa lyhyesti läpi debattia ja aiempaa tutkimusta, joka koskee eläinoikeusliikkeiden nousua julkisuuteen ja sitä, miten sen ajatellaan liittyvän politiikan murrokseen, jossa valtamedioilla on oma roolinsa. Kappale sijoittaa tutkimani ilmiön empiiris-historialliselle kartalle ja selventää samalla, miten tähän on tultu. Esittelen ensin hyvin lyhyesti sen, miten OE:n kaltainen eläinoikeusliike liittyy Konttisen ja Peltokosken ympäristöprotestiksi²⁷ kutsutun liikehdinnän neljänteen aaltoon. Samassa yhteydessä kerron, miten eläinoikeusliike eroaa ympäristöliikkeestä – keskiössä eläin – tai eläinsuojelusta – keskiössä eläinten oikeudet. Limitäin ja – hieman pidemmin – tarkastelen sitä, miten OE:n kaltainen eläinoikeusliike liittyy yhteiskunnallisten liikkeiden ja politiikan muutokseen. Tässä kohtaa olennaista on epäluottamus perinteisiin poliittisiin instituutioihin ja julkisuuden merkityksen kasvu vaikuttamisen kanavana.

2.1. Eläinoikeusliike osana suomalaisen ympäristöprotestin maininveja

Alkutahdit eläinoikeusliikkeen viimeisimpään sikatilakampanjaan lyötiin jo vuonna 1995. Tuolloin Eläinten vapautusrintama iski rytinällä suomalaisten tietoisuuteen pohjanmaalaisilla turkistarhoilla. Aktivistit päästivät kymmenittäin kettuja vapauteen neljällä tarhalla ja kirjoittivat yhden seinään "The War has begun". Tapaus aiheutti paitsi närkästystä – astuttiinhan siinä laillisen elinkeinon ja yksityisomaisuuden tarvelemisen tielle – myös jonkinasteista pelkoa terrorismin rantautumisesta Suomeen. Kolme aktivisteina toiminutta sai julkisuudessa pian ketutytön leiman. Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski kutsuvat tätä 1990-luvun puolivälin liikehdintää ympäristöprotestin neljänneksi aalloksi. Se eroaa aiemmista 1960–1970-lukujen

²⁶ Pöytäkäsi 2014

²⁷ Konttinen ja Peltokoski (2004) tutkivat yhteiskunnallista protestia ja liikehdintää, jonka esimerkkinä he käyttävät eläinoikeusliikettä.

ympäristöaatteen rantautumisesta Suomeen kuten myös 1970–1980-lukujen Koijärveen hui-pentuneesta ja 1980–1990-lukujen metsäkiistoihin keskittyneestä aallosta.²⁸

Eläinoikeusliike eroaa ympäristöliikkeestä ja ympäristöprotestin aiemmista aalloista muun muassa huolensa kohteen vuoksi. Sen sijaan, että se keskittyisi esimerkiksi luonnon- tai ympäristönsuojeluun, kysymyksiin ympäristön, kuten vaikkapa metsien tuhoutumisesta, huomio on eläimissä ja ihmisen suhteessa niihin. Perinteisestä eläinten suojelusta eläinoikeusliike eroaa hyvin oleellisella tavalla. Eläinsuojelulle on keskeistä olla tuottamatta eläimelle kärsimystä. Eläinsuojelu ei kuitenkaan lähtökohtaisesti kyseenalaista eläintä ihmisen instrumentaalisenä välineenä. Eläinoikeusliike puolestaan kyseenalaistaa ihmisen oikeuden käyttää eläimiä omiin päämääriinsä. Jupin sanoin: liike pyrkii nostamaan eläimet välineen asemasta moraalisesti merkityksellisiksi subjekteiksi. Eläimillä on toisin sanoen oikeuksia ja esimerkiksi oikeus oikeudenmukaisuuteen siinä missä ihmisilläkin.²⁹ Niinpä liike pyrkii muun muassa turkistarhauksen, tehoeläintuotannon, eläinkokeitten, huvimetsästyksen sekä huvi- ja tehokalastuksen lopettamiseen.³⁰

Palataan kuitenkin takaisin vuoden 1995 tarhaiskuihin ja katsotaan, miten ne liittyvät liikkeiden ja politiikan murrokseen yleisemmällä tasolla. Iskut onnistuivat Konttisen ja Peltokosken mukaan kertaheitolla "avaamaan julkisen tilan", joka oli "olennainen osa liikkeen politiikkaa".³¹ Aiemmin liikkeet olivat pyrkineet vetoamaan tempauksillaan päättäjiin ja viranomaisiin. Nyt vedottiin aiempaa itsetarkoituksellisemmin mediajulkisuuteen. Mediasta tuli kamppailun areena, jolla pyrittiin vaikuttamaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja ihmisten valintoihin.³² Mediajulkisuutta ei kuitenkaan pysty kontrolloimaan. Tämän saivat kokea myös "kettutyöt". Toisin kuin vielä Koijärvi-liike, joka onnistui saamaan laajaa tukea taakseen, suuri osa väestöstä

²⁸ Konttinen & Peltokoski 2004, ss. 7–9, 19–22, 174–177 (ks. myös Juppi 2004, s. 14, 27 sekä Juppi, Peltokoski, Pyykkönen 2003, ss. 6–7) Ensimmäisen aallon (1967–1970) aikana puhuttiin ympäristönsuojelusta ja huomiota kiinnitettiin ehtyviin luonnonvaroihin ja luonnon saastumiseen. Herättäjänä oli Suomessakin toiminut Rachel Carsonin *Silent Spring* -kirja (1962). Toisessa aallossa (1979–1982) ryhdyttiin suoraan toimintaan. Symboliksi muotoutui kamppailu Koijärven kuivattamista vastaan. Kolmannessa aallossa 1987–1989 käytiin kiistaa eritoten vanhoista metsistä, ja keskiöön nousi jälleen luonnonsuojelu ja biodiversiteetti. (Konttinen & Peltokoski 2004, ss. 174–177)

²⁹ Juppi 2004, ss. 35–36

³⁰ Juppi 2004, s. 36

³¹ Konttinen & Peltokoski 2004, s. 11

³² Konttinen & Peltokoski 2004, s. 180

reagoi "kettutyttöihin" kielteisesti. Siitä huolimatta pää oli avattu ja uuden aallon protestoijista oli muokkautunut kollektiivinen subjekti.³³ Olkoonkin, että tuo subjekti sai vähättelevän ja työtöttelevän leiman.

Eläinoikeusliike eli jonkinlaista suvantovaihetta ensimmäisen nousunsa jälkeen, mutta se koki rivejään ja nosti päätään jälleen uuden vuosituhannen alussa.³⁴ Tuolloin toiminnassa oli aktiivisesti mukana Oikeutta eläimille -järjestö, joka oli perustettu jo hieman ennen ensimmäisiä, vuoden 1995 turkistarhaiskuja. Oikeutta eläimille vastasi 2000-luvun puolella sikaloissa ja teurastamoilla salaa kuvatun materiaalin julkaisusta. Salakuvatun materiaalin julkistuksen vuoksi järjestö liikkui edelleen laillisen ja laittoman rajalla, mutta väittäisin, että jokin siinä, miten tapauksista uutisoitiin, oli kymmenessä vuodessa muuttunut. Enää ei korostettu kettutyttömyisyyttä vaan aikuiseksi mediavaikuttajaksi kasvamista. Siitä lisää myöhemmin.

2.2. Institutionaalisen politiikan murros

Uusia liikkeitä – joihin myös Oikeutta eläimille kuuluu – määrittää Konttisen ja Peltokosken mukaan epäusko myöhäismodernin instituutioihin, valtioon, puoluepolitiikkaan, ammattiyhdistysliikkeeseen sekä hallinnollisiin ja taloudellisiin rakenteisiin.³⁵ Perinteinen institutionalisoitunut puoluepolitiikka, asioihin vaikuttaminen äänestämällä ja edustajia poliittiseen koneistoon valitsemalla, tuntuu menettäneen uskottavuuttaan laajemminkin kansalaisten silmissä. Globaalin talouden ja suuryritysten aikana päätäntävalta näyttää pakenevan kansallisten rajojen yli ja ohi.³⁶ Todellinen valta asuu jossain muualla kuin Suomen eduskunnassa, kunnanvaltuustoissa tai puolueissa. Luoton puute perinteiseen poliittiseen koneistoon ja sen vaikutusmahdollisuuksiin näkyy alhaisissa äänestysprosentteissa. Miksi äänestää, jos sillä ei voi vaikuttaa asioihin? Tai kuten Chantal Mouffe toteaa: miksi äänestää uusliberalismin aikakaudella, kun todelliset vaihtoehdot ovat kadonneet, kun vasemmisto ja oikeisto ovat lähenneet toisiaan ja tarjoavat yhtä ja samaa.³⁷

³³ Konttinen & Peltokoski 2004, s. 20, 21

³⁴ Konttinen & Peltokoski 2004, s. 193

³⁵ Konttinen & Peltokoski 2004, s. 47, 77–78, 133

³⁶ Samasta syystä myös Fraser (2007) pyrkii muotoilemaan uudelleen julkisuuden transnationaalista ideaa, tilaa, joka ylittäisi kansallisvaltioiden rajat. Samaa aihetta – globalisaatioliikkeen ja julkisuuden suhdetta – tutkii Ylä-Anttila (2010).

³⁷ Mouffe 2013, s. 119 ja 140

Jukka Relanderin mukaan ihmiset ovat jakautuneet tavalla, joka ei enää muistuta perinteisiä luokkia tai jakoa oikeistoon ja vasemmistoon. Relander sijoittaa ihmiset uusiin "luokkiin", joissa alimman kastin muodostavat osattomat, syrjäytyneet ja maattomat pakolaiset. Seuraavalla tasolla ovat määräaikaiset työntekijät, sijaiset ja kausityöntekijät – he joista käytetään myös nimitystä prekariaatti. Tätä ylempänä on keskiluokka, jota yhdistää vakituisen työpaikan luoma varmuus tulevasta ja usko kansallisvaltioon. Keskiluokkaan kuuluu niin insinöörejä kuin duunareita – eli entistä vasemmisto–oikeisto-akselin erilleen halkomaa joukkoa. Huipulla ovat superrikkaat, joille kansallisvaltio ja sen instituutiot edustavat lähinnä ikävää hidastetta ja estettä vapaalle kaupalle. Relanderin ajatus on, että se, mitä me ymmärrämme perinteisen politiikan avulla vaikuttamisella, koskee vain keskiluokkaa.³⁸ Pahnanhimmiset tekevät politiikkaa muulla tavoin kuin perinteisin keinoin.

Jarmo Rinne kutsuu perinteisen jälkeistä politiikkaa postmoderniksi ja refleksiiviseksi. Sille ovat ominaisia ei-materiaaliset arvot kuten henkilökohtaisuus, aktiivinen kansalaisuus, osallistuminen ja itsensä toteuttaminen.³⁹ Henkilökohtainen on poliittista. Se oli sitä toki jo 1960-luvulta nousseille nais- ja ihmisoikeusliikkeille, joiden toiminta organisoitui uudella tavalla jonkin muun kuin perinteisten poliittisten ideologioiden ympärille.⁴⁰ Neljännen aallon ympäristöliikkeessä henkilökohtaisen politisoituminen näkyy vaikkapa ruoan politisoimisena ja kasvissyönnin tai veganismin valintana. Ei ole yhdentekevää, mitä kukin suuhunsa pistää. Arkisia ruokavalintoja tehdessä ihminen ottaa samalla kantaa tehomatalouteen, joka perustuu ajatukselle luontosuhteesta, jossa eläimen rooli on olla pelkkä väline ylivertaisen ihmisen tavoitteille.⁴¹

Liikkeistä puhuttaessa on tapana tehdä jako uusien – kuten feministinen liike tai ympäristöliike – ja vanhojen – kuten työväenliike – välille. Vanhoja määrittää mm. muodollinen organisoituminen ja keskittyminen materiaalistien resurssien jakoon. Uusien, 1960-luvulta syntyneiden

³⁸ Relander 2004, ss. 68–69. "*Se [keskiluokka] yrittää toki samanaikaisesti suojautua sekä kansainvälisen pääoman vaatimalta liikkuvuuden lisäämiseltä, että alhaalta tulevalta kiinteään elämänperustaan kohdistuvalta uhkalta.*" (Relander 2004, s. 68)

³⁹ Rinne 2011, ss. 9–10

⁴⁰ Rinne 2011, s. 115

⁴¹ Henkilökohtaisen politisoimisella on myös varjopuolensa: "*Biopoliittinen liike saattaa äärimmillään värittyä fasistisin sävyin. Kun kaikki voi olla poliittista, ei kenellekään jää yksityisyyden suojaa poliittisilta arvioilta ja toimenpiteiltä.*" (Konttinen & Peltokoski 2004, s. 117)

verkostomallisten liikkeiden tavoitteet taas liittyvät kulttuuriin ja elämänlaatuun.⁴² Tai kuten Juppi väittää, oleellista uuden ja vanhan poliittisen vaikuttamisen välissä on siirtyminen resursien jaosta symbolisten merkitysten tasolle. Siinä, missä perinteiset puolueet syntyivät ajamaan taloudellis-poliittisia intressejä ja jakamaan niukkoja resursseja, aktivistien tavoitteet ovat jossain muualla: symbolisella tasolla. Uudet liikkeet kyseenalaistavat ja politisoivat merkityksiä, joita annamme esimerkiksi sukupuolelle, etnisyydelle – tai ihmisen ja eläimen väliselle suhteelle.⁴³ Nimensä mukaisesti neljännen aallon eläinoikeusliike keskittyy erityisesti eläinten oikeuksiin. Nykyaikaiseen tehomaatalouteen perustuvassa maailmassa eläimillä on välinearvo, ne ovat minikokoisia lihantuotantoyksiköitä. Muun muassa tämän itsestäänselvältä tuntuvan antroposentrisen ja instrumentalistisen oletuksen eläinoikeusliike pyrkii kyseenalaistamaan.⁴⁴

2.3. Julkisuus politiikan areenana

Samaan aikaan, kun institutionalisoituneen politiikan suosio on laskenut, mediajulkisuuden merkitys politiikan areenana on noussut. Voikin sanoa, että politikointi on siirtynyt perinteisistä politiikankoneistosta – puolueista – julkisuuteen.⁴⁵ Väliverronen kuvaa väitöksessään ympäristöliikkeitä tutkinutta Andrew Jamesonia lainaten, kuinka ympäristöliikkeelle oli 1980-luvun alussa tyypillistä tietty ammattimaistuminen. Tämä professionalisoituminen piti sisällään paitsi kehittynyttä tiedonhankintaa ja välittämistä myös omia mediastrategioita. Samaa tahtia, kun ympäristönsuojelu on siirtynyt amatööreiltä ammattilaisille, joukkoviestimistä on tullut ympäristöpolitiikan näyttämö.⁴⁶ Tai kuten Juppi toteaa:

Eläinoikeusliike tarvitsee valtamediaa haastaakseen julkisen keskustelun vallitsevat tavat puhua eläimistä, merkityksellistää eläimiä, oikeuttaa eläinten nykyisenkaltaisen hyväksikäyttöä. Tilalle se tarjoaa vaihtoehtoista tai vastustavaa diskurssia, jossa

⁴² Konttinen & Peltokoski 2004, s. 41, 42. Konttinen & Peltokoski (Ibid.) muistuttavat, että jakoa uusiin ja vanhoihin liikkeisiin on myös kritisoitu: liikkeiden uusia ominaisuuksia voi, näet, pitää myös liikkeiden varhaisten vaiheiden ominaisuuksina.

⁴³ Juppi 2004 ss. 29–30, 32.

⁴⁴ Konttinen & Peltokoski 2004, ss. 78–80, myös Juppi 2004, s. 36

⁴⁵ Konttinen & Peltokoski 2004, s. 158

⁴⁶ Väliverronen 1996, ss. 48–49

*eläimen ja ihmisen suhde merkityksellistetään toisin ja tätä kautta haastetaan yhteiskunnan moraalikoodit ja vallitsevat käytännöt.*⁴⁷

Myös Tuomas Ylä-Anttilan mukaan kansalaistoiminnassa ollaan siirtymässä organisaatiovai-
kuttamisen mallista kohti julkisuusvaikuttamista.⁴⁸ Ylä-Anttila muistuttaa, että kansalaisliik-
keiden ja julkisuuden välinen suhde ei ole aivan viime päivien keksintö: 1960-luvun lopulta
alkaen on uusista yhteiskunnallisista liikkeistä puhuttaessa korostettu mediajulkisuutta niitä
määrittävänä piirteenä. Samaan aikaan vanhoja liikkeitä, kuten työväenliikettä, kuvaa se, että
ne ovat keskusjärjestöjohtoisia organisaatioita. Ympäristöliikkeen kaltaiset uudet liikkeet eroa-
vat vanhoista siinä, että niiltä puuttuu muodollinen organisaatio. Tämän puutteen ne Ylä-Ant-
tilan mukaan kompensoivat toimimalla mediajulkisuudessa.⁴⁹

2.4. Poliitiikan medioituminen

Politiikan – ja ylipäänsä yhteiskunnan – medioituminen on kuitenkin kaksisuuntainen ilmiö.
Julkisuuden areenalle päästäkseen pitää mukautua median luomiin ehtoihin ja kyetä ylittä-
mään uutiskynnys. Tämä ei koske ainoastaan vaikuttamaan pyrkiviä liikkeitä vaan myös poliiti-
koita. Thomas Meyer ja Lew Hinchman ovat tutkineet sitä, miten poliitikoiden täytyy
julkisuutta saadakseen sopeutua median omaan logiikkaan. Tärkeitä siinä ovat perinteiset uu-
tiskriteerit, joiden täytyy täytyä, jotta asia tai ilmiö olisi journalistisesti kiinnostava. Ilmiöllä
pitää toisin sanoen olla läheinen yhteys mediaa seuraavaan yleisöön, sen on hyvä olla tuore,
yllättävä ja sisältää konfliktin ainekset. Eikä siitäkään ole haittaa, jos ilmiö sisältää joko suuren
vahingon tai voiton elementin. Jos ilmiön pystyy henkilöimään tai siitä saa aikaiseksi viihdyttä-
vän ja draamallisen tarinan, läpimenon mahdollisuudet paranevat entisestään.⁵⁰ Koska poliiti-
koilla on halu päätyä julkisuuteen, he hyödyntävät julkisuuden ammattilaisia, spin doctoreita,
jotka pyrkivät hallitsemaan poliitikoiden julkisuuskuva mahdollisimman pitkälle.

⁴⁷ Juppi 2004, ss. 107–108. Rasimuksen mukaan suomalaisissa yhteiskunnallisissa liikkeissä alettiin tiedostaa julkisuuden elinehto 1980-luvulla ja suunnata toimintaa enenevässä määrin medialle. (Rasmus 2006, s. 197)

⁴⁸ Ylä-Anttila 2010, s. 215. Tämän Ylä-Anttila toteaa pienellä varauksella, sillä hänen mukaansa liikkeet ovat aina olleet ennen muuta julkista toimintaa. Ja sellaisena ne ovat olleet edellytys habermasilaisen demokraattisen julkisuuden synnylle. (Ylä-Anttila 2010, s. 13)

⁴⁹ Ylä-Anttila 2010, ss. 15–16

⁵⁰ Meyer & Hinchman 2004, ss. 30–33, 46–47

Myös liikkeissä osataan median säännöt. Monille tulee ympäristöjärjestö Greenpeacesta ensimmäisenä mieleen näyttävät julkisuustempaukset. Myra Macdonald kuvaa Greenpeacen toimintaa 1990-luvulla, kun se kamppaili Shellin kanssa julkisesta mielipiteestä. Macdonaldin mukaan ympäristöjärjestö onnistui oikea-aikaisella ja ammattimaisella julkisuuskampanjallaan haastamaan öljyjätin.⁵¹ Macdonaldin mielestä tämä esimerkki osoittaa, ettei media automaattisesti suosi taloudellisesti tai yhteiskunnallisesti hallitsevia ryhmiä. Aikana, jolloin julkisuuden hallintaan panostetaan, jolloin erilaiset lobbaus- ja kampanjaryhmät kamppailevat siitä, mitä median agendalla käsitellään ja mistä näkökulmasta, on entistä vaikeampi päästä hallitsemaan diskursseja.⁵² Konttinen nostaakin esiin mielenkiintoisen ongelman.

Kansalaistottelemattomuuteen jäävät suoran toiminnan muodot ovat tavanomaistuneet ja näin niiden julkisuusarvo mediassa on vähentynyt. Päästäkseen huomion fokukseen on kehiteltävä uutta, mediaa ja laajaa yleisöä shokeeraavaa. Huomioshokeista (...) on tullut entistä tietoisempi strategia julkisuuskamppailussa.⁵³

Eläinoikeusliike onnistui vuosina 2007, 2009 ja 2015 eittämättä tässä suhteessa: eläinten kärsimyksen näyttämällä on shokkiarvoa, jolla pääsee otsikoihin.

2.5. Uusliikkeet ja uusmedia

Ylä-Anttila nostaa kansalaisliikkeistä erikseen vielä uus-uusliikkeet, jotka ovat entistä media-orientoituneempia ja käyttävät hyväkseen, mitäpä muuta kuin uusmediaa.⁵⁴ Myös Oikeutta eläimille -järjestöä voi pitää tällaisena uus-uusliikkeenä. Sekään ei tyytynyt vain toimittamaan kuvamateriaalia valtamedioille, vaan julkaisi sikatiloilla otetut kuvat myös internetissä, omalla asialle varta vasten perustetulla kampanjasivustolla nimeltä tehotuotanto.net. Valtamedioiden luoman julkisuuden lisäksi liikkeillä onkin käytössään myös vaihtoehtoinen julkisuus, uusmedia, jonka nykyteknologia ja internet mahdollistavat.

⁵¹ Macdonald 2003, ss. 37–40. Vaikka Greenpeace sillä erää voitti julkisen mielipiteen puolelleen, se ei kuitenkaan johtanut näiden kahden osapuolen välisen aseman muutokseen. Siksi Macdonald korostaa, että diskursiivista valtaa ei pidä sotkea poliittiseen valtaan.

⁵² Macdonald 2003, s. 39

⁵³ Konttinen 2003, s. 132

⁵⁴ Ylä-Anttila 2010, ss. 16–17

Rinne jakaa julkisuuden tasot kolmeen: mikro-, meso- ja makrotasoon. Mikrotaso on kenelle tahansa aukeava julkisuus verkossa, mesotaso taas perinteinen kansallinen massamedia ja makrotaso globaali ylikansallisten mediajättien hallitsema tila.⁵⁵ Mikrotason verkkojulkisuuden ongelma on tavoitettavuus. Sitä seuraavat lähinnä asiasta jo ennestään kiinnostuneet samanmieliset. Siksi, kuten Mouffe toteaa, vaarana on, etteivät uusmedia tai internet kykene tarjoamaan kiistelevän moniarvoista, Mouffen agonistiseksi kutsumaa julkista tilaa. Mikrotason uusmediassa ihmiset voivat elää omissa kuplissaan ilman, että he joutuisivat alttiiksi näkemyksille, jotka ovat ristiriidassa tai konfliktissa heidän omiensa kanssa.⁵⁶ Oleellista on, ettei verkon uusmedia useinkaan pysty paikkaamaan valtamedian tarjoamaa volyyymiä: satoja tuhansia, jopa miljoonia katsojia, kuulijoita ja lukijoita.⁵⁷

Poikkeuksiakin on. Nykypäivälle tyypillistä on se, että hyvin rajatun joukon mikrojulkisuudesta saattaa nousta ilmiö, julkilausuma tai möläytys, joka läpäisee kaikki tasot ja nousee kansalliseksi, jopa kansainväliseksi puheenaiheeksi.⁵⁸ Erityisesti Donald Trump on tunnettu tällaisista Twitter-möläytyksistä. Hänen parinkymmenen miljoonan Twitter-seuraajansa joukkoa ei tosin enää voi pitää mikrotason julkisuutena. Trump käyttää taitavasti Twitteriä julkaisukanavanaan. Kun hänen versionsa asioista ei pääse perinteisen median faktantarkastusprosessien läpi, hän twiittaa "totuutensa" samanmielisille kannattajilleen. Myös muut oikeistopopulistiset liikkeet käyttävät hyödykseen sosiaalista mediaa ja omia julkaisukanaviaan. Tuore esimerkki Suomesta on MV-julkaisu, joka tekeytyi median kaapuun. Se väitti välittävänsä uutisia. Toisin kuin perinteiset tiedotusvälineet, tämä valemedia ei kuitenkaan piitannut pyrkimyksestä totuuteen, objektiivisuuteen tai eri näkökulmien julkituomiseen.

⁵⁵ Rinne 2011, ss. 32–33

⁵⁶ Tosin Mouffen mukaan sama ongelma, joka muistuttaa eräänlaista autismia, koskee myös osaa vanhasta mediasta. (Mouffe 2006, ss. 5–6)

⁵⁷ Juppi 2004, s. 94, 96. Ja juuri siksi, kuten Juppi aiemmin totesi, eläinoikeusliike tarvitsee valtamediaa. (Juppi 2004, ss. 107–108)

⁵⁸ Rinne 2011, s. 33

Ylä-Anttilan mukaan julkisuudet ovat aina olleet poliittisen kamppailun areenoita. Syvemmällä kuin asiatasolla kamppailua on käyty siitä, ketkä julkisuuteen pääsevät, ketkä suljetaan sen ulkopuolelle.⁵⁹ Tämä väite, joka on oman tutkimukseni kannalta oleellinen, perustuu muun muassa Nancy Fraserin ja Chantal Mouffen ajatuksiin, jotka ovat syntyneet kritiikkinä habermasilaista deliberatiivisen demokratian julkisuuskäsitystä vastaan. Ylä-Anttila kutsuu Fraseria mukaillen vastajulkisuuksiksi sellaisia julkisen keskustelun muotoja, jotka yrittävät laajentaa julkisuuden legitiimien keskustelijoiden joukkoa.⁶⁰

3. Kohti vaihtoehtoisia julkisuuksia

3.1. Jürgen Habermas ja julkisuuden idea

Nancy Fraserin ajatus vastajulkisuuksista on mielenkiintoinen. Se ottaa kantaa eritoten Jürgen Habermasin julkisuuskäsitykseen. Habermas tutki *Julkisuuden rakennemuutos* -kirjassaan porvarillisten julkisuuksien syntyä Euroopassa. Habermas kuvaa, kuinka brittiläiset, saksalaiset ja ranskalaiset julkisuudet kasvoivat 1700–1800-lukujen taitteessa yhtä jalkaa kapitalistisen talouden ja porvariston nousun myötä. Kansalliset julkisuudet syntyivät kyseenalaistamaan feodaalista yhteiskuntajärjestelmää sekä syntyperään perustuvaa harvainvaltaa ja hierarkiaa.

*Porvarillinen julkisuus voidaan nähdä ennen muuta julkison muodostavien yksityishenkilöiden piiriksi. Se syntyi, kun yksityishenkilöt alkoivat vaatia julkisuuden irrottamista esivallan säätelevästä otteesta, jotta he voisivat haastaa esivallan.*⁶¹

Habermasille julkisuuden idea on deliberatiivisen demokratian⁶² kulmakivi. Habermasin ajatuksena on, että julkisuudet toimivat välikäsinä yhteiskunnan ja valtion välillä. Yksityishenkilöt

⁵⁹ Ylä-Anttila 2010, s. 44. Ylä-Anttila muistuttaa, että julkisuus ei ole valtasuhteista vapaa rationaalisen keskustelun paikka, vaan jatkuvan valtakamppailun kohteena, joka määrittää, kuka saa puhua ja millä tavalla. (Ibid., s. 23)

⁶⁰ Ylä-Anttila 2010, s. 46. Fraser käsittelee aihetta muun muassa artikkelissaan *Uusi katse julkisuuteen*, jossa hän lähtee liikkeelle Geoff Eley'n muotoiluista (Fraser 2009 (a), s. 12).

⁶¹ Habermas 2004, s. 57.

⁶² Habermasin kehittämä julkisuuden ajatus on toki normatiivinen poliittinen teoria demokratiasta, mutta koska demokratia liittyy oleellisesti sananvapauteen ja lehdistöön, se on hedelmällinen lähtökohta myös journalismin tutkimukselle.

keskustelevat "yhteistä etua" koskevista "julkisista" asioista. Mittelön väline on "julkinen järjestyminen" eli "pohtiva julkinen keskustelu".⁶³ Se johtaa julkiseen mielipiteeseen, joka saattaa valtion tilivelvolliseksi yhteiskunnalle.⁶⁴

Oleellinen osa demokraattisten julkisuuksien synnyssä oli kauppiaiden uutiskirjeistä alkanut ja poliittiseen lehdistöön johtanut kehitys.⁶⁵ Lehdistö tarjosi keskusteluille ja julkisen mielipiteen muodostamiselle keskeisen areenan. Mediaa ei suotta kutsuta neljänneksi valtiomahdiksi, vallan vahtikoiraksi. Habermasille sanoma- ja aikakauslehdet, radio ja televisio toimivat julkisuuden välittäjinä. Media toimii julkisen keskustelun yhtenä areenana, jonka erityisyys piilee siinä, että se kykenee ylittämään ajan ja paikan rajat sekä tavoittamaan kerralla suuren joukon ihmisiä.⁶⁶

On muistettava, että Habermas suhtautuu myöhemmin kriittisesti mediaan. Habermasille nykyinen kaupallinen massalehdistö on tehnyt poliittisesti osallistuvasta "julkisosta" "yleisön", pelkkiä kuluttajia, joille tarjotaan hömppää, viihdettä ja massakulttuuria. Joukkoviestinnän julkisuus on julkisuutta vain näennäisesti, sillä se on muuttunut yksityisten elämäntarinoiden julkistamistilaksi. Näin on käynyt, koska julkinen valta ja yksityinen ovat kietoutuneet toisiinsa ja yksityisen ja julkisen välitystehtävä on siirtynyt julkisilta yhdistyksille, puolueille ja julkiselle vallalle. Tämän seurauksena manipulatiivinen nykyjulkisuus jäljittelee samaa feodaalista näytöksellisyyttä, josta porvarillisten julkisuuksien kehitys pyristeli irti.⁶⁷ Vaikka Habermas kritisoi nykyistä mediajulkisuutta, hän toteaa silti, että "*[j]ulkisuus pysyy poliittisen järjestyksemme organisaatioperiaatteena.*"⁶⁸

⁶³ Habermas 2004, s. 57.

⁶⁴ Fraser 2009 (a), s. 10

⁶⁵ Uutisliikenne kehittyi 1300-luvulta kauppamiesten kirjeenvaihdosta. Lehdistöstä "*voidaan (...) puhua vasta kun säännöllinen uutisvälitys tulee julkiseksi eli laajan yleisön saataville. Näin kävi 1600-luvun lopulla. Vasta tuolloin uusi, julkiselle sanalle rakentuva julkisuus alkoi varsinaisesti uhata vanhan näyttävän julkisuuden vuorovaikutusaluetta.*" (Habermas 2004, ss. 39–40)

⁶⁶ Habermas 2010, ss. 163–170.

⁶⁷ Habermas 2004, ss. 247–248, 251, 257, 284, 339. Habermas toteaa myös, että "*[k]un lehdistö aiemmin kykeni vain välittämään ja voimistamaan julkisiksi kokoontuneiden yksityishenkilöiden kriittispohtivaa keskustelua, nykyisin julkinen keskustelu saa muotonsa vasta viestimissä.*" (Ibid. s. 276)

⁶⁸ Habermas 2004, s. 24

3.2. Nancy Fraserin vastaus: vastajulkisuudet

Oleellista Habermasille on, että pohtivaan keskusteluun osallistuminen on periaatteessa kaikille avointa.⁶⁹ Ja juuri tämä on Fraserin ja myöhemmin Mouffen esittämän kritiikin mukaan ongelmallista Habermasin muotoilemassa julkisuuden ideassa. Habermas ajattelee, että rajoittamattoman järkipärisen keskustelun avulla on mahdollista saavuttaa julkinen mielipide – konsensus ja yksimielisyys, käsitys yhteisestä hyvästä – jonka muotoiluun kaikki ovat voineet osallistua tasavertaisina keskustelijoina.⁷⁰ Fraser osoittaa, kuinka tällainen julkisuus on kautta historian perustunut pikemminkin ulossulkemiseen ja rajojen vetoon kuin avoimuuteen ja tasa-arvoisuuteen. Kaikki eivät ole olleet, eivätkä vielääkään ole tasavertaisia. Julkisuudesta on suljettu ulos muun muassa sukupuolen, sosiaalisen luokan ja etnisen taustan perusteella. Kaikki eivät ole päässeet porvarillisten ja maskuliinisten valtajulkisuuksien piiriin. Fraserin mukaan alusta asti valtajulkisuuksien lisäksi on ollut olemassa erilaisia kilpailevia muun muassa naisten ja työväenluokan vastajulkisuuksia.⁷¹

Fraser kysyy, voiko rakenteellis-yhteiskunnallisen, sukupuoleen, etniseen taustaan ja taloudelliseen asemaan perustuvan eriarvoisuuden vallitessa olettaa, että keskustelijat voisivat osallistua julkisuudessa yhteisten asioiden pohdintaan ikään kuin olisivat yhdenvertaisia, vaikka eivät sitä tosiasiasa ole.⁷² Eikö pikemminkin tulisi tehdä näkyviksi ne tavat, joilla yhteiskunnallinen eriarvoisuus aina jo läpäisee ja saastuttaa vain muodollisesti avoimet valtajulkisuudet?⁷³ Fraser puhuu valtajulkisuuksien kanssa kilpailevien vastajulkisuuksien puolesta. Toisin kuin Habermas ehdottaa, Fraserin mukaan olisi pyrittävä, ei yhteen yhteiseen, kattavaan julkisuuteen, joka on mahdottomuus, vaan väittelyyn, jota käydään useiden kilpailevien julkisuuksien välillä. Alistetut ryhmät – naiset, työläiset, värilliset – ovat kautta aikojen luoneet tällaisia vaihtoehtojulkisuuksia. Se, mikä näille rinnakkaisille keskusteluareenoille on leimallista, on, että niillä syntyy myös vastadiskursseja: hallitseville puhetoivoille vastakkaisia tulkintoja

⁶⁹ "Keskustellut kysymykset eivät olleet "yleisiä" vain tärkeytensä vuoksi vaan myös keskustelun avoimuuden johdosta; kaikkien oli voitava osallistua siihen." (Habermas 2004, ss. 70–71) Toisaalla Habermas toteaa, että "[p]orvarillinen julkisuus seisoo tai kaatuu kaikille pääsyn sallivan periaatteen mukaan." (Ibid. s. 135)

⁷⁰ Fraser 2009 (a), s. 10

⁷¹ Fraser 2009 (a), s. 12

⁷² Fraser 2009 (a), s. 15

⁷³ Fraser 2009 (a), s. 16

omista eduista, tarpeista ja identiteetistä. Paitsi että tällaiset vastajulkisuudet laajentavat keskustelutilaa ne myös pakottavat ottamaan julkiseen keskusteluun aiemmin syrjäytettyjä näkökantoja.⁷⁴

Habermas lähtee ajatuksesta, että julkisuus on areena, jolla yksityishenkilöt pohtivat keskustellen julkisia asioita. Sikäli kuin "julkinen asia" nähdään yhteisenä huolenaiheena tai jonakin, joka koskee yhteistä hyvää, herää kysymys, kenen näkökulmasta tuota yhteistä huolenaihetta katsotaan. Fraser osoittaa, kuinka feministit kävivät pitkää kamppailua vastajulkisuuksissa saadakseen nostettua naisiin kohdistuvan väkivallan joksikin, jota voidaan kutsua yhteiseksi huolenaiheeksi. Feministit olivat Fraserin mukaan aivan viime aikoihin asti vähemmistönä pitäessään aihetta yhteisenä.⁷⁵ Samaa voi sanoa eläinten kohtalosta teho- ja maataloudessa. Voiko sitä vieläkään pitää asiana, joka olisi noussut yhteiseksi huolenaiheeksi? Olisiko kysymys teho- ja maatalouden orjuuttamista eläimistä koskaan noussut keskusteluun edes siinä mielessä kuin siitä tänä päivänä hetken puhuttiin ilman eläinoikeusliikkeen valtamediassa tapahtunutta nostatusta? Fraserin mukaan "*demokraattinen julkisuus edellyttää takeita, jotka antavat vähemmistöille mahdollisuuden taivutella muita näkemään, että asiasta, joka ei aiemmin ole ollut yhteinen huolenaihe, eikä siten julkinen, pitäisi nyt tulla sellainen.*"⁷⁶ Yhteiskunnallisen epätasa-arvon vallitessa ajatus yhteisestä hyvästä on Fraserista vähintäänkin epäilyttävä.

3.3. Chantal Mouffe, politiikka ja poliittinen

Chantal Mouffen Habermas-kritiikki lähtee samoilta linjoilta kuin Nancy Fraserin. Kuten Fraser myös Mouffe nostaa esiin ulossulkemisen roolin: ajatuksen julkisuudesta, jonka keskusteluihin kaikki voivat tasa-arvoisina osallistua on Fraserille puhdas illuusio, kuten yllä näimme. Mouffen mukaan meidän tulisi tunnustaa, että kaikki yhteisymmärrys on vain väliaikaista tulosta tilapäisestä hegemoniasta, vallan hetkellisestä vakautumisesta, josta on aina suljettu jotakin pois ja jonka yhtenäisyys on rakennettu poissulkemiselle, eronteolle "meihin" ja "muihin". Julkisuutta ja julkisuuden pohtivia keskusteluja ei siis voi ajatella joinakin, joista valta ja kamppailut vallasta olisi juurittu pois.⁷⁷

⁷⁴ Fraser 2009 (a), s. 17

⁷⁵ Fraser 2009 (a), ss. 20–21

⁷⁶ Fraser 2009 (a), s. 21

⁷⁷ Mouffe 2009, ss. 49–50. Mouffen Habermas-kritiikkiä myös Mouffe 2000, passim.

*Sosiaalinen on aina hegemonisen artikulaation tulosta: kaikenlaiset sosiaaliset järjestykset ovat hegemonian, tietyn poliittisen artikulaation tuote (...) jos kaikki järjestykset ovat hegemonisia järjestyksiä, ulkopuoli on aina olemassa. On aina olemassa jotakin, joka on jätetty ulkopuolelle, joten ei ole olemassa konsensusta ilman ulossulkemista.*⁷⁸

Mouffe puhuu demokraattisesta paradokseista. Siitä, että sellaista sosiaalisen järjestyksen muotoa, sellaista julkisuutta ei voi luoda, joka ei perustuisi ulossulkemiseen. Jokainen – demokraattinenkin – järjestys, myös Habermasin muotoilema, perustuu ulossulkemiselle. Jos tämä kielletään, kielletään demokratian pohjimmiltaan poliittinen luonne.⁷⁹

Mitä Mouffe tarkoittaa demokratian poliittisella luonteella? Se selviää, kun tarkastellaan, mitä Mouffe tarkoittaa poliittisella ja politiikalla.⁸⁰ Mouffe lähtee siis ajatuksesta, että kaikissa yhteiskunnissa ja niiden sosiaalisissa suhteissa vallitsee sovittamaton vastakkainasettelu, antagonismi ja ristiriita. Tätä yhteiskunnan ontologista "perustaa", sen "olemusta" Mouffe nimittää poliittiseksi.⁸¹ Poliittikka puolestaan tarkoittaa sellaisia käytäntöjä, diskursseja ja instituutioita, jotka pyrkivät vakiinnuttamaan järjestystä, hävittämään ristiriidan ja organisoimaan ihmisten yhteiseloä konfliktien määrittämällä poliittisen alueella.⁸² Poliittikka toisin sanoen pyrkii luomaan yhtenäisyyttä konfliktin ja moninaisuuden kontekstissa.⁸³

⁷⁸ Mouffe 2006, s. 4.

⁷⁹ Mouffe 2000, s. 11. Mouffelle liberaali demokratia on erityinen tapa järjestää poliittisesti ihmisten yhteiseloä. Demokratiolla on kaksi perinnettä: poliittinen liberalismi ja kansansuvereniteetti. (Mouffe 2000, s. 18)

⁸⁰ Martin Heideggeria seuraten Mouffe erottaa ontologisen (poliittisen) ja ontisen (politiikan). Heideggerin koko tuotantoa määrittä olemisen kysyminen ja länsimainen metafysiikan kritiikki. Ks. mm. Heideggerin *Being & Time* (1995) ja *The Question Concerning Technology and Other Essays* (1977).

⁸¹ "Perusta" ja "olemus" on pakko laittaa lainausmerkkeihin, koska jälkistrukturalistien tapaan Mouffe edustaa antiessentialistista suuntausta, ajatusta, että todellisuuden tulkinnoilla ei ole niille lopullisen varmuuden takaavaa ajatonta perustaa, josta käsin ilmiöille voitaisiin taata ajattomat muuttumattomat olemukset.

⁸² Mouffe 2005, ss. 8–9, Mouffe 2000, s. 101. Fred Dallmayr tekee saman eron toisin. Dallmayrille "poliittinen" on se viittausuhteiden verkosto, jonka puitteissa erilaiset ilmiöt saavat poliittisen statuksen. Dallmayr kutsuu tätä ontologiseksi tai paradigmaattiseksi puitteeksi. "Poliittikka" viittaa päivittäiseen politiikkaan, päätöksentekoon, erilaisiin politiikoihin (ympäristö-, talous-, jne.). Tätä aluetta Dallmayr kutsuu ontiseksi. (Dallmayr 1993, s. 9)

⁸³ Mouffe 2000, s. 101, myös Mouffe 2013, s. xii ja 2–3

On oleellista ymmärtää, että poliittinen ei liity vain valtioon, puolueisiin tai poliittisen alueeseen normaalisti liitettyihin apparaatteihin. Poliittinen liittyy kaikkeen toimintaan: taiteeseen, kulttuuriin, tieteeseen, teknologiaan – myös mediaan.⁸⁴ Mouffe ei näe poliittisen aluetta vapauden ja julkisen keskustelun tilana vaan vallan, konfliktin ja sovittamattoman vastakkaisuuden alueena. Mouffen mukaan on oleellista tunnustaa poliittisen ulottuvuus ja ymmärtää, että vapaa, pohtiva, konsensukseen ja yhteisymmärrykseen johtava keskustelu yhteisistä huolenaiheista ei voi toteutua.⁸⁵

*(...) peruskysymys ei ole, kuinka päästä järkiperäiseen yhteisymmärrykseen sulke-
matta ketään pois. Se on mahdotonta. Poliitiikka pyrkii luomaan yhtenäisyyttä keskellä
selkkauksia ja eriseuraisuutta; sen ainaisena tavoitteena on luoda "meitä" rajoitta-
malla "niitä".⁸⁶*

Mouffe ei siis tähtää ulossulkemisen nollaavaan konsensukseen. Näin siksi, että se tarkoittaisi poliittisen lakaisemista maton alle. Mouffen tavoite ei ole me/ne-jaottelun ylittäminen – se on mahdotonta. Mouffe pyrkii sen sijaan luomaan eron uudella tavalla, kääntämällä antagonismi (sovittamaton vastakkaisuus) agonismiksi (kiisteleväksi moniarvoisuudeksi).⁸⁷ Mitä tämä tarkoittaa? Siihen palaan myöhemmin.

3.4. Ratkeamaton ja hegemonia

Mouffe ajattelee, että todellisuuden "luonne" on ratkeamaton ja hegemonia on jotakin, joka yrittää ratkaista ratkeamattoman. Mouffe lähtee liikkeelle Jacques Derridan ajatuksesta, että aidosti eettiset ja poliittiset päätökset on tehtävä tilanteessa, joka on ratkeamaton. Juuri ratkeamattomuus, se, ettei meillä ole lopullista päätöksen varmuutta tai oikeellisuutta takaavaa

⁸⁴ Mouffe 2006, s. 10

⁸⁵ Mouffe 2009, s. 51.

⁸⁶ Mouffe 2009, s. 51. Hän toteaa saman Mouffe 2013, ss. 6–7.

⁸⁷ Mouffe 2000, ss. 101–103

perustaa, tekee ratkaisuista ja päätöksistä poliittisia. Se, että päätös tehdään aina ratkeamattoman maaperällä, johtaa väistämättä ristiriitoihin. Päätös yhden vaihtoehdon puolesta, on aina päätös toista vaihtoehtoa vastaan.⁸⁸ Ratkeamaton on kuitenkin jotakin, jota ei voi ylittää.

Hegemonia on oleellinen käsite, joka liittyy yritykseen ratkaista ratkeamaton. Jokaista järjestystä määrittää ratkeamaton, lopullisen varmuuden takaavan perustan puute. Hegemonia puolestaan liittyy yritykseen ratkaista ratkeamaton, yritykseen luoda hetkellinen järjestys. Mouffen mukaan *"vaaditaan sen tunnustamista, että jokainen yhteiskunnallinen järjestys on luonteeltaan hegemoninen, ja että jokainen yhteiskunta on sellaisten käytäntöjen tulosta, jotka pyrkivät luomaan järjestystä kontingentin kontekstissa."*⁸⁹ Hegemonia on "perustaltaan" suhteellista, kontingenttia ja vailla perustaa. Se pyrkii kuitenkin peittämään tämän syvästi poliittisen luonteensa ja esittäytymään itsestäänselvänä ja luonnollisena. Kuitenkin ympärillämme näkyvä järjestys on poliittisten valintojen tulosta. Valinnat olisi voinut tehdä toisin, ja siksi järjestys perustuu aina näiden toisten mahdollisuuksien ulossulkemiseen. Yksinkertaistaen: kaikki järjestykset ovat poliittisia ja perustuvat ulossulkemiseen. Ne käytännöt, joiden avulla järjestys on luotu ovat hegemonisia käytäntöjä. Jokaista hegemonista järjestystä pyrkivät haastamaan vastahegemoniset käytännöt, jotka tähtäävät uuteen hegemoniseen järjestykseen.⁹⁰

Mouffe haastaa muotoiluillaan objektivismin ja essentialismin sellaisina kuin ne ilmenevät julkisuusteorioissa. Yhteiskunnallinen todellisuus on vallankäytön, valtatekojen seurausta, rakennettu valtaa käyttämällä. Siksi se on myös poliittinen. Sen perustaa määrittävät erilaiset ulossulkemiset.⁹¹ Oleellista on, ettei valtaa käsitetä jonakin ulkopuolisena suhteena, joka vallitse kahden jo valmiiksi muovatun minuuden tai identiteetin välillä. Valta ei Mouffelle ole kahden etukäteen rakentuneen minuuden ulkoinen suhde, vaan jotakin, joka rakentaa nuo minuudet.⁹² On harhaa ajatella, että julkisuus – habermasilainen, rawlsilainen tai demokraatti-

⁸⁸ Mouffe 2000, ss. 135–136. Mouffen mukaan poliittiset kysymykset eivät ole teknisiä kysymyksiä, jotka voitaisiin jättää asiantuntijoiden ratkaistaviksi. Aidosti poliittiset kysymykset edellyttävät päätöksentekoa vastakkaisten vaihtoehtojen välillä. (Mouffe 2005, s. 10, Mouffe 2000, s. 130)

⁸⁹ Mouffe 2005, s. 17, myös Mouffe 2013, s. 2

⁹⁰ Mouffe 2005, ss. 17–18

⁹¹ Derridaa seuraten Mouffe korostaa konstitutiivisen ulkopuolen merkitystä. Merkitys ja identiteetit rakentuvat eron kautta.

⁹² Mouffe 2000, s. 21, 99

nen – olisi vapaa valtasuhteista, ulossulkemisesta tai hegemoniasta. Mouffelle jokainen poliittinen järjestys on aina ilmaus hegemoniasta, valtasuhteiden tietynlaisesta muodostelmasta.⁹³ Summa summarum: sellaista julkisen aluetta, joka ei aina jo sulkisi jotain ulkopuolelleen ja joka ei sisältäisi pakottavaa vallankäyttöä, ei Mouffelle ole olemassa.⁹⁴

3.5. Me versus muut

Mouffelle vastakkainasettelujen aika ei ole ohi. Erityisen selkeästi tämä näkyy identiteettien rakennuksessa. Identiteetit ovat suhteellisia. Ne perustuvat eronteolle, sillä ero on identiteetin edellytys.⁹⁵ Identiteetin synty edellyttää eroa suhteessa toiseen, ulkopuoliseen tai johonkin, jota Mouffe kutsuu konstitutiiviseksi, perustavaksi ulkopuoleksi.⁹⁶ Kollektiivisissa identiteeteissä "me" voi olla olemassa ainoastaan silloin kun pystytään tekemään ero "muihin".⁹⁷ Tämä ero voi kääntyä sovittamattomaan vastakkaisuuteen⁹⁸ perustavaksi schmittiläiseksi ystävä/vihollinen-erotteluksi, jos "muiden" koetaan uhkaavan "meidän" olemassaoloamme.⁹⁹

Mouffen mukaan on erityisen huolestuttavaa, että poliittinen jako meihin ja muihin näyttäytyy tänä päivänä moraalisisessa valossa. Sen sijaan, että jako meihin ja muihin tehtäisiin poliittisin perustein, se tehdään moraalisin perustein. Enää ei ole kamppailua "oikean" ja "vasemman" välillä, vaan "oikean" ja "väärän" välillä. Enää ei ole kyse poliittisesta vastakkainasettelusta kiistakumppanien välillä, vaan me/ne-vastakkainasettelu muotoillaan moraalisisena hyvän ja pahan välisenä vastakkaisuutena, jolloin vastustajasta tulee tuhottava vastustaja.¹⁰⁰ Tämä ei tarkoita

⁹³ Mouffe 2000, ss. 99–100. Tästä syystä poliittisten käytäntöjen ei voi ajatella edustavan jo valmiiksi muokattujen subjektien intressejä. Pikemminkin ne luovat subjektit.

⁹⁴ Mouffe 2000, s. 135

⁹⁵ Mouffelle identiteetit eivät ole essentialistisia, eli olemukseltaan ikuisia, transsendentaaliselle, vakaalle perustalle perustuvia. (Mouffe 2005, s. 18)

⁹⁶ Mouffe 2013, ss. 4–5, myös Mouffe 2005, s. 15. Ero puolestaan tehdään usein hierarkkisin perustein: valkoinen suhteessa mustaan, nainen suhteessa mieheen.

⁹⁷ Mouffe ajattelee myös korostettua individualismia vastaan. Freudiin ja Lacaniin tukeutuen hän väittää, etteivät kollektiiviset identiteetit – ja kaipuu niihin – katoa, sillä juuri kollektiivisen identiteetin tarve on ihmisen perustava olemisen tapa. (Mouffe 2005, s. 28).

⁹⁸ Käytän Veikko Pietilän suomennosta antagonism = sovittamaton vastakkaisuus. Pietilän suomennos löytyy Mouffen (2009) *Tiedotustutkimuksessa* julkaistusta artikkelista.

⁹⁹ Mouffe 2005, ss. 15–16

¹⁰⁰ Mouffe 2005, s. 5

Mouffelle, että politiikasta olisi tullut aiempaa moraalisempaa, vaan että poliittiset vastakkainasettelut muotoillaan moraalisten kategorioiden avulla.¹⁰¹ Poliittisten rajanvetojen esittäminen moraalisisina näyttäytyi räikeänä muun muassa USA:n Bushin kaudella harjoittamassa terrorismin vastaisessa sodassa, jossa poliittiset rajalinjat meidän ja muiden välillä vedettiin moraalisisina rajoina: ne, jotka eivät kuulu meihin, kuuluvat bushilaiseen pahan akseliin.

Valitettavasti samaa retoriikkaa kuuli Yhdysvalloissa tätä kirjoittaessa käynnissä olleessa presidentinvaalikampanjassa, jossa lopulta presidentiksi valittu Donald Trump veti rajat meidän (kunnon amerikkalaiset) ja muiden (maahanmuuttajat) välille. Muiden syyksi Trump laski perusamerikkalaisten taloudellisen kurjistumisen.¹⁰² Samankaltainen retoriikka on luettavissa myös eurooppalaisten ja suomalaisten populististen puolueiden puheista. Mouffe muistuttaa, että jaottelu on ominaista (oikeisto)populistisille puolueille.¹⁰³ Ongelmallista – ja demokraatialle äärimmäisen vaarallista – on se, että kun politiikkaa tehdään moraalisten kategorioiden kautta, jaottelemalla meitä ja muita hyviin ja pahoihin, poliittiseen kuuluva vastakkainasettelu ei voi saada kiistelevän moniarvoisuuden muotoja, joita Mouffe kutsuu agonistisiksi.¹⁰⁴ Kun vastustajia ei määritellä poliittisesti vaan moraalisesti, he lakkaavat olemasta vastustajia ja heistä tulee pelkkiä tuhottavia vihollisia.¹⁰⁵

Sen sijaan, että kiellettäisiin julkisuuden luonteeseen kuuluvat sisä- ja ulkopuolelle sulkeminen, rajojen veto, puheenvuoron antaminen yksille ja sen vieminen toisilta, olisi ajatukset Mouffen mukaan suunnattava siihen, kuinka tehdä tuosta väistämättömästä me/ne-erottelusta sellaista, että se sopii yksin moniarvoisen demokratian kanssa.¹⁰⁶ Mouffella on tähän vastaus. Se on poliittisen antagonismin eli sovittamattoman vastakkaisuuden kääntäminen agonismiksi eli kiisteleväksi moniarvoisuudeksi. Mouffe vannoo agonistisen, kiistelevän, moniarvoisen

¹⁰¹ Mouffe 2005, s. 75

¹⁰² Mouffe 2005, s. 75. Mouffe huomauttaa, että jos politiikka ei anna ihmisille mahdollisuutta kollektiivisten poliittisten identiteettien muodostamiseen, ihmiset etsivät vaihtoehtoisia identiteetin lähteitä. Sellaisia voi tarjota esimerkiksi uskonto. Tämä näkyy Mouffen mukaan vaikkapa muslimimaahanmuuttajien keskuudessa: uskonto tarjoaa me-identiteetin. (Ibid. s. 141)

¹⁰³ Mouffe 2013, s. 142. Psykoanalyysin puolella tällaista mustavalkoista rajanvetoa kutsutaan halkomiseksi. Myös siinä halkomisen funktio on jakaa maailma "hyvään" ja "pahaan" ja ulkoistaa "toiseen" kaikki ahdistava ja sietämätön paha, pois itsestä.

¹⁰⁴ Tässä käytän Pietilän suomennosta agonism = kiistelevä moniarvoisuus, joka löytyy Mouffen (2009) Tiedotustutkimuksessa julkaistusta artikkelista.

¹⁰⁵ Mouffe 2005, s. 76

¹⁰⁶ Mouffe 2009, s. 51

demokratian nimiin, joka pakottaa pitämään demokraattista kamppailua elävänä ja joka tiedostaa erilaiset poissulkemisen muodot, eikä pyri tekemään rajoista ja poissulkemisista luonnollisia. Konfliktia ei siis tule poistaa, mutta toisia ei saa myöskään nähdä tuhottavina vihollisina. Konfliktin pitää toisin sanoen edustaa antagonismin sijasta agonismia.¹⁰⁷

3.6. Kiistelevä moniarvoisuus ja agonismi

Vaikka kiista ja konflikti ovat poliittisen perusta, konflikti on Mouffelle legitiimi vain, kun se ilmenee muodoissa, jotka eivät tuhoa poliittista perustaa; toisin sanoen itse kiistan mahdollisuutta.¹⁰⁸ Mouffen mielestä kiistakumppanien välillä täytyy vallita jonkinlainen yhteinen side. Ei kuitenkaan niin, että kiistakumppanit olisivat kilpailijoita, joiden intressit sovitellaan neuvottelemalla tai pohtivasti keskustelemalla, sillä edellä mainitut mallit perustuvat kiistan ja vastakkaisuuden kieltämiseen. Mouffe ratkaisee klassisen, miten pitää kakku ja syödä se - ongelman tarjoamalla tilalle agonismia, kiistelevää moniarvoisuutta. Tarkoituksena on toisaalta ottaa huomioon konfliktien antagonistinen luonne ja toisaalta mahdollistaa niiden kesytys. Agonismi on me/muut-suhde, jonka osapuolet ymmärtävät, ettei heidän konfliktilleen ole rationaalista ratkaisua, mutta siitä huolimatta hyväksyvät toisensa legitiimeinä vastustajina. Konflikti tapahtuu jaetussa yhteisessä symbolisessa tilassa, jonka molemmat haluavat tosin järjestää eri tavalla.¹⁰⁹

Jotta sovittamaton vastakkaisuus voisi muuntua kiisteleväksi moniarvoisuudeksi, eriävien näkemysten ilmausta varten on oltava olemassa legitiimejä poliittisia kanavia, instituutioita ja käytäntöjä. Muussa tapauksessa eriävien äänten ilmaisu voi saada väkivaltaisia muotoja.¹¹⁰ Tilalle voivat astua essentialististen identiteettien tai moraalisten arvojen yhteentörmäykset. Näin voi Mouffen mukaan käydä eritoten, kun poliittiset rajat – vasemmiston ja oikeiston – häviävät ja tilalle astuu konsensus vailla vaihtoehtoja. Ja tällaisessa tilanteessa me Mouffen mukaan elämme paraikaa. Mouffen vaalima vasemmisto on hänen mielestään karkeasti

¹⁰⁷ Mouffe 2009, s. 49–52

¹⁰⁸ Mouffe toteaa, että demokraattinen pluralistinen politiikka ei voi pitää legitiimeinä kaikkia vaatimuksia. "*Demokraattinen yhteiskunta ei voi kohdella niitä, jotka kyseenalaistavat sen perusinstituutiot, legitiimeinä kiistakumppaneina.*" (Mouffe 2005, s. 120)

¹⁰⁹ Mouffe 2005, s. 20 ja Mouffe 2000, s. 13, ss. 102–103

¹¹⁰ Mouffe 2005, s. 21

epäonnistunut tarjoamaan uusliberalistiselle ajattelulle vaihtoehtoa. Vasemmisto on omaksunut oikeiston retoriikan ja maailmanselityksen, eikä kykene tarjoamaan muuta tilalle.

Mouffe antaa aiheesta varoittavan esimerkin: Britannian uusi työväenpuolue alkoi Tony Blairin kaudella etsiä kolmatta tietä, joka ylittäisi oikeiston ja vasemmiston rajat. Työväenpuolue hahmotteli yhteiskuntaa, joka koostuisi etupäässä keskiluokasta. Siitä poikkeaisivat vain pieni rikkkaiden eliitti ja yhteiskunnan kehityksestä ulossuljetut pudokkaat. Tällainen keskustakonsensus on Mouffen mielestä huolestuttavaa, sillä se on osasyynä muun muassa populistipuolueiden nousuun. Ne menestyvät, koska ne ovat ainoita, jotka käsittelevät työväenluokan huolia.¹¹¹ Siirtyessään kohti keskustaa vasemmisto on hylännyt työväenluokan, väittää Mouffe.¹¹² Kun ihmiset tympääntyvät poliittisten puolueiden vaihtoehdottomuuteen, muunlaiset kollektiiviset identiteetit – kansalliset, uskonnolliset ja etniset identifikaation muodot – valtaavat alaa. Mouffen mukaan demokraattinen yhteiskunta tarvitsee debattia selvästi toisistaan eroavista vaihtoehdoista. Se tarvitsee vastahegemonisia projekteja, uusia diskursseja ja instituutioita.¹¹³

Mouffe vastustaa postpoliittisiksi kutsumiaan muotoiluja, jotka väittävät, että me elämme poliittisen jälkeistä aikaa, joka on ylittänyt vasemmiston ja oikeiston eron, jättänyt taakseen hegemonian, valtakamppailut ja vastakkainasettelut. Mouffe syyttää liberalistista, eritoten uusliberalistista hegemoniaa kyvyttömyydestämme ajatella poliittisesti.¹¹⁴ Mouffelle uusliberalismi uhkaa demokraattisia instituutioita. Näin siksi, että uusliberalistiset dogmat rikkomattomasta omistusoikeudesta, markkinoiden kaiken nielevästä hyvydestä, ja niihin puuttumisen vaaroista ovat muuttuneet luonnollisiksi, arkisiksi totuuksiksi. Ongelmallisinta tässä luonnollisessa asiointilassa on vaihtoehtojen puute.¹¹⁵

¹¹¹ Mouffe 2005, s. 62, Mouffe 2000, s. 80

¹¹² Mouffe 2013, s. 122

¹¹³ Mouffe 2005, ss. 30–33

¹¹⁴ Mouffe 2005, s. 2, 10. Mouffe jakaa liberaalit paradigmat kahteen. Toista hän kutsuu aggregatiiviseksi. Sille politiikka tarkoittaa kompromissia. Yksilöt ovat rationaalisia olentoja, jotka pyrkivät voiton maksimointiin. Poliittinen toiminta on instrumentalistista. Deliberatiivinen paradigma puolestaan on syntynyt vastauksena instrumentalistiselle mallille. Se uskoo kommunikatiiviseen rationaalisuuteen. Poliittinen debatti on moraalinen erityisalue, jolla on mahdollista luoda rationaalinen, moraalinen konsensus vapaan keskustelun avulla. Tämän mallin edustajaksi Mouffe mainitsee Habermasin. (Mouffe 2005, ss. 12–13, myös Mouffe 2000, s. 117)

¹¹⁵ Mouffe 2000, s. 6

Mouffe toteaa, että nykyistä uusliberalismin hegemoniaa haastavat jo monet protestiliikkeet, jotka todistavat uudenlaisen radikaalin politiikan suosiosta. Kuten aiemmin todettiin, osa protestiliikkeistä pyrkii eroon perinteisistä poliittisista instituutioista. Mouffen mielestä valtiosta eroon pyrkiminen, sen demonisoiminen ja usko itsesäätelevään yhteiskuntaan, joka olisi vapaa jaottelusta ja hegemoniasta, perustuu kuitenkin ontologisella tasolla samoihin ajatuksiin kuin uusliberalistinen zeitgeist. Mouffen mukaan vain osallistumalla ja muuttamalla nykyisiä instituutioita protestiliikkeillä on mahdollisuus vaikuttaa ja muuttaa asioita.¹¹⁶

(...) uusi tietoisuus, joka nousee protesteista, vaatii institutionaalisia kanavia (...) jotta uusliberalismin voi haastaa, on tarpeen kiinnittyä sen tärkeimpiin instituutioihin. Ei riitä, että organisoidaan uusia yhteiselon muotoja hallitsevien kapitalististen rakenteiden ulkopuolelle ajatuksella, että jälkimmäiset katoavat hiljalleen ilman, että niitä täytyy haastaa ja kohdata millään lailla.¹¹⁷

Mouffekaan ei ole valmis hyväksymään rajatonta pluralismia tai pitämään legitiiminä kaikkia vaatimuksia. Sellaisia vastustajia, jotka kyseenlaistavat demokraattisen yhteiskunnan perustituutiot, Mouffe ei pidä legitiimeinä vastustajina. *"Jotkut vaatimukset jätetään ulkopuolelle, ei siksi, että ne julistettaisiin "pahoiksi", vaan siksi, että ne haastavat demokraattisen poliittisen yhteisön perustavat instituutiot".¹¹⁸* Oleellista kuitenkin on, että rajan vetäminen legitiimin ja illegitiimin välille on aina poliittinen päätös ja siksi se on pystyttävä pitämään avoinna haastamiselle ja kyseenalaistamiselle.¹¹⁹

4. Metodologian teoriaa eli millaiselle metodologiselle perustalle työ pohjaa

Nancy Fraser puhui valtajulkisuuksia vastustavien vaihtoehtoisten vastajulkisuuksien kohdalla vastadiskursseista, Chantal Mouffe puolestaan vastahegemonioista. Sekä Fraserin että Mouffen muotoilut liittyvät yhteiskuntateorian kielelliseen käänteeseen, eritoten jälkistrukturalistisiin

¹¹⁶ Mouffe 2013, ss. 65–84, s. 118, 123–127

¹¹⁷ Mouffe 2013, ss. 115–116

¹¹⁸ Mouffe 2005, ss. 120–121

¹¹⁹ Mouffe 2005, s. 121

teorioihin, joille on ominaista ajatus kielen, tekstien, erilaisten merkitysrakennelmien, diskurssien keskeisyydestä.

4.1. Diskurssit ja merkityksen synty

Työn metodologisena perustana toimii käsitys diskurssista sellaisena kuin Chantal Mouffe ja Ernesto Laclau ovat sitä määritelleet muun muassa kirjassa *Hegemony and Socialist Strategy*. Mouffe ja Laclau eivät tarjoa kovin käytännöllisiä työvälineitä diskurssien analyysiin. Se sopii omaan tutkimukseeni, joka ei keskity merkintarkkaan diskurssianalyysiin, vaan sen hahmottamiseen, miltä sikatila- ja teurastamouutisoinnit näyttävät, kun niitä katsoo edellisissä kappaleissa esiteltyjen Fraserin ja Mouffen keskeisten käsitteiden ja teорияhahmotelmien läpi. Tarkastelen toisin sanoen uutisointia muun muassa kysymällä, onko siinä havaittavissa piirteitä agonistisesta tai antagonistisesta kiistasta. Otan tässä metodologisia perustoja koskevassa kappaleessa rinnalle Jacques Derridan ja hänen muotoilunsa tekstistä ja merkitysjärjestelmistä. Se on perusteltua – jopa välttämätöntä – sillä Derrida on vaikuttanut syvästi Mouffeen ja Laclauhun, joiden muotoiluja on vaikea ymmärtää tukeutumatta Derridaan. Pelkkä Derridan luku ei kuitenkaan riitä. Laclau ja Mouffe vievät Derridan ajattelua kohti poliittista ja poliittisia kamppailuja, käytännön areenalle, joka ei Derridan ajattelussa ollut keskiössä.

Aluksi muutama sana diskurssien analyysistä yleensä. Marianne Jørgensen ja Louise Phillips toteavat osuvasti, että muodikkaasta diskurssista on tullut hyvin epämääräinen käsite: se voi tarkoittaa lähes mitä tahansa. Kenties oleellisinta on kuitenkin ymmärtää, että diskurssi on "tietty tapa puhua ja ymmärtää maailmaa" ja että tapamme puhua ei heijastele neutraalisti maailmaa, identiteettejä tai sosiaalisia suhteita, vaan pikemminkin luo, ylläpitää ja muuttaa niitä.¹²⁰ Maailma saa toisin sanoen merkityksensä diskursseissa. Tätä tarkoitti myös Jacques Derrida valitettavan väärinymmärretyssä lauseessaan, "*il n'y a pas de hors-texte*", ei ole tekstin ulkopuolta.¹²¹ Se, mihin Derrida viittaa ajatuksellaan tekstistä, tulee ymmärtää avarasti. Teksti ei viittaa kirjallisiin tuotteisiin. Teksti on pikemminkin "*erojen verkosto, jälkien kudokset, jotka viittaavat loputtomiin (...) toisiin erottaviin jälkiin*".¹²² Ajatuksellaan tekstistä erojen kudoksena

¹²⁰ Jørgensen ja Phillips 2002, s. 1

¹²¹ Derrida 1997 (b), s. 158

¹²² Derrida 1979, s. 84. Derrida puhuu myös kudonnasta, tekstiilistä, tekstistä. (Derrida 1981, s. 26)

Derrida viittaa tapaan, jolla merkitys muotoutuu. Derridalle se muotoutuu loputtoman erojen leikin kautta, ei suhteessa johonkin erojen kudelman ulkopuoliseen: itse-identtiseen, läsnäolevaan, alkuperäiseen perustaan.

Derrida lähtee siis viemään strukturalistista ajattelua uuteen suuntaan. Myöskään strukturalisteille merkin (tai sanan) merkitys ei synny siitä, että se viittaisi merkkisysteemin (tai kielen) ulkopuolelle (vakaisiin universaaleihin, transsendentaaleihin käsitteisiin tai objektiivisiin olioihin). Sen sijaan merkin (tai sanan) merkitys on riippuvainen sen suhteesta ja erosta muihin merkkeihin systeemin (tai kielen) sisällä. Tällainen ajattelu on saussurelaista perintöä.¹²³ Derrida vie kuitenkin ajatusta vielä radikaalimpaan, jälkistrukturalistiseen suuntaan problematisoimalla suhteen merkittyyden (joka on saussurelaisittain se, johon merkitsijä viittaa). Derrida alkaa puhua merkitsijän pysäyttämättömästä merkinnän liikkeestä merkitsijästä toiseen. Toisin sanoen Derridalle merkitsijät eivät viittaa merkittyyhin, joista ne saisivat merkityksensä. Sen sijaan merkitys syntyy jatkuvasta merkinnän liikkeestä merkitsijästä toiseen.¹²⁴ Tätä erojen leikkiä (merkitsijöiden päättymätöntä merkinnän liikettä merkitsijästä toiseen) Derrida kutsuu *différanceksi*. Sen keskeinen ajatus on, että paremminkin kuin identiteetin kautta, merkitykset syntyvät erojen kautta.¹²⁵

Oleellista – ja palataksemme alun lauseeseen siitä, ettei ole olemassa tekstin ulkopuolta – on ymmärtää, että todellisuus ilmenee aina *différencen* puitteissa. Tähän Derrida viittaa puhuesaan erojen verkostosta – "tekstistä" – jonka puitteissa maailma ilmenee alati muuttuvassa tulkinnan liikkeessä.¹²⁶ Toisin sanoen "*historia, maailma, todellisuus näyttäytyvät aina kokemuksessa, siten tulkinnan liikkeessä, joka kontekstualisoi ne erottelujen verkoston mukaisesti*."¹²⁷ Samaa ajatusta jatkavat Laclau ja Mouffe kuvaavassa esimerkissään. He korostavat,

¹²³ Saussurelaisesta ja strukturalistisesta kielitulkinnasta Caws 1988.

¹²⁴ Derrida 1978, s. 25

¹²⁵ Derrida 1991 (b), s. 257. Ks. esim Derridan samanniminen artikkeli *Différance* (1991(a)). *Différance*, kuten Derrida toteaa, pitää sisällään systemaattisen erottelujen leikin "*liikkeen jonka mukaan kieli, mikä tahansa koodi, muu viittausjärjestelmä ylipäättäänsä, rakentuu "historiallisesti" erojen kudoksena.*" (Derrida 1991 (a), s. 65) Tiivistäen: Derridan ajatus on, että merkitykset eivät synny viittaussuhteessa johonkin erojen leikin ulkopuoliseen, johonkin, jota voitaisiin kutsua alkuperäiseksi perustaksi (tai merkityksi).

¹²⁶ Derrida 1988, s. 137

¹²⁷ Derrida 1988, s. 137. Tekstiä voisi näin ollen ajatella (kon)tekstina. Tällöin se että "ei ole tekstin ulkopuolta" tarkoittaisi yksinkertaisesti, ettei ole kontekstin ulkopuolta. (Derrida 1988, s. 136)

ettei sillä seikalla, että jokainen objekti on väistämättä aina jo diskurssin objekti, ja siis sen määrittämä ja merkityksellistämä, ole mitään tekoa sen kanssa, onko olemassa maailmaa diskurssin ulkopuolella. Ja juuri tästä he antavat havainnollistavan esimerkin. Otetaan vaikkapa maanjäristys tai tiilen putoaminen. Ne ovat molemmat asioita, jotka eittämättä tapahtuvat huolimatta yksittäisen ihmisen tahdosta. Kukapa sitä kieltämään. Oleellista on kuitenkin ymmärtää, että molempien tapausten ja objektien erityisyys ja merkitys voivat syntyä keskenään erilaisten diskurssien puitteissa. Tapaukset voidaan ymmärtää vaikkapa luonnontieteellisinä ilmiöinä tai ilmauksina jumalan vihasta riippuen siitä diskursiivisesta kentästä, jossa niitä tulkitaan.

*Emme kiistä sitä, etteikö olisi olemassa ajattelun ulkoisia objekteja, vaan väitämme, että ne eivät voi rakentua objekteiksi diskurssien ulkopuolella.*¹²⁸

Itse asiassa Laclau ja Mouffe eivät suostu asettumaan realismiin tai idealismiin puitteisiin. Tämän perinteisen – ja muun muassa jälkistrukturalistien tai vaikkapa metafysiikkaa murtavan Martin Heideggerin kritisoiman – jaon he hylkäävät toteamalla, että "*analyysimme vastustaa jakoa diskursiivisiin ja ei-diskursiivisiin käytäntöihin*".¹²⁹ Heille diskurssit eivät ole luonteeltaan mentaalisia, vaan materiaalisia. Näin siksi että perinteinen idealismi–realismi-erottelu edellyttää perustana toimivan vakaan, ennalta määrätyn subjektin. Sellainen on mahdoton ajatus, kuten myöhemmin toteamme. Kuten Derridalle¹³⁰ myös Laclaulle ja Mouffelle, subjektit, niiden identiteetti ja subjektipositiot muotoutuvat diskursseissa.

¹²⁸ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 108

¹²⁹ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 107. Saman nostaa esiin Howarth (2000 ss. 101–104) mm. toteamalla, että "*kaikki objektit ja toiminta ovat merkityksellisiä*" ja että "*ne siksi hämärtävät tiukkaa jakoa objektiivisen maailman, kielen tai ajattelun välillä, jossa jälkimmäinen on vain representaatio tai ilmaus edellisestä.*" Toisaalla Howarth toteaa, että "*kaikki toiminta ja käytännöt ovat merkityksellisiä ja että kaikki sosiaaliset merkitykset ovat kontekstuaalisia, suhteellisia ja kontingentteja*". (Ks. myös Howarth & Torfing 2005, s. 317)

¹³⁰ Myös Derrida korostaa, että erojen leikki ja siinä syntyvät merkitykset eivät ole minkään läsnäolevan olion, kuten esimerkiksi subjektin tuotetta. Paremminkin subjekti on erojen leikin tuotetta. (Derrida 1991(a) ss. 66–67) "*Ei ole olemassa subjektia, joka olisi différancen aiheuttaja, alkuunpanija tai isäntä (...) subjektiviteetti – kuten objektiviteetti – on différancen seurausta, seurausta, joka on merkitty différancen systeemiin.*" (Derrida 1981, s. 28)

Samaan materiaalisuuteen liittyy myös toinen tärkeä seikka. Mouffen ja Laclau'n artikulaatioksi kutsuma käytäntö, erojen jähmettäminen, merkitysten fiksaaminen, johon pian palaamme, ei ole vain lingvistinen ilmiö.

Sen sijaan sen täytyy lävistää materiaallinen tiheys, joka liittyy niihin lukuisiin instituutioihin, rituaaleihin ja käytäntöihin, joiden kautta diskursiivinen muotoutuminen jäsentyy.¹³¹

Tätä korostaa myös Derrida.¹³²

Se, mitä kutsun "tekstiksi" tarkoittaa kaikkia niitä rakennelmia, joita kutsutaan "todellisiksi", "taloudellisiksi", "historiallisiksi", sosio-institutionaaliksi, lyhyesti se tarkoittaa kaikkia mahdollisia viittaussuhteita. Se, "ettei ole mitään tekstin ulkopuolista", ei täten tarkoita, että kaikki viittaussuhteet lakkautettaisiin ja suljettaisiin kirjaan. Se tarkoittaa pikemminkin, että me emme voi viitata "todelliseen" muuten kuin tulkitsevassa kokemuksessa.¹³³

Myös Jørgensen ja Phillips korostavat osuvasti diskurssien voimaa, valtaa ja kytköstä maailmaan. Erilaiset diskurssit johtavat erilaisiin tapoihin toimia suhteessa esimerkiksi maanjärjestykseen. Luonnontieteellinen ja uskonnollinen tulkinta johtavat hyvin erilaisiin toimiin. Merkityksellistäminen toisin sanoen rakentaa ja muuttaa maailmaa hyvin konkreettisesti myös toiminnan tasolla.¹³⁴ Siksikään ei ole yhdentekevää, millaisten diskurssien puitteissa vaikkapa luonnosta, ketuista, sioista tai lehmistä puhutaan. Onko kettu luonnonolio, jolla on arvo sinänsä

¹³¹ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 109. Jørgensenin ja Phillipsin mukaan sosiaaliset ilmiöt järjestyvät samoilla periaatteilla kuin kieli: ne saavat merkityksensä suhteessa toisiin sosiaalisiin ilmiöihin. Kaikki sosiaaliset käytännöt ovat toisin sanoen artikulaatiota. (Jørgensen ja Phillips 2002, s. 36)

¹³² Derridalle (kon)teksti on yleistetty lähes rajattomasti. Kuten Derrida toteaa "voimme kutsua kontekstiksi koko maailman historiaa." (Derrida 1988, s. 136).

¹³³ Derrida 1988, s. 148, ja Derrida 1995, s. 173. Se, mitä Derrida tarkoittaa, on ettei merkitys synny viittaussuhteessa johonkin tekstin tai kontekstin ulkopuoliseen, suhteessa perustaan, transsendentaaliin merkittyy, joka sijaitsisi erottelujen verkoston ulkopuolella. Derrida siis, ja korostaaksemme tätä seikkaa, ei kiellä/sulje pois, maailmaa, todellisuutta, historiaa jne. Hän ei sano, etteikö meillä olisi maailmaa, todellisuutta ja historiaa. Hän ei toisin sanoen ole muuntamassa "maailmaa kirjastoksi". (Derrida 1991 (b), s. 257).

¹³⁴ Jørgensen ja Phillips 2002, s. 9

vai onko sillä pelkkä muodin välinearvo? Onko puu merkityksellinen itsellään, onko se hidaste, joka on tuhottava moottoritien alta vai oleellinen osa selluntuotantoa? Onko sika proteiinin lähde vai onko sillä arvo itsessään? Se, millaiset diskurssit kettua, sikaa tai puuta määrittävät, johtavat hyvin erilaisiin toimiin suhteessa luontokappaleisiin.

4.2. Merkitykset ja diskurssit liikkeessä

Se, mitä Derrida haluaa korostaa tekstillä tai erojen leikillä, on, että se ei ole valmis, loppuunsaatettu korpus.¹³⁵ Toisin sanoen teksti tai erojen leikki on vailla kiinteää keskustaa, joka mahdollistaisi ajattomat ja yhtenäiset merkitykset ja tulkinnat. Teksti tai konteksti tulisikin nähdä loputtoman erottelun verkostona, joka on jatkuvassa liikkeessä eikä koskaan loppuunsaatettu. Derrida väittää, että on hyödytöntä yrittää paeta tätä liikettä, tulkinnan liikettä, asettamalla totuus tai alkuperä, varma perusta, joka päättäisi leikin.¹³⁶ Tekstejä lukiessaan Derrida pyrkii osoittamaan sen tavan, jolla *différance* leikki on kulloinkin yritetty tukahduttaa yhteen hallitsevaan (itseidenttiseen, läsnäolevaan, puhtaaseen) perustaan. Lähtökohtana on ajatus, että tällainen perusta ei edusta mitään alkuperäistä tai luonnollista vaan on paremminkin aina jo *différance* tuottama. Dekonstruktio pyrkiikin tuomaan esiin sen, mitä kulloisellakin yrityksellä tukahduttaa erottelujen leikki on kätkeyty ja kielletty.

Tähän samaan pyrkivät Laclau ja Mouffe, joille kieli on "perustaltaan" jatkuvassa liikkeessä ja epästabiili. Se taas tarkoittaa sitä, ettei merkityksiä voi lyödä pysyvästi lukkoon. Diskurssit muuttuvat ja ovat jatkuvassa kamppailussa keskenään. Merkityksistä käydään kiistoja. Eri diskurssit esittävät erilaisia tapoja ymmärtää maailmaa ja pyrkivät hegemoniseen asemaan. Toisin sanoen ne pyrkivät saamaan oman näkökulmansa ja omat merkityksensä hallitseviksi. Ja

¹³⁵ Derrida 1991 (b), s. 257

¹³⁶ Derrida 1978, s. 25. Ks. esim. Derrida 1978, s. 292. Pakeneminen perustan tai keskustan kautta on ominaista läsnäolon metafysiikalle, joka puolestaan on ominaista länsimaisen ajattelun historialle. Derridan mukaan länsimaista ajattelun historiaa voidaan ajatella korvaavuuksien sarjana, sarjana, jossa keskustat korvaavat toisiaan, sarjana yrityksiä asettaa keskusta, joka toimisi tulkintojemme varmana perustana. Ajattelun historian aikana keskustat ovat saaneet lukuisia nimiä ja muotoja: "*eidos, arche, telos, energeia, ousia (olemus, olemassa-olo, substanssi, subjekti) aletheia, transsendentaalisuus, tietoisuus, Jumala, ihminen, jne.*" Derridan mukaan "*kaikki perustan, periaatteen ja keskustan nimet ovat tarkoittaneet poikkeuksetta läsnäoloa*". (Derrida 1997 (a), s. 38)

juuri näitä luonnollisiksi jähmetettyjä, hegemonisia merkityksiä diskurssianalyysi pyrkii jäljittämään.

Ja nyt pääsemme Laclau ja Mouffen käsitteisiin. He kutsuvat *artikulaatioksi* toimintaa, jossa muodostetaan sellainen suhde *elementtien* välille, että niiden identiteetti muuttuu.¹³⁷

*Artikulatiivisesta toiminnasta muodostuvaa strukturoitua kokonaisuutta me kutsumme diskurssiksi. Kutsumme momenteiksi eroon perustuvia paikkoja, jotka on artikuloitu diskurssissa. Sitä vastoin me kutsumme elementiksi eroa, jota ei ole artikuloitu diskursiivisesti.*¹³⁸

Edellinen sitaatti nostaa esiin kolme Laclaulle ja Mouffelle tärkeitä käsitettä: diskurssi, elementit ja momentit. *Diskurssi* tarkoittaa Laclaulle ja Mouffelle artikuloimalla lukkoon lyötyjä merkityksiä. *Elementit* puolestaan ovat polyseemisiä merkkejä, joiden merkitystä ei ole lyöty lukkoon (derridealaisittain ymmärrän ne erojen leikkinä, jota ei ole jähmetetty). *Elementeistä* tulee *momentteja*, kun ne redusoidaan jonkin tietyn diskurssin osiksi, jähmetetään osaksi sen merkitysrakennelmaa, annetaan niille tiukka merkitys, yritetään häivyttää niiden polyseemisyys.¹³⁹ Tärkeätä on huomata, että *elementtien* jähmettäminen *momenteiksi* ei ole koskaan täydellistä. Se on suhteellista, historiallista, hetkellistä ja osittaista.¹⁴⁰

*Koska (...) kaikkea diskurssia horjuttaa diskursiivisuuden kenttä, joka vuotaa yli "elementtien" muunnos "momenteiksi" ei ole koskaan täydellistä. Elementtien status on kelluvien merkitsijöiden status, merkitsijöiden, joita ei voi täysin artikuloida diskursiiviseen ketjuun.*¹⁴¹

¹³⁷ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 109

¹³⁸ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 105

¹³⁹ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 106

¹⁴⁰ Laclau & Mouffe 1985 (2001), ss. 110–111

¹⁴¹ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 113. Tulkitsen diskursiivisuuden kentän siksi muiden merkitysten ulossuljetuksi mahdollisuudeksi, joka aina uhkaa fiksattuja, lukkoon lyötyjä merkityksiä. Tietyn diskurssin merkitykset syntyvät suhteessa siihen, mitä se sulkee ulos.

Kelluvat merkitsijät ovat elementtejä, jotka saavat erilaisia merkityksiä sen mukaan, missä diskurssissa ne esiintyvät.¹⁴² Laclau ja Mouffe kutsuvat *solmukohdiksi* niitä etuoikeutettuja merkitsijöitä suhteessa joihin muut merkit saavat merkityksensä. Tällainen solmukohta voi poliittisessa diskurssissa olla esimerkiksi "demokratia" tai "kansan".¹⁴³ Tai kuten Pöyhtäri asiaa selventää: tietyt artikulaatiot voiva olla etuoikeutettuja suhteessa toisiinsa.

*Tällaiset etuoikeutetut artikulaatiot tuottavat etuoikeutettuja merkitsijöitä, joita Mouffe ja Laclau kutsuvat solmukohdiksi. Solmukohdat ovat merkitsijöitä, jotka tuovat (osittaista) fiksoitumista diskurssiin ja tekevät siitä tunnistettavan.*¹⁴⁴

Diskurssissa merkitys lyödään hetkellisesti lukkoon sulkemalla ulos kaikki muut mahdolliset merkitykset. Diskurssin muodostamaa kokonaisuutta voi kutsua Derridan tavoin sulkeumaksi, joka pysäyttää erojen leikin, joka pyrkii dominoimaan sitä, antamaan sille keskustan. Diskurssi yrittää luoda yhtenäisen merkityssysteemin muuntamalla polyseemisiä elementtejä yksimerkityksisiksi momenteiksi.¹⁴⁵

*Tämä jää kuitenkin aina väistämättä epäonniseksi yritykseksi, sillä momentit pysyvät potentiaalisesti polyseemisinä, mikä tarkoittaa, että momentit ovat aina potentiaalisesti elementtejä. Yksittäiset artikulaatiot uusintavat tai haastavat olemassa olevia diskursseja lyömällä merkityksiä lukkoon tietyillä tavoilla.*¹⁴⁶

Juuri vaihtoehtoiset merkitykset voivat haastaa ja muuttaa diskurssin rakennetta. Ja juuri siksi sulkeuma on aina ajallinen, hetkellinen ja historiallinen. Ja juuri siksi merkityksistä käydään kamppailuja. Ja juuri nämä merkityskamppailut ovat omalle tutkimukselleni tärkeitä.

¹⁴² Pöyhtäri 2014, s. 99

¹⁴³ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 112 ja Jørgensen ja Phillips 2002, s. 26. Hegemonia ilmenee alueella, jolla elementtejä ei vielä ole kiteytetty momenteiksi. Hegemonisilla käytännöillä ei olisi mieltä systeemissä, jossa momentit olisi jo fiksattu ikuisiin merkityksiin. "*Täysin onnistunut erojen systeemi, joka sulkisi pois kaikki kelluvat merkitsijät, ei mahdollistaisi minkäänlaista artikulaatiota (...) ei olisi mitään, mitä hegemonisoida. Juuri siksi, että hegemonia edellyttää sosiaalisen epätäydellisen ja avoimen luonteen, hegemonia voi toteutua vain kentällä, jota artikulaatiiviset käytännöt hallitsevat.*" (Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 134)

¹⁴⁴ Pöyhtäri 2014, s. 99

¹⁴⁵ Jørgensen ja Phillips 2002, s. 26–27, 28

¹⁴⁶ Jørgensen ja Phillips 2002, s. 29

4.3. Identiteetin diskursiivisuus ja subjektipositiot

Laclaulle ja Mouffelle myös subjektit ja identiteetit, samoin kuin yhteiskunta sekä ryhmät, joihin kuulumme, tulee ymmärtää diskursiivisten prosessien tuotoksina.¹⁴⁷ Miten identiteetit muotoutuvat? Erojen kautta. Jørgensen ja Phillips havainnollistavat, kuinka diskursseihin sisältyy erilaisia malleja siitä, miten esimerkiksi "mies" (erotuksena "naisesta") käyttäytyy tai millaisia asioita "mieheen" liitetään (järki, aktiivisuus, raaka voima). Samaan tapaan kuin subjektin identiteetti myös ryhmän identiteetti rakentuu suhteessa muihin ryhmiin ja sulkemalla ulos muita mahdollisuuksia olla.¹⁴⁸ Laclau ja Mouffe puhuvat identiteettien yhteydessä subjektipositioista, jotka ovat diskurssien määrittämiä. Subjektipositiot ovat erilaisia tapoja asemoida subjekti, erilaisia representaatioita näiden identiteetistä. Diskurssit määrittävät muun muassa sitä, millaisia ominaisuuksia subjekteilla on ja millaisiin ryhmiin nämä kuuluvat, miten ne eroavat muista.¹⁴⁹ Koska diskursseja voi olla useita, myös subjektipositioita, keskenään ristiriitaisiakin, voi olla useita.¹⁵⁰ Toisin sanoen subjekteilla on useita identiteettiin liittyviä positioita, joita diskurssit tuottavat ja jotka riippuvat diskursseista. Jørgensen ja Phillips antavat tästä esimerkin: vaaleissa subjekti voi olla äänestäjä, päivällisellä vieras, perheessä tytär. Näihin asemiin liittyy diskurssista riippuen erilaisia identiteettiä määrittäviä ominaisuuksia.

Palataan vielä diskurssien analyysiin. Jørgensen ja Phillips poimivat Laclaun & Mouffen käsitteistä joitakin, jotka ovat analyysille hedelmällisiä. *Solmukohdat* (esimerkiksi "liberaali demokratia") organisoivat diskurssia, *päämerkitsijät* (esimerkiksi "mies") organisoivat identiteettiä, *myytit* (esimerkiksi "länsi" tai "yhteiskunta") organisoivat sosiaalista tilaa. Kaikkia näitä Jørgensen ja Phillips kutsuvat *avainmerkitsijöiksi*. Niitä voi etsiä materiaalista ja niiden avulla voi hahmottaa, miten diskurssit, identiteetti ja sosiaalinen tila organisoidaan tietynlaiseksi.

Tämä tapahtuu tutkimalla, miten avainmerkitsijät on liitetty muihin merkkeihin. Avainmerkitsijöitä yhdistää se, että ne ovat tyhjiä merkkejä; ne eivät yksinään tarkoita juurikaan mitään, ennen kuin ne vastaavuuksien ketjun kautta yhdistetään toisiinsa

¹⁴⁷ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 121

¹⁴⁸ Koska ryhmän identiteetti muotoutuu suhteessa muihin ryhmiin, sen mukana seuraa myös käsitys tai myytti yhteiskunnasta, siitä, millainen se kulloisenkin diskurssin mukaan on. (Jørgensen ja Phillips 2002, ss. 43–44, 45–46)

¹⁴⁹ Ks. lähemmin Pöyhtäri 2014, ss. 6, 83–85

¹⁵⁰ Laclau & Mouffe 1985 (2001), s. 122 ja Jørgensen ja Phillips 2002, s. 41

merkkeihin, jotka täyttävät ne merkityksellä. "Liberaalista demokratiasta" tulee liberaalia demokratiaa, kun se yhdistetään sellaisten merkityksenkantajien kuin "vapaiden vaalien" ja "sananvapauden" kanssa. Tutkimalla merkitysten ketjua, jonka diskurssi saattaa yhteen, voi vähitellen tunnistaa diskursseja (ja identiteettejä ja sosiaalisia tiloja).¹⁵¹

Diskurssianalyysin avulla on siis mahdollista tutkia esimerkiksi sitä, millaisia identiteettejä tai subjektipositioita tietty diskurssi tarjoaa. Niitä voi hahmottaa etsimällä avainmerkitsijöitä. Tällaisia voivat olla vaikkapa "tuotantoeläin", "luomusika", "aktivisti", joista voi tutkailla, millaisilla merkityksillä ne täytetään, millaisiin diskursseihin ja maailmanselityksiin ne liittyvät ja millaisia ne sulkevat ulkopuolelleen. Koska muun muassa subjektipositioden rakennus on jatkuvaa kamppailua, oleellista on tutkailla myös millaisia hegemonisia ja niitä haastavia diskursseja teksteistä löytyy.

4.4. Teoriasta käytäntöön eli miten luen tekstejä

Lähden työssäni siitä ajatuksesta, että lehdet, tässä tapauksessa Helsingin Sanomat, edustavat diskursiivisuuden kenttää, jolla ihmisen suhde luontoon sekä erilaiset subjektit – kuten eläimet, aktivistit, tilalliset – saavat merkityksensä. Lehtijutuissa on erilaisia diskursseja, joiden puitteissa (mouffelais-laclaulaisittain) elementit artikuloidaan momenteiksi ja objektien merkitykset lyödään lukkoon. Kuten yllä todettiin, artikulaatio ei ole koskaan lopullista, vaan merkityksistä käydään kamppailuja. Oletettavissa on, että teksteistä löytyy keskenään kilpailevia diskursseja. Tehtäväni on tutkia, mitä nämä diskurssit ovat ja millaisia merkityksiä ja subjektipositioita ne tarjoavat. Tarkoitan subjektipositiolla sitä identiteettiin liittyvää asemaa, jonka diskurssi antaa eläimille, OE:n jäsenille, tilallisille tai meille lukijoille. Meidän identiteettimme voidaan asemoida muun muassa antamalla meille kuluttajan subjektipositio tai eläimille uhrin positio ja sisällyttämällä näihin erilaisia identiteettiin liittyviä määreitä.

Subjektipositioden hahmottamisen kautta pääsen tarkastelemaan myös sitä, missä määrin kiistan osapuolet hyväksyvät toisensa legitiimeinä vastustajina. Tehdäänkö jako vastustajien

¹⁵¹ Jørgensen ja Phillips 2002, s. 50

välillä moraalisiin linjanvedoin, edustaako toinen hyvää ja toinen pahaa? Nähdäänkö toinen tuhattavana vihollisena? Kiistetäänkö itse kiistan mahdollisuus? Tapahtuuko kiista jaetussa symbolisessa tilassa, jonka osapuolet haluavat järjestää eri tavoilla? Vallitseeko kiistakumppanien välillä jokin yhteinen side: puhuvatko he esimerkiksi samasta asiasta? Tähtään näillä apukysymyksillä sen selvittämiseen, onko sikailmiötä käsittelevissä teksteissä meneillään agonistinen vai antagonistinen kamppailu merkityksistä.

Olen koonnut liitteeseen (numero kaksi) uutisoinnin kulun, sen, mitä minäkin päivänä tapahtui ja kuka pääsi ääneen. Liitteen voi siis halutessaan lukea eräänlaisena kompaktina uutiskertausena: kuka sanoi kootusti mitäkin, millaiset asiat nousivat esiin. Tämä auttaa lukijaa ja kirjoittajaa pitämään mielessä, miten asiat etenivät. Tämän jälkeen olen lukenut tekstit jälleen läpi ja etsinyt niissä toistuvia teemoja, keskeisiä argumentteja ja näkökulmia. Olen tarkastellut myös sitä, miten aktivistit, eläimet, tilalliset ja meidät lukijat artikuloidaan. Olen kysynyt lähemmin, millaisia merkityksiä eläimiin ja kiistan toisiin osapuoliin liitetään ja millaisiin diskursseihin merkitykset liittyvät. Olen kiinnittänyt toisin sanoen huomiota sanoihin, avainmerkitsijöihin, jotka liittyvät erilaisiin diskursseihin, joiden puitteissa elementit saavat merkityksensä (ja muuntuvat momenteiksi). Olen kirjannut teksteistä nousevat avainmerkitsijät sekä OE:n jäseniin, tilallisiin, meihin lukijoihin ja eläimiin liittyvät luonnehdinnat ylös ensin juttu kerrallaan. Tämän ranskalaisten viivojen "kirjanpidon" pohjalta olen alkanut hahmottaa sitä, millaisia subjektipositioita teksteissä tarjotaan edellä mainituille objekteille. Sen jälkeen olen lukenut jutut jälleen läpi ja alkanut tarkastella sitä, millaisiin diskursseihin esiin nousseet positiot liittyvät. Työn tulokset olen koonnut taulukkoon (liite numero yksi), johon olen kerännyt havaintoni helpommin hahmotettavaan muotoon.¹⁵²

Liite yksi on saanut vaikutteita Pirita Jupin väitöskirjassaan tekemästä diskurssitaulukosta¹⁵³ sekä tavasta, jolla hän nimeää diskurssinsa. Kuten Juppi myös minä lähden liikkeelle ajatuksesta diskurssien aktiivisesta luonteesta¹⁵⁴, siitä, että diskurssit eivät vain neutraalisti representoi todellisuutta, vaan osallistuvat sen rakennukseen. Niihin liittyy valtaa ja niillä on

¹⁵² Olen kokenut tässä hyödyllisinä sekä Reeta Pöyhjärin että Pirita Jupin väitöskirjoissaan tekemät analyysit, joita olen käyttänyt soveltuvilta osin esimerkkeinä.

¹⁵³ Juppi 2004, ss. 192–193

¹⁵⁴ Juppi toteaa, että "*on olennaista kysyä, mitä diskurssit aikaansaavat tai "tekevät" eläinoikeusliikkeelle*". (Juppi 2004, s. 151)

konkreettisia vaikutuksia. Se, millaisten diskurssien puitteissa esimerkiksi eläimet saavat merkityksensä, ei ole yhdentekevää. Jos sika nähdään vain talouden resurssina, "tuotteena", sillä ei ole muuta arvoa kuin rahan ja talouden sille antama arvo. Diskursseilla on myös käytännöllisiä vaikutuksia: ne johtavat erilaisiin tapoihin toimia muun muassa suhteessa eläimiin. Tämä ajatus diskurssien aktiivisesta roolista, siitä, mitä ne tekevät kohteelleen, näkyy diskurssien nimissä (dystopisoiva, välineellistävä, inhimillistävä diskurssi ja niin edelleen).¹⁵⁵

Liitteen yksi taulukossa kutsun organisoivaksi ideaksi – Jupin tavoin – diskurssin keskeistä näkökulmaa, joka jäsentää merkityksiä ja antaa niille mielen.¹⁵⁶ Tällainen voi olla OE:ta koskevassa diskurssissa vaikkapa se, että järjestön jäsenet nähdään esimerkiksi lain rikkomisen tai mediavaikuttamisen näkökulmasta. Taulukossa mainittu ihmisen ja eläimen suhde viittaa siihen, minkä diskurssissa ajatellaan tuota suhdetta määrittävän, mistä se riippuu: onko se talous, laki vai jotain muuta. Luontosuhteen ongelma -kategoria puolestaan viittaa siihen, minkä – jos minkään – nähdään olevan ihmisen ja luonnon suhteessa ongelmallista. Me/muut-jaottelulla puolestaan tarkoitan sitä, millaisia vastakkaisuuksia tai vastakkaisia subjektipositioita diskurssista on löydettävissä. Lopuksi taulukon viimeinen käsite: nimeäminen. Tarkoitan sillä niitä luonnehdintoja, joita diskurssissa on käytetty eläimistä, OE:sta, tilallisista ja meistä lukijoista ja jotka määrittävät myös edellä mainittujen subjektipositioita. Eri kategoriat ovat toimineet apuna diskurssien määrittelyssä ja nimeämisessä.

Diskurssien erittely ja niiden "luonteen" tarkastelu antaa välineet pohtia lopulta, onko kiistely lehtijutuissa agonistista vai antagonistista. En tee merkintarkkaa analyysia, sillä siihen Derriidaan pohjaava jälkistrukturalismi soveltuu huonosti, vaan luen tekstejä läpi intuitiivisesti ja etsin systemaattisesti vastausta yllä lueteltuihin kysymyksiin. Luen sikatilakohuista vuosina 2007 ja 2015 Helsingin Sanomissa kirjoitetut lehtijutut.¹⁵⁷ Vuonna 2007 Helsingin Sanomat kä-

¹⁵⁵ Juppi muistuttaa kuitenkin, että "[k]yse on nimenomaan siitä, mitä diskurssi symbolisesti tekee kohteelleen, ei siitä, mitä diskurssidubjekti aikoo, tekee tai tarkoittaa". (Juppi 2004, s. 152)

¹⁵⁶ Juppi 2004, s. 145 ja 151. Hän käyttää myös nimitystä ydinrepresentaatio.

¹⁵⁷ Olen koonnut jutut Helsingin Sanomien digitaalisesta arkistosta aiheeseen liittyvillä hakusanoilla, kuten Oikeutta eläimille, aktivistit, sika- ja siipikarjatilat jne. Tarkoitukseni on ollut löytää kaikki OE:n paljastuksista vuosina 2017 ja 2015 kirjoitetut jutut. Mukana on ollut sekä lehdessä ilmestyneitä että vuonna 2015 myös HS-ilta-juttuja, jotka julkaistiin ensin digitaalisena netissä ja seuraavana päivänä lehdessä lähes identtisenä versiona. Printtasin jutut. Kuviin tai juttujen sijoitteluun lehden sivulla en kiinnittänyt huomiota.

sitteli aihetta 26 jutussa tarkastelujaksolla, joka ulottui marraskuun viimeisestä joulukuun viimeiseen päivään. Vuoden 2015 teurastamokohusta syntyi 10 juttua, jotka ajoittuvat loka–joulukuulle. Mukana on myös pari HS-Ilta-juttua. Helsingin Sanomat uudistui ja alkoi tarjota digitaalista iltapainosta. Lasken yhdeksi jutuksi jutun ja vinkin. Jätän mielipidekirjoitukset tarkastelun ulkopuolelle ja keskityn uutisiin ja toimituksen tekemiin tai toimituksen pyytämiin vieraskynätyyppeihin juttuihin.

Vielä yksi huomio ennen kuin pääsemme analyysiosuuteen. Kuten Mouffe totesi, hegemonisia diskurssejakin on mahdollista haastaa. Näin jo siksi, että diskurssit (Mouffelle ja Laclaulle artikuloimalla lukkoon lyödyt merkitykset) tai jähmetetty ja tukahdutettu erojen leikki (Derridan *différance*) ovat vailla kiinteää, ajatonta ja hallitsevaa perustaa. Siksi diskurssit muuttuvat ja kamppailevat keskenään. Hegemonisiksi jähmetettyjä merkityksiä (Mouffelle ja Laclaulle momenteja) haastavat ne ulossuljetut toiset merkitykset (Laclaulle ja Mouffelle diskursiivisuuden kenttä), jotka hegemoninen diskurssi pyrki vaientamaan. On siis oletettavaa, että teksteistä löytyy sekä marginaalisia että hegemonisia sian pelkkänä tuotteena merkityksellistäviä diskursseja. Marginaalisten ja hegemonisia haastavien diskurssien puitteissa saattaa olla mahdollista nähdä ihmisen ja eläimen suhde jonakin muuna kuin välineellisenä ja hyväksikäyttävänä.

5. Diskurssit, subjektipositiot ja niiden analyysi

Käyn seuraavissa kappaleissa läpi keskeisiä teksteissä risteileviä diskursseja ja niihin liittyviä, subjektipositioita, sitä, miten teksteissä artikuloidaan ja identifioidaan eläinmateriaalin julki-suuteen tuoneen Oikeutta eläimille -järjestön jäsenet, tilalliset, eläimet ja meidät lukijat.

5.1. Oikeutta eläimille -järjestön jäsenet

Suhteessa Oikeutta eläimille -järjestön jäseniin teksteistä nousee neljänlaisia diskursseja: 1) kriminalisoiva diskurssi, jonka puitteissa OE:n jäsenet asemoidaan rikollisina, tietämättöminä ja epäluotettavina, 2) rationalisoiva diskurssi, joka korostaa OE:n jäseniä aikuistuneina ja ammattimaistuneina aktivisteina, 3) irrationalisoiva diskurssi, joka esittää jäsenet uskonnonkaltaisen lahkoon edustajina ja 4) politisoiva diskurssi, joka tarjoaa järjestön jäsenille poliittisesti

toimivan kansalaisen position. HS:n uutisissa OE:hen viitataan neutraalilla sanalla yhdistys tai järjestö.

5.1.1. Kriminalisoiva diskurssi: rikolliset

Sikatilakohun uutisointi alkoi Helsingin Sanomissa rikoksen puitteissa. Ensin pohdittiin, onko kuvatuilla tiloilla rikottu eläinsuojelulakia.¹⁵⁸ Seuraavana päivänä uutisiin nousi maatalousministeri Sirkka-Liisa Anttilan tyttären sikatila, jolla oli myös kuvattu materiaalia – aiheetta – kuten HS otsikoi: *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa*.¹⁵⁹ Kuten ensimmäisessä uutisessa tälläkin kertaa kaivattiin poliisia. Ensimmäisessä jutussa fokus oli eläintilojen mahdollisesti tekemissä eläinsuojelurikoksissa. Toisessa vastapuoli, tuottajat, asettelivat syyllisten penkille aktivisteja. Ministeri Anttilan tytär huomautti, että itse asiassa juuri sikaloihin ja kanaloihin "luvatta tunkeutuneet" ovat rikkoneet lakia. Ministerin tytär ilmoitti muutaman muun tilallisen tapaan tekevänsä rikosilmoituksen "kotirauhan rikkomisesta". Joulukuun puoliväliin mennessä HS uutisoi 39 tilallisen jättäneen rikosilmoituksen "salavideoinnista".

Osa vastapuolen edustajista korosti, että kotirauhan rikkomisen ja salakuvaamisen lisäksi "aktivistit" säikäyttivät levolla olevia eläimiä ja tautiriskikin kasvoi.¹⁶⁰ Myös poliisi otti sitaatissaan asiaan kantaa. Poliisi muistutti, että OE on hankkinut aineistoa rikollisella tavalla, mikä herättää kysymyksen siitä, voiko sitä käyttää todisteena oikeudessa.¹⁶¹ Myös toimittaja osallistui OE:n asemointiin rikoksen – tai mysteerin – puitteissa. Yhdessä jutuista kuvaillaan OE:n käyntiä sikatilalla kuin dekkarissa: *"kolmikko oli tullut metsän kautta, maassa näkyi kolmen ihmisen jalanjäljet, hiiviskelijät olivat ilmeisesti naisia, koska suurin kengännumero oli 38"*.¹⁶² Toimittajan analyysissä huomautettiin, että OE:n jäsenet keskittyivät aiemmin "kiusaaman turkistarhaajia"

¹⁵⁸ HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista ja HS 30.11.2007 Eläinvideot halutaan tutkia tarkkaan*

¹⁵⁹ HS 1.12.2007 *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa*. Otsikko on humoristisen monimerkityksinen. Moni sikala todella paljastui, mutta ministerin "sikalassa" asiat ovat kunnossa.

¹⁶⁰ HS 6.12.2007 *Tyytyväiset siat tonkivat Kiven luomutilalla*

¹⁶¹ HS-ILTA 27.10.2015 *Evira: Teurastamoilla on rikottu lakia – poliisi ei vielä tutki asiaa ja HS 28.10.2015 Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"*

¹⁶² HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

ja muistutettiin, että ei siitä kauan ole, kun aktivisteihin suhtauduttiin epäluuloisesti ja Supo ratsasi nuorten aktivistien koteja.¹⁶³

Rikollisuuteen tai ainakin epäluotettavuuteen ja valehteluun viittaa myös se tapa, jolla OE:tä luonnehditaan erityisesti vastapuolen sitaateissa "arveluttavaksi järjestöksi", joka esittää "tarkoitushakuisia väitteitä", "liioittelee" ja "ei ole luotettava". MTK:n edustaja väittää, että "*ei ole keinoa varmistaa, että videot ovat oikeita*".¹⁶⁴ Samaan viittaa tilallinen, joka sanoo, että "*asioita voi kuvata niin eri tavoilla, saadaan draamaa, kun näytetään vain hurjimmat otokset*".¹⁶⁵ Eläinsuojeluasiamies puolestaan muistuttaa, että ei pidä vetää yhtäläisyyksiä, että toiminta on kaikilla teurastamoilla ja tiloilla "tällaista", koska videoihin on varmasti kerätty pahimmat kohdat.¹⁶⁶ Toisessa jutussa toimittaja epäilee, että "*materiaalin aitouden varmistamiseksi piti tehdä paljon töitä*", se oli "epätodennäköisestä lähteestä" ja että "*lähdekritiikki oli tarpeen, koska OE ei ole ollut kovin luotettava järjestö*".¹⁶⁷ Kuiskaaja-nimimerkki puolestaan vihjaa, että materiaalin alkuperää ei kyseenalaistettu, koska OE:n tiedottaja on A-studiossa työskentelevän Jyrki Saarikosken tytär.¹⁶⁸ Yhdessä jutuista puolestaan otetaan eksplisiittisesti esiin se, "*ettei siitä niin kauaa ole, kun kaikkiin aktivisteihin suhtauduttiin täällä "valtamediassa" epäluuloisesti*".¹⁶⁹

Tavassa asemoida aktivistit epäilyttävien lainrikkojien kontekstiin on jotain tuttua ja mielenkiintoista. Se muistuttaa vuodesta 1995, jolloin eläinoikeusaktivismi rantautui Suomeen. Tuolloin kahdelta pohjanmaalaiselta turkistarhailta vapautettiin kettuja, ja aktivismi edusti rikollista toimintaa, jota harjoittivat "kettutyöt". Parikymmentä vuotta myöhemmin sikatilavideot ku-

¹⁶³ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia*

¹⁶⁴ HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista*

¹⁶⁵ HS 6.12.2007 *Tyytyväiset siat tonkivat Kiven luomutilalla*. Myös jutussa *Tarkoin valvotut possut* (HS 9.12.2007) tuottajapuoli toteaa, että videoissa on "paljon kokonaisuudesta irrotettuja pätkiä", mutta myös näkyjä, joita "yksinkertaisesti ei saisi olla".

¹⁶⁶ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita*

¹⁶⁷ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁶⁸ HS 15.12.2007 *Median tuntemus on aktivistin geeneissä*

¹⁶⁹ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia*

vanneille tarjottiin melko nopeasti rikollisen leimaa. Se ei vain enää tuntunut kovin kohdalliselta.¹⁷⁰ Siitä lisää seuraavassa kappaleessa, jossa esitellään toinen diskurssi ja siihen liittyvä subjektipositio: OE:n jäsenet ovat jättäneet taakseen kettutyttövaiheen ja kasvaneet rationaaliseksi aikuisiksi.

5.1.2. Rationalisoiva diskurssi: aikuistuneet ja ammattimaistuneet

Seuraava subjektipositio ja sitä määrittävä diskurssi on jälleen mielenkiintoinen. Vaikka se lähtee periaatteessa positiivisesta määrittelystä – mitä pahaa siinä on, että joku on ammattilainen, todellinen pro, joka hoitaa homman – siihen liittyy negatiivisia konnotaatioita. OE:n jäseniin viitataan toimittajan analyysissä aktiivisina toimijoina, aktivisteina, jotka ovat taitavia "media-operaattoreita". He osaavat "pelisäännöt", pitävät "tiukkaa tiedotuslinjaa" ja "jakavat tietoa ti-pottain". He osaavat "lobata lähes aikuismaisesti"¹⁷¹. Viimeksi mainittuun liittyy negatiivisia sävyjä: lobbari on lähes yhtä arvostettu ja luotettava kuin autokauppias, eritoten, jos ammatinharjoittaja on vain lähes aikuismainen. Kasvuprosessi on siis vielä kesken. Jutun, joka ruotii eksplisiittisesti aihetta, pääpointti on, että "aktivistit" ovat oppineet, että ei kannata näyttää hipiltä, eli epäluotettavalta, epäsiistiltä, nenärengasta käyttävältä rastatukalta.¹⁷² Kannattaa siis tiytyä ja oppia argumentoimaan selkeämmin. Implisiittinen ajatus on, että tunteiden, flower powerin ja vapaan rakkauden aika on ohi – ja vihdoin sen ovat ymmärtäneet myös aktivistit.

Nyt pääosassa on kylmä järki. Tämä korostuu mielenkiintoisella tavalla myös esseistin ja tunnetun vegaanin Antti Nylénin kirjoituksessa.¹⁷³ Hän kuvailee OE:n jäseniä älykkäiksi, rationaaliseksi, kylmäverisiksi, poliittisiin tekoihin kykeneviksi, aktivisteiksi, jotka "paljastavat asioiden pimeän ytimen", "myrkyttävät ihmisten mielikuvat" ja "voittavat murhaavuudessa sen, mitä laittomuudessa menettävät".¹⁷⁴ Esseistin teksti ei tietenkään ole perinteistä journalistista tekstiä, mutta mielenkiintoista siinäkin on vahva rationaalisuuden korostus, joka on mahdollisimman kaukana lapsellisesta ja tunteikkaasta hippeydestä. Nyt vallitsee järki ja se on murhaavaa.

¹⁷⁰ Aiemmin epäluotettavina esitetyt aktivistit saivat seuraavan kohun aikana vuonna 2009 suoraa kiitosta. *"Monien mielestä on väärin, että eläinaktivistit murtautuvat sikaloihin videokameroidensa kanssa. Minusta he tekevät arvokasta työtä pakon edessä. Kun systeemi ei toimi, sitä pitää vähän rymistellä käyntiin."* (HS 12.12.2009)

¹⁷¹ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁷² HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁷³ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*

¹⁷⁴ Hän vertaa nykytilannetta aiempiin "sabotaaseihin", turkistarhaiskuihin.

Toisaalta esseistin rationaali aktivisti on sikäli ristiriitainen, että se vetoaa samalla vahvasti tunteisiin muun muassa viittauksilla mielen myrkyttämiseen ja murhaavuuteen. Yhtä kaikki myös Nylén korostaa sitä, että eläinaktivismissa koitti uusi aika.

Samaa järjen korostusta ilmenee myös ajatuksessa siitä, että aktivistit ovat kasvaneet aikuisiksi. Aktivistit ovat oppineet "mediaoperaation pelisäännöt".¹⁷⁵ Tämäkin määritelmä sisältää mielenkiintoisia konnotaatioita. Peli on kuin pokeri, jossa täytyy käyttää järkeä, hillitä tunteensa, näyttää tietynlaiselta, osata petkuttaa naama peruslukemilla. Viittaukset peliin, lobbaukseen ja pelisääntöjen oppimiseen luovat kuvaa epäilyttävydestä, oman edun tavoittelusta, joka on vain opittu käärimään uskottavaan pakettiin. Se huojuttaa OE:n jäsenten subjektipositiota kohti edellä kuvailtua epäluotettavaa rikollisen asemaa. Aktivisteihin viitataan myös "entisinä kettutyttöinä", jotka ovat siirtyneet "uudelle tasolle", "tulleet pitkälle Koijärven esiaktivisteista".¹⁷⁶ He ovat oppineet, että "iskulauseita ei tarvita, kun kuva puhuu" ja "kertoo jotain muuta kuin maataloustuottajien mainokset"¹⁷⁷. "Nykyaktivisteista" puhutaan huomiotalouden ammattilaisina, jotka ovat "saaneet viranomaisiin vipinää".¹⁷⁸

5.1.3. Irrationalisoiva diskurssi: eräänlaiset uskovaiset

Vastakohtana edellä mainitulle, järkeä korostavalle subjektipositiolle on se, jossa kuva OE:n jäsenistä avautuu pikemminkin hippimäisenä, jopa uskonnollisen kaltaisena. Näin on artikkelissa, johon on haastateltu OE:n jäsentä.¹⁷⁹ Juttu antaa kohteestaan kiltin, jopa parkamaisen kuvan. Tässä on ihminen, joka kohtaa aatteelleen entistä suopeampia ihmisiä ja jonka elämän tähtihetkiä on se, kun joku sanoo ryhtyneensä kasvissyöjäksi. "*Kunpa joku vain olisi kertonut kahdeksan vuotta sitten, ettei juusto leivänpäällisensä ole korvaamaton.*" Nyt hän kuitenkin "tietää" ja kertoo siitä muillekin. Juttu kuvailee, kuinka tämä OE:n jäsen päivystää rautatieaseman kulmilla puhumassa eläinten oikeuksista, kuinka hän jutustelee ihmisten kanssa kasvissyönistä, mutta tiedostaa, että "mielipiteitä ei voi vyöryttää miten sattuu". Niinpä hän avaa keskustelun tarjoamalla kasvisruokaesitettä ja kysymällä, onko kasvissyönti käynyt mielessä.

¹⁷⁵ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁷⁶ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia*

¹⁷⁷ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁷⁸ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia*. Samaa vipinää korostetaan myös jutussa HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

¹⁷⁹ HS 19.12.2007 *Jari Kujansuu kohtaa entistä suopeampia ihmisiä*

Konnotaatio ovikelloa soittaviin Jehovan todistajiin on vahva. Vahva on myös toinen mielleyhtymä: siihen aikuistuneeseen, ammatikseen lobbavaan ja järkeään käyttävään huomiotalouden ammattilaiseen, joka osaa pelisäännöt.

Uskontoa ja uskomista pidetään tiedon ja ration vastaparina. Samaan aikaan, kun OE:n jäsenistä puhutaan järkeä käyttävinä aktivisteina, lihantuotantolaitoksen työnjohtaja viittaa "mediaiskuun" jonakin, joka oli kuin Hulluilta päiviltä: joka päivä oli jotain uutta.¹⁸⁰ Hulluja päiviä ei perinteisesti liitetä järkeen ja harkintaan vaan haluun ja tunteeseen. Yhdistelmä on ristiriitainen, sillä vastapuoli (Tuittulan Pekonin työnjohtaja) kehuu samalla, että "nyt voi syntyä asiallistakin keskustelua". Haluun ja eräänlaiseen irrationaalisuuteen liittyvät myös luonnehdinnat, joiden mukaan isot yksiköt ovat "aktivistien hampaissa". Aktivistit ovat kuin (irrationaalisina pidetyt) eläimet, joiden hampaisiin "isot yksiköt" voivat joutua.

5.1.4. Politisoiva diskurssi: poliittisesti toimivat kansalaiset

Teksteistä löytyy myös subjektipositio, joka asettaa OE:n jäsenet "kansalaisiksi". Sellainen on luettavissa kahden politiikan tutkijan kirjoittamasta vieraskynä-tekstistä, jossa tämä positio tuodaan julki hyvin tietoisesti.¹⁸¹ OE:n jäsenet esitellään eläinten oikeuksista huolestuneina "kansalaisina", jotka ottivat kuvia suomalaisilta tiloilta ja toivat julkisuuteen asioita, jotka muuten olisivat jääneet käsittelemättä. He ovat "vaikuttamaan pyrkiviä kansalaisia", jotka eivät tyydy perinteisen politiikan puuduttaviin valitus- ja hallintoprosesseihin, vaan hyödyntävät julkisuutta poliittisen toiminnan kanavana. OE:n jäsenet esitellään kansalaislähtöisen politiikan edustajina, "kansalaisvaikuttajina", jotka harjoittavat "kansalaisvalvontaa", he kampanjoivat ja käyttävät muitakin "viestintästrategioita". He ovat tuoneet julki epäkohdan ja käynnistäneet tärkeän yhteiskunnallisen keskustelun, jolla on laajoja eettisiä vaikutuksia. Samaan OE:n aktiivisen kansalaisen positioon viitataan myös pääkirjoituksessa, jossa todetaan, että OE:n videot herättivät Eviran nopeaan toimintaan. OE:n aineistoon viitataan myös eläinaktivistien listauksena "epäkohtina".¹⁸²

¹⁸⁰ HS 9.12. *Tarkoin valvotut possut*

¹⁸¹ HS 6.12.2007 *Kansalaislähtöinen politikointi saa voimansa julkisuudesta*

¹⁸² HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

Sama asia, epäkohtia esiin tuovan kansalaisen positio, on luettavissa myös jutussa, jossa OE:n jäsentä siteerataan suoraan. Tämä sanoo, että "*videoilla haluttiin tuoda esiin ihmisten ja eläinten väkivaltainen suhde ja herättää keskustelua siitä, tulisiko meidän kohdella eläimiä jotenkin muuten kuin liukuhihnatuotteina.*"¹⁸³ Sitaatti jatkuu poliittisella agendalla: "*Tämä tietysti edellyttää lihansyönnin vähentämistä ja ihmisen ja eläimen suhteen uudelleen arviointia.*" OE:lla on siis selkeä agenda, epäkohdaksi koettu asia, johon se haluaa puuttua, ja josta se haluaa herättää yhteiskunnallista keskustelua. Kansalaisuuspositio nousee esiin myös jutussa, jossa todetaan, että "*aktivistit tarttuivat epäkohtaan, johon me kaikki olemme osallisia 141-tukien maksajina.*"¹⁸⁴ Viittaus on merkittävä, koska se tekee meistä lukijoista osallisia asiaan. Se, että OE:n jäseniin viitataan kansalaisina, tekee heistä meitä. Me kaikki olemme kansalaisia.

5.2. Tilalliset ja teurastamot

Käyn tässä luvussa läpi sen, millaisia diskursseja ja subjektipositioita teksteissä annettiin "tuottajapuolelle" eli eläimiä pitävälle tilallisille ja teurastamoille. Tämä on osin päällekkäistä asiaa eläimiin keskittyvän kappaleen 5.3. kanssa: se, millaisena ihmisen suhde eläimeen näyttäytyy, riippuu paljolti siitä, miten eläinten kanssa tekemisissä oleva osapuoli niitä kohtelee. Tämä pätee tietysti myös toisinpäin: eläimiä kohdellaan sen mukaan, millaisina ne nähdään. Tuottajien hallitseva subjektipositio on 1) uhrin asema, joka muotoutuu moralisoivan ja uhriuttavan diskurssin puitteissa. Toinen on 2) osittain kriminalisoiva diskurssi, joka tarjoaa petkuttajan position. Kolmas diskurssi on 3) teknologisoiva, legitimoiva ja normalisoiva diskurssi, jonka puitteissa tilalliset esitetään tehtaankaltaisen, virtaviivaisen laitoksen pyörittäjän asemassa. Neljäs on 4) heroisoiva diskurssi, jossa tilalliset ovat sankarillisia, eläimistä hyvin huolta pitäviä isäntiä ja emäntiä. Teksteistä hahmottuu myös 5) holhoava diskurssi, jossa tilallisilla on tietämättömän ja koulutusta tarvitsevan asema.

5.2.1. Pyhittävä ja legitimoiva diskurssi: moninkertainen uhri

Kutsun tässä kappaleessa käsiteltävää diskurssia pyhittäväksi ja legitimoivaksi. Sitä voisi kutsua myös moralisoivaksi tai uhriuttavaksi. Sille ominaista on, että se asemoi tilalliset uhreina,

¹⁸³ HS 26.10.2015 *Aktivistit julkaisivat salaa kuvattuja videoita teurastamoilta: eläimiä hakataan kepeillä ja laatikoilla*

¹⁸⁴ HS 5.12. *Eläinrääkkäysvideot uudistavat aktivismia*

eräänlaisina marttyyreinä, joiden marttyyriin kruunu samalla legitimoitui toiminnan. Eläimiä pitävät ovat omissa ja heitä edustavien järjestöjen sitaateissaan moninkertaisia uhreja: he ovat yhtäältä rikollisten aktivistien perusteettomien iskujen uhreja, mutta myös talousjärjestelmän orjuuttamia parkoja, joita ei voi syyttää toimimattomasta systeemistä. Esimerkkejä uhriudesta, syyttömänä tuomitsemista, on lukuisia. Tilallisten kotirauhaa on rikottu laittomalla tavalla. Heidät on leimattu rikollisiksi ja eläinräökkääjiksi. Se on Eviran mukaan aiheuttanut niin paljon mielipahaa, että tarvitaan terveystieteiden apua.¹⁸⁵ Ihmiset eivät myöskään näytä ymmärtävän, että tuotannoilta vaaditaan nykyisin niin suurta volyymiä ja kilpailukykyä, ettei eläinten hyvä hoito käy päinsä.¹⁸⁶ Kun kilpaillaan alhaisten työvoimakustannusten maiden kanssa, pitää olla tehokas ja hakea apua suuresta mittakaavasta.¹⁸⁷ Ei ihme että alalla näkyy merkkejä uupumisesta.¹⁸⁸ Syyllinen ei siis ole tilallinen vaan systeemi. Tätä korostaa myös Antti Nylénin teksti, jossa esseisti kuvailee synkkää dystopiaa, kärsimyksen spehtaakkelia: "*näyttämöllä laahustaa haalaripukuisia tuottajia, jotka painivat jaksamisongelmien kanssa ja täyttävät tukihakemuksia voidakseen syyttää halpaa proteiinia kuluttajille.*"¹⁸⁹ Tilalliset ovat myös median uhreja. Kansanedustaja Anne Kalmari väittää yhdessä jutuista, että maanviljelijät eivät saa puheenvuoroa, koska media on heitä vastaan salaliitossa.¹⁹⁰ Väite asettuu erikoiseen valoon pelkästään tämän tutkielman valossa, kuten myöhemmin totean.

Uhrin asemaa korostaa myös se julki tuotu asia, että monessa materiaalissa nähdyssä seikassa ei ole mitään laitonta. On laillista nupouttaa vasikoita ja kastroida porsaita ilman kivunlievitystä, pitää porsivia emakoita karsinoissa, joissa ei mahdu kääntymään ja kanoja liian ahtaissa häkeissä.¹⁹¹ Sitä korostaa myös tuottajien suulla lausuttu väite, että meillä Suomessa on kaikki hyvin ja sentään eläinten oloja säätelevä laki. Toisin on muualla. Ja jos nyt valitatte, kohta liha tuodaan ulkomailta, jossa eläimiä kohdellaan vielä huonommin.¹⁹² Nämä "suomalaisen lihan

¹⁸⁵ HS 1.12.2007 *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa* ja HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta*

¹⁸⁶ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*

¹⁸⁷ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

¹⁸⁸ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

¹⁸⁹ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*

¹⁹⁰ HS 21.12.2007 *Kalmarin unioni iskee*

¹⁹¹ HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kastroinnin*, HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta* ja HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

¹⁹² HS 5.12.2007 *Anttila: Viljelijöille lisätietoa eläinsuojelusta* ja HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta*

puhtauden puolustajat¹⁹³ ovat siis ainakin oman näkemyksensä mukaan epäoikeudenmukaisuuden uhreja.¹⁹⁴ Marttyyrin kruunua kiillottava tilallinen on läheisesti sukua alla esiteltävälle heroisoivan diskurssin sankarille. Sankari ja uhri ovat aina kulkeneet käsi kädessä.

Uhrin asemaan viittaa myös muiden syyttely. Tilalliset vierittävät syytä kuluttajien niskaan: olemmeko me valmiita maksamaan siitä, että "ruoka" tuotetaan hyvissä oloissa, he kysyvät. Kuvaava on asiaa vähättelevä ja naurettavaksi tekevä tuottajapuolen sitaatti: "*Jos kuluttajat maksavat, me kasvatamme sikoja vaikka kylpylässä*".¹⁹⁵ Implisiittinen väite on, että me naurettavat "kuluttajat" vaadimme luonnottomia ja kohtuuttomia asioita. Samaista positiota korostaa myös edellä mainittu juttu Anne Kalmarin lausunnoista. Tekstistä käy ilmi, että Kalmarin mielestä se, mitä OE:n materiaalissa näkyi, oli normaalia, eikä aineistolla ilmennyt rikkomuksia tai eläinsuojelurikoksia. Toimittaja muistuttaa, että kuvissa siat söivät toistensa häntiä ja kanalassa oli sekaisin eläviä ja kuolleita kanoja. Kalmarin puolustus oli syytös: jos joku tunkeutuu toisen kotiin ja alkaa kuvata, ei siellä olla vieraskunnossa. "*Ei teilläkään ole kotona*¹⁹⁶ *aina siistiä*", kansanedustaja valisti.

5.2.2. Osittain kriminalisoiva diskurssi: petkuttaja

Vallitsevalle viattoman uhrin asemaa korostavalle positiolle vastakkaiseksi asettuu satiirisesti ja kommentinomaisesti kirjoitetussa lyhyessä tekstissä esiin tuleva diskurssi ja positio, jossa vihjataan, että tilalliset ovat itseasiassa kriminaaleja, lakia laistavia petkuttajia, jotka "nostavat tuntipalkkojaan italialaisella tavalla" ja "elävät kuin possut pellossa" niin kauan kuin saavat tietää tarkastuksista etukäteen.¹⁹⁷ "Hiki hatussa" he "poistavat raadot ja siivoavat lätit" ennen tarkastajia.¹⁹⁸ Myös pääkirjoituksessa todetaan, että on kiusallista, että kunnaneläinlääkärit – samat ihmiset joilta tilalliset ostavat eläinlääkäripalvelut – valvovat omia asiakkaitaan. Jutun

¹⁹³ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

¹⁹⁴ Samaan voi tulkita viittaavaan myös HS-raadissa istuvan kirjailija Kaari Utrion kommentin, jonka mukaan "*kotieläinten tehotuotanto ei ole kaunista katseltavaa, mutta miten muuten voitaisiin ruokkia suuret väestömassat*". (HS 21.12.2007 *Joulukinkku maittaa HS-raadille*) Ajatus on epälooginen. Juuri lihantuotanto, joka valtaa maapallolla yhä enemmän viljelytilaa, uhkaa "suurten väestömassojen" ruokintaa.

¹⁹⁵ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

¹⁹⁶ Kotirauhaan vetoaminen on tässä yhteydessä kiinnostavaa. Sikoja kun ei kasvateta kotona. Kyse on pikemminkin tuotantorauhan rikkomisesta.

¹⁹⁷ HS 3.12.2007 *Sikalat joulusiivoon*

¹⁹⁸ HS 3.12.2007 *Sikalat joulusiivoon*

mukaan se lietsoo epäilyjä, että pieniä puutteita saatetaan katsoa sormien läpi.¹⁹⁹ Kaikki ei siis välttämättä olekaan ihan niin puhtoista kuin tilalliset ovat antaneet ymmärtää.²⁰⁰

Samaan – tilallisten syyllisyyteen – viitataan myös toisessa jutussa, jossa vihjataan, että *"tilojen todellisuus on jotain muuta kuin mainokset."*²⁰¹ Tämä synnyttää miellelyhtymän tuottajista, jotka maalailevat meille paranneltuja, photoshopattuja, kuvia todellisuudesta. Tuottaja ei tällöin ole viaton uhri vaan aktiivinen tekijä, joka on vastuussa siitä kärsimyksestä, jota eläimille on aiheutettu. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että osittain kriminalisoiva diskurssi poikkeaa OE:n jäsenten kohdalla kuvaillusta kriminalisoivasta diskurssista. Tuottajien kohdalla vastuun tekijöille vyöryttävät syytökset eivät ole yhtä suoria tai ilmeisiä. Teksteissä kuitenkin kuvaillaan peittelemättä, millaisessa kunnossa eläimet ovat ja miten muun muassa teurastamomateriaalissa *"eläimiin kohdistuu voimakasta ja tarpeetonta väkivaltaa"*.²⁰² Lukijan mieleen hiipii epäily, onko tämä laillista.

Vieraskynäkirjoituksessa otetaan asiaan kantaa toteamalla, että *"tapahtumaketjun alkusyy, eläinten piittaamaton kohtelu, ei kuitenkaan häviä"*.²⁰³ Seuraavassa kappaleessa todetaan, että *"tuottavuuden asettamat vaatimukset voivat kuitenkin saada aikaan, ettei määräyksiä aina noudateta."* Syy on siis jälleen kasvottoman tehotuotannon. Samassa jutussa, jossa kerrotaan, että viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta – määrä ei ole vähäinen – annetaan puheenvuoro Eviralle, joka kiirehtii kertomaan, että osa videoilla nähdystä on "luonnollista" –

¹⁹⁹ HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

²⁰⁰ Kun OE julkaisi vuonna 2009 uusia kuvia eläinten oloista, maatalousministeri Sirkka-Liisa Anttila lupasi, että systeemi pannaan kuntoon ja eläinlääkärit koulutukseen. Myös teurastamot saivat Anttilan mukaan ottaa vastedes lisää vastuuta sikojen hyvinvoinnin valvonnasta: *"Ne katsovat missä kunnossa eläimet ovat. Jos on ongelmia, lähtee viesti ja asiaan puututaan"*, Anttila sanoi. Hänen mukaansa järjestelmän pitää olla sellainen, että se paljastaa ongelmat. *"Kun saamme teurastamot tähän mukaan, väitän, että tilanne on aika hyvä"*, Anttila jatkoi. (HS 19.12.2009 *Sikakohu tiukentaa sikaloiden määräyksiä ja tekee teurastajista eläintarkastajia*) Lausunto asettui jälkikäteen uuteen valoon, kun OE paljasti vuonna 2015 ongelmia myös teurastamoilla. Sen sijaan, että niillä olisi otettu vastuuta eläinten hyvinvoinnin valvonnasta, osalla niistä näytettiin kohtelevan eläimiä tavalla, joka jätti toivomisen varaa.

²⁰¹ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*

²⁰² HS 26.10.2015 *Aktivistit julkaisivat salaa kuvattuja videoita teurastamoilta: eläimiä hakataan kepeillä ja laatikoilla*

²⁰³ HS 6.12.2007 *Kansalaislähtöinen politikointi saa voimansa julkisuudesta*

eläinten villistä luonnosta johtuvaa – osa sellaista, jonka laki sallii.²⁰⁴ Tämäkin viittaa siihen, että syyllinen on joku muu kuin tilallinen. Tässä tapauksessa eläinten luonnollinen luonto.²⁰⁵ Tästä aiheesta lisää kappaleessa, jossa keskitytään eläinten saamiin subjektipositioihin.

OE:n tiedottajan mukaan "*videokavalkadi antaa kattavan ja edustavan kuvan suomalaisesta te-homaataloudesta*".²⁰⁶ Tässäkin viitataan tuottajien sijasta isompaan syylliseen, tehotuotantoon. Väitteestä on häivytetty ne yksittäiset tilalliset, jotka eläimiä ovat näin kohdelleet ja syyttävä sormi osoittaa kohti systeemiä. Eräällä tapaa OE:lla ja tuottajilla on yhteinen syntipukki, tehotuotanto, joka ei jätä yksittäisille eettisille valinnoille tilaa. Yhdessä jutuista tosin nostetaan eksplisiittisesti esiin juuri tämä kysymys. Eläinten hyvinvoinnin tutkija kysyy, "*voiko joku mennä suomalaisen koululaitoksen läpi ja olla ymmärtämättä sitä [että eläin tuntee kipua]*".²⁰⁷ Hän korostaa, että on monenlaisia tuottajia. Myös niitä, jotka tekevät minimivaatimusten päälle.

5.2.3. Teknologisoiva, normalisoiva diskurssi: tehtaan pyörittäjä

Teksteistä nousee esiin se seikka, että maalla asiat eivät ole enää kuin entisaikaan, jolloin Suomi oli täynnä pientuottajia. Nykyisin navetat ovat tuotantolaitoksia, koneistoja, jotka muistuttavat tehtaita ja teollisuutta. "*Sikatalous on virtaviivaistunut*"²⁰⁸ ja "*tuotantoeläintilat ovat muuttuneet nopeasti lihantuotantolaitoksiksi*".²⁰⁹ Teknologisoiva ja asioiden teollistunutta tilaa normalisoiva diskurssi näkyy reportaasityylisessä jutussa, jossa vierailaan tilalla ja lihantuotantolaitoksella. Jutut keskittyvät kuvailemaan, miten "*tuotantopuoli on organisoitu kellontarkasti*", miten kaikki, mitä on voitu, on automatisoitu. Pöpöjä ei haluta, vaan vaatteet vaihdetaan mennen, tullen ja poistutaan suihkun ja saunan kautta. Emakon korvaan on kiinni-

²⁰⁴ Laki todella sallii myös sellaisia käytäntöjä, joista eläinten hyvinvoinnin tutkijat haluaisivat päästä eroon. HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kastroinnin*

²⁰⁵ Ja jälleen Evira viittaa siihen, kuinka tapahtumaketjun todellisia uhreja ovat rikollisiksi ja eläinräökkääjiksi leimatut tilalliset. Ja kuinka heidän tuomitsemisensa johtaa elintarvikkeiden tuontiin maista, joissa eläinsuojelusta ei ole edes peruslainsäädäntöä. (HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta*).

²⁰⁶ HS 30.11.2017 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksesta*

²⁰⁷ HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsee ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija – Miten eläinten tunteisiin pitäisi suhtautua?*

²⁰⁸ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁰⁹ HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

tetty magneetti, jolla seurataan kiimaa ja ohjataan ruokintaa. Syntyneet ja kuolleet eläimet kirjataan päivittäin. Tietokoneet valvovat lämpötilaa, ilmankostetutta ja ilmastointia. Ruokinta-automaatti ropistaa rehut ruokintakaukaloon. Kuulostaa futuristiselta, mutta tämä on normaali-tila. Normaaliutta korostetaan jutussa: Tuittulan tilan työntekijöillä on taukotilaa, keittiönurkkausta, kaksi mikroa ja pöytä, jonka äärellä työntekijät "popsivat" eväitään. Toimittaja näkee ympärillään sympaattista possuteemaa: possuverhoja ja -tyynyjä sekä munkkipossuja.²¹⁰

Tämä automatisoitu tehoeläintuotanto, otsikkoon nostetut "tarkoin valvotut possut" asettuvat kuitenkin yhdessä jutuista johonkin muuhun kuin normaaliin valoon. Osa HS:n raadista pitää eläinteollisuutta räikeänä väkivaltakoneistona, jonka esikuvat löytyvät natsi-Saksasta.²¹¹ Yksi haastatelluista korostaa, että holokaustin kansanmurhat eivät olisi olleet mahdollisia ilman eläimiä esineellistävästä suhtautumistapaa. Näen tämän kommenttina ei niinkään OE:n paljastamaan väkivaltaan tai eläinten kaltoinkohteluun, vaan johonkin arkipäiväistyneeseen ihmisen ja eläimen väliseen suhteeseen, jossa on normaalia, että eläimiä "tuotetaan" valtavissa automatisoiduissa tehoyksiköissä, joissa ne eivät voi elää lajinmukaista elämää. Nämä kommentit ovat kuitenkin selkeässä vähemmistössä jutuissa.

5.2.4. Heroisoiva diskurssi: sankarillinen emäntä ja isäntä

Kuten alla todetaan, teksteistä on luettavissa eläimiä inhimillistäviä diskursseja ja subjektipoisioita. Samoissa jutuissa, joissa inhimillistetään eläimiä ja kerrotaan, miten mainiosti onnelliset eläimet elävät, on luettavissa yhtä sympaattisia, jopa ihannoivia ja heroisoivia tuottajapuolen kuvauksia. Nämä esiintyvät sankarillisina emäntinä ja isäntinä, jotka pitävät eläimiä silmäterinä ja joille tulee tyhjä olo, kun teurasauto hakee eläimet. "Isäntä dippaa Myy-lehmän hännän ämpäriin" ja "kaappii moskat mahan alta", huolehtii siitä, että Myy voi syödä koko päivän, milloin huvittaa. Vaikuttaa siltä kuin isäntä olisi eräällä tapaa Myyn palveluksessa. Emäntä on samoissa töissä ja vetäisee Myyn vetimet puhtaiksi. Yhdeksältä illalla isäntä ja emäntä vielä tarkistavat, että kaikki on hyvin. "*Valot palavat läpi yön*".²¹²

²¹⁰ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut* ja HS 31.12.2007 *Lyypsylehmän päivä kuluu maatessa ja märehtiessä*

²¹¹ HS 21.12.2007 *Joulukinkku maittaa HS-raadille*

²¹² HS 31.12.2007 *Lyypsylehmän päivä kuluu maatessa ja märehtiessä*

Toisessa jutussa isäntä ja emäntä syöttävät onnellisille possuilleen omenaa, eivätkä pakota kehtään ulos. He eivät anna eläimilleen luomuruokaa, koska se aiheuttaisi seleenivajeen, ja *"eläimen arvo on tärkeämpi kuin ruoan"*. Possut saavat näillä tiloilla olla pidempään emojen hoivissa ja imetettävänä, jolloin vieroitusripulikaan ei vaivaa. Ja hyvä isännys ja emännys palkitaan. Menekki on kova ja jonoja syntyy myyntipaikoille. Siitäkin huolimatta, että runsas lisätyö näkyy kilohinnassa.²¹³

Paradoksaalista kyllä tähän lähes satukirjamaisen heroiseen positioon liittyy myös eräänlainen uhrin sankarillisuus. Tuottajapuoli näyttäytyy kärsivinä sankareina – marttyyreina – kun se nurkumatta sietää systeemin aiheuttamat lieveilmiöt, kuten sen, että kuolleita eläimiä pitää poistaa "eläintiloista" vähintään kerran vuorokaudessa.²¹⁴ He "keräilevät heikoimpien ruumiita päivittäin" ja kärsivät "nykysikaloiden vitsauksesta": vertavuotavista saporontyngistä.²¹⁵ Uhrin ja sankarin positiot eivät ole kaukana toisistaan kuten yllä todettiin. Näitä yhdistää marttyyrius: syyttömänä tuomittu uhri, sankari.

5.2.5. Holhoava diskurssi: tietämätön, koulutuksen tarpeessa

Teksteistä nousee esiin eläimiä pitävien tilallisten ja teurastamojen työntekijöiden tietämättömyyttä korostava, holhoava diskurssi. Maatalousministeri Sirkka-Liisa Anttila on sitä mieltä, että eläinten oloja säätelevä normisto on kunnossa, mutta viljelijöitä pitää kouluttaa paremmin, jotta he tietäisivät velvoitteensa.²¹⁶ Sama toistuu, kun eläinten olot nousevat jälleen uutiseksi teurastamopaljastusten myötä vuonna 2015. Eläinten hyvinvointiin perehtynyt dosentti toivoo tilojen työntekijöille "lisää valistusta eläinten käyttäytymisestä".²¹⁷ Dosentin mielestä tilallisilta

²¹³ HS 11.11.2007 *Onnelliset karkurisiat palaavat*

²¹⁴ HS 1.12.2007 *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa*

²¹⁵ HS 4.12.2007 *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*

²¹⁶ HS 5.12.2007 *Anttila: Viljelijöille lisätietoa eläinsuojelusta*

²¹⁷ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita – "eläimiä sähköpiiskataan rutiinomaisesti"*. Sama dosentti toisti uskonsa siitä, että teurastamoilla eläimiä käsitelleillä työntekijöillä "ei ollut kovin hyvät tiedot sikojen käyttäytymisestä". (HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsi ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija – Miten eläinten tunteisiin pitäisi suhtautua?*)

ja teurastamon työntekijöiltä puuttuu "perustietämys siitä, miten eläin hahmottaa maailmaa".²¹⁸ Siksi tarvitaan koulutusta. Hänen mukaansa meillä on ollut paljon tietoa tarjolla ja kärkituottajat ovat sen omaksuneet.²¹⁹ Myös Evira kehottaa teurastamoita järjestämään työntekijöilleen lisäkoulutusta mahdollisimman pian.²²⁰

Mielenkiintoista kyllä sama diskurssi, joka korostaa koulutuksen tarvetta, tietämättömyyttä ja maataloudesta vieraantuneisuutta, liittyy myös meihin lukijoihin, kuten havaitaan myöhemmin. Sama holhoavan diskurssin tarjoama subjektipositio on tarjolla myös OE:n jäsenille. Vastapuoli väittää, että nämä eivät tunne eläinten fysiologiaa.²²¹ Jos tuntisivat, he ymmärtäisivät, että sikojen häiriökäyttäytyminen kuten hännänpureskelu on täysin normaalia toimintaa.²²² Eräällä tapaa on ristiriitaista, että OE:n jäseniä syytetään siitä, että he eivät tunne eläimen fysiologiaa, meitä kaupunkilaisia syytetään siitä, että me emme tunne maaseudun normaaliarkea ja tilallisia syytetään siitä, että he eivät tiedä velvoitteitaan, eivätkä tunne eläinten maailmaa. Herää kysymys, kuka sitten tietää ja tuntee, jos kaikki osapuolet pitäisi passittaa koulun penkille.

5.3. Eläimet

Kun Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ja poliisi tekivät tarkastuksia aktivistien kuvaamilla tiloilla, joka neljänneltä löytyi huomautettavaa. HS uutisoi vinkissään: *Sikatiloilta löytyi rikkeitä vain nimeksi*. Sanavalinta on mielenkiintoinen. Määrä ei ole aivan mitätön. Onhan se kuitenkin 25 prosenttia kuvatuista tiloista, joilla eläinsuojeluvalvonta oli pettänyt. Toinen valvontaa laajempi ja huomattavasti vaikeampi kysymys on se, että maassamme on laillista kohdella "tuotantoeläimiä" tavalla, joka järkyttää monia. Helsingin Sanomissa kaksi eläinten hyvinvoinnin

²¹⁸ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita – "eläimiä sähköpiiskataan rutiininomaisesti"*

²¹⁹ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita – "eläimiä sähköpiiskataan rutiininomaisesti"*

²²⁰ HS 23.11.2015 *Eläinsuojelujärjestön paljastamat olot teurastamoissa olivat yllätys Eviralle – "Tainnutusta ei voi tehdä, jos ei oikeasti osaa"*

²²¹ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²²² HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

tutkijaa nosti esiin eläinsuojelulainsäädännön puutteita.²²³ Samaa keskustelua Oikeutta eläimille -järjestö pyrki kuvillaan herättämään. Eläimillä ei ole tilaa eikä virikkeitä elää lajinmukaista elämää. Satakiloiselle sialle riittää lain mukaan tilaksi vajaa neliö, 0,65 m². Emakot saa laittaa porsimaan häkkeihin, joissa ne eivät mahdu kääntymään. Porsaat voi kastroida ilman kivunlievitystä. Eläinsuojelulainsäädäntö jättää paljon toivomisen varaa.

Tässä kohtaa lähestymme ihmisen ja luonnon suhdetta. Tehotuotannossa tuo suhde määrittynyt pitkälti tehdasmaistuneen maatalouden ehdoilla. Luontokappaleet ovat pelkkiä tuotantovälineitä matkalla kohti tehokkaampaa ja tuottavampaa *maataloutta*. Tällaisessa kontekstissa puheella eläinten oikeuksista ei ole mieltä. Jos Oikeutta eläimille -järjestön tarkoituksena oli nostaa esiin tämä laajempi ja syvempi kysymys ihmisen suhteesta luontoon, se hukkui osittain puheen alle, joka korosti, että sikatiloilla ei ollut juurikaan rikottu lakia.

Miksi eläimet on näin helppo ohittaa? Ilmeinen vastaus on se, että niillä ei ole samanlaista asemaa kuin ihmisillä. Millaisia subjektipositioita eläimille uutisoinnissa annettiin, miten ne representoitiin? Jo siitä johtuen, missä kontekstissa eläimet nousivat esiin, niille tarjoutui eräänlaisen uhrin asema, 1) dystopisoivan ja apokalyptisen diskurssin puitteissa ne olivat kaltoin kohdeltuja, sairaita ja kuolleita raatoja. Eläimet artikuloitiin myös 2) välineellistävän diskurssin puitteissa erittäin vahvasti ruokana, tuotantovälineenä, talouden raaka-aineena ja kauppatavarana. 3) Inhimillistävän diskurssin puitteissa eläin saattoi myös olla onnellinen, inhimillistetty ja radiota kuunteleva lehmä. Neljäskin vaihtoehto nousi esiin, 4) problematisoivan diskurssin puitteissa eläimillä voi olla oma eläimenkaltainen elämänsä, jossa ne kiintyvät ihmisiin, tuntevat pelkoa ja kipua, mutta ovat silti eläimiä.

5.3.1. Dystopisoiva, apokalyptinen diskurssi: uhri, raato

OE julkaisi materiaalia, jossa eläimiä oli kohdeltu kaltoin. Liekö siis ihme, että varsinkin ensimmäisissä jutuissa keskityttiin siihen, mitä materiaalissa näkyi: eläimiä, jotka näyttivät väsyneiltä ja sairailta, monet olivat loukkaantuneita, kanoja oli nokittu hengiltä, oli kuolleita sikoja,

²²³ HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kastroidon*

rottia ja paksu ulostekerros karsinoissa, osa eläimistä kitui silmin nähden.²²⁴ Heräsi epäily, että tiloilla oli rikottu lakia, että eläimet olivat eläinsuojelurikoksen uhreja. Kuolleisiin eläimiin viitattiin raatoina ja ruhoina. Joulukinkusta puhuttaessa eläimeen viitattiin "pöydässä makavana, keskitysleiristä tuotuna kärsineenä ruumiina" tai "rääkättynä kinkkuna".²²⁵ Sikaan viitattiin myös tavalla, jossa sen ruumiinosat saivat eri arvon: sikaa saa sähköpiiskata vain takaosaan, ei päähän.²²⁶

Sioista, naudoista ja lampaista puhuttiin teurastamopaljastusten yhteydessä eläiminä, joiden tainnutukset epäonnistuvat ja jotka reagoivat, kun niitä viilletään veitsellä.²²⁷ Yhdessä jutuissa kuvaillaan, miten tainnutus pitäisi pulppipistoolilla tehdä: paksu metallinen sauva menee naudan kallon läpi ja aiheuttaa tainnutuksen, joskus myös kuoleman. Yhdellä videoista tainnutus epäonnistuu ja aiheuttaa taintumisen sijasta eläimelle kipua.²²⁸ Kuvasto on vastenmielistä ja brutaalia. Ei ihme, että OE:n esiin tuomiin kuviin viitataan shokeeraavina tai niihin liitetään määreitä kuten "karkea" ja "mykistävä"²²⁹. Asioiden laidan toteava objektiivisuuteen pyrkivä teksti tekee diskurssista dystooppista, apokalyptista. Jokin on mennyt pahasti vikaan.

Erityisen vastenmielistä – ja paradoksaalista – kuvista tekee se, että osa videoilla nähdystä on laillista toimintaa. Yhdessä jutuista kerrottiin, miten eläimet reagoivat stressitilanteessa, jota liika ahtausta, kiinni kytkeminen ja valo aiheuttavat: purevat irti toistensa sapatot, kuolevat sorkkasairauksiin, syövät toisensa hengiltä.²³⁰ Eläinten tiloihin viitataan likaisina ja virikkeettöminä.²³¹ Broilereita ahdetaan valtava määrä samaan tilaan.²³² Brutaaliin ja apokalyptiseen

²²⁴ HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista*, HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*, HS 3.12.2007 *Uutta aineistoa julki eläinten kohtelusta*, HS 4.12.2007 *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*

²²⁵ HS 21.12.2007 *Joulukinkku maittaa HS-raadille*

²²⁶ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita*

²²⁷ HS 26.10.2015 *Aktivistit julkaisivat salaa kuvattuja videoita teurastamoilta: eläimiä hakataan kepeillä ja laatikoilla* ja 27.10.2015 *Evira: Teurastamoilla on rikottu lakia poliisi ei vielä tutki asiaa*

²²⁸ HS 23.11.2015 *Eläinsuojelujärjestön paljastamat olot teurastamoissa olivat yllätys Eviralle – "Tainnutusta ei voi tehdä, jos ei oikeasti osaa"*

²²⁹ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*. Syntyneitä tilannetta kuvaillaan kuitenkin myös kohuksi tai äläkäksi (HS 30.10.2015 *Teurastus julkiseksi nettiin? Liha-firma: Ideahan on aika hyvä*) ja aineistoa kutsutaan siellä täällä myös "kohuvideoiksi" (HS 3.12.2007, 6.12.2007, 29.10.2015).

²³⁰ HS 4.12.2007 *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*

²³¹ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta*

²³² HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

kuvaan lisäsi löylyä esseisti Antti Nylén, joka puhui tipuista, joilla on kaksi jalkaparia sekä kituvista ja vammautuneista eläimistä ja joka käytti kirjoituksessaan kielikuvia verisistä saporontyngistä sekä tienoosta, joka on ontuvista linnuista valkeanaan.²³³ Eläimet ovat siis osittain rikoksen uhreja, mutta osittain myös laillisesti elinkeinoaan harjoittavan ihmisen uhreja. Tätä eläimelle uhrin ja raadon roolin antavaa diskurssia on vaikea sanallistaa. Se ei moralisoi, joten sitä ei voi kutsua moralisoivaksi, se ei myöskään kriminalisoi. Se toteaa ja paljastaa tilanteen, joka tuli monelle järkyttävänä yllätyksenä – kuin kuva dystooppisesta yhteiskunnasta tai Johanneksen ilmestyksestä.

5.3.2. Välineellistävä diskurssi: ruokaa, tuotantoväline, raaka-aine

Tässä kappaleessa käsiteltävä diskurssi on eläimen välineellistävä ja esineellistävä, sellainen, joka tekee eläimestä objektin, ihmisen tekojen kohteen ja vie siltä subjektin aseman. Tällaisella "subjektilla" ei voi olla ihmisestä riippumattomia oikeuksia. Tällaisiin subjekteihin viitataan "tuotantoeläiminä"²³⁴ ja niihin kohdistuvaa toimintaa kuvaillaan "eläintuotannoksi". Nämä ovat tuottajien ja muun muassa MTK:n ja Eviran vakiintuneita termejä. Ne ovat arkipäiväistyneitä, luonnolliseksi muuttuneen diskurssin sanoja, jotka kertovat oleellisen: eläin on tuotantoväline, se on lihatuotannon ratas, ansaintaväline, jota tuotetaan "tehotuotantotiloilla". Jos sanan äärelle pysähtyy, sen absurdiuden tajuaa: miten jotain elävää voidaan tuottaa, monistaa ja valmistaa kuin tavaraa, jolla ei ole subjektiutta, kykyä syntyä täysin ilman ihmistä tai jolla ei ole kokemusta omasta olemassaolostaan?

Eläimiin viitataan myös "lihana", "joulukinkkuna", "tuotteena", ruokana, joka tarvitsisi jonkinlaisen ostamista helpottavan laatumerkinnän, josta voisimme kätevästi lukea, onko "liha" eettistä, onko "liha" voinut hyvin. On siis ongelma, että *"lihan tuotantoketjusta kiinnostunut kuluttaja ei saa yhdellä vilkaisulla selville, missä tuotteen liha on teurastettu"*.²³⁵ Tämä sitaatti tarjoaa eläimelle tuotantoketjun lihan osan ja ihmiselle kuluttajan subjektiposition. Molemmat ovat talouden diskurssin vahvasti määäämiä. Siinä, missä eläimen tehtävä on olla osa talouden tuotantoketjua, sen hyödyke, tuote, ihmisen osa on olla saman tuotantoketjun kuluttaja, ostaja,

²³³ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*

²³⁴ Muun muassa HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista*

²³⁵ HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana*

joka pitää rattaat pyörimässä. Eläimet voivat olla myös tavallista kalliimpaa "luomulihaa", "kestävää ja ekologista lihaa", "luomunautaa" tai "kotimaista teurassikaa", "suomalaista lihaa", jonka "puhtaudesta" ollaan huolissaan ja joka tuottajien mukaan " pärjää vertailussa muunmaalaisiin verrattuna". Eläin on myös "kotimainen raaka-aine", josta suomalaisyhtiöt tietävät tarkasti, miltä tiloilta se on peräisin. Jos "tuotanto" on "eettistä", se aiheuttaa runsaasti lisätyötä, mikä näkyy kilohinnassa. Silti eettisesti tuotetun lihan menekki on kova.

On loogista, että jutun aiheeksi nousi myös se, miten kohu oli vaikuttanut kinkun joulumyyntiin.²³⁶ Vakuuteltiin, että ei ollut, kinkku maittoi kohusta huolimatta. Myös jutussa, jossa haastateltiin eläinten hyvinvoinnin tutkijoita, kiirehdittiin vakuuttamaan, ettei kohu ollut vaikuttanut kauppaan, eikä luomuliinan kysyntään.²³⁷ Paradoksaalista tässä subjektipositiossa on, että se peittää alleen juuri sen kysymyksen, jonka OE halusi nostaa esille. Järjestö halusi kyseenalaistaa juuri tämän tulkinnan eläimistä. Teksteissä eläin nousee kuitenkin esiin pääsääntöisesti juuri lihana tai tuotteena. Niissä sitaateissa, joissa OE kertoo motiiveistaan, todetaan muun muassa, että eläimiin kohdistuva väkivalta on arkipäiväistä. Väite menettää mielekkyytensä ja merkityksensä, jos sitä tarkastellaan tässä kontekstissa: miksi kenenkään pitäisi välittää väkivallasta tavaraa, tuotantovälinettä kohtaan?

5.3.3. Inhimillistävä diskurssi: nehan ovat ihan kuin me

Teksteissä nousee esiin myös edelliselle vastakkaiselta vaikuttava diskurssi, jossa eläin ei ole ihmisen objekti, subjektiutensa menettänyt, vaan jossa se on hyvin ihmisenkaltainen olio, joka kuuntelee Yle X:ää ja käy sorkkahoidoissa. Tällainen antropomorfinen diskurssi eläimistä liittyy juttuihin, joissa vierailaan reportaasityyliin tiloilla ja joissa korostetaan, että nämä eläimet ovat onnellisia, karvaisia ja lämpimiä. Niillä on mielessä kevät hepuli ja ne ovat emäntänsä silmäteriä. Niiden leveät takamukset keinuvat kärsimättöminä lypsyä odotellen. Laumalla on päällikkö ja sillä on nimi: Myy. Myy nukkuu kumipatjalla ja suojaa muhkeat utareensa liiveillä. Se suihkuttaa 50 litraa maitoa ja sillä on meneillään paras maidontuotantokausi. Sillä ei ole aikaa pötkähtää märehäntään, koska sille on varattu aika sorkkahoitoon. Lehmät pääsisivät ulos

²³⁶ HS uutisoi sekä vuonna 2007 että vuonna 2009, että kohu ei ollut vaikuttanut kinkun joulumyyntiin. HS 21.12.2007 *Joulukinkku maittaa HS-raadille* ja HS 29.12.2009 *Kinkut kävivät kaupaksi sikakohusta huolimatta*

²³⁷ HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kastroinnin*

mutta niitä ei kiinnosta kyhjöttää tihkusateessa. Hyvin kirjoitettu ja hellyttävä juttu, joka saa ajattelemaan, että nehen ovat aivan kuin me.²³⁸

Kahdessa vastaavassa jutussa tyytyväiset siat "röhöttävät ja röhnöttävät olkipoteroissaan", "rakastavat rauhaa", "hyppivät touhukkaina", "tonkivat", "tökkivät lajitovereitaan kärsällään", örähtävät, lurpsauttavat silmänsä kiinni, heilauttavat saparoaan, karkailevat, mutta palaavat ruoka-aikaan, napostelevat, ulkoilevat.²³⁹ Sika on siisti, sosiaalinen ja hierarkkinen eläin, josta näkee heti, jos se on kunnossa. Sioilla on häntä kippuralla ja siitä tietää, että ne voivat hyvin. Tässäkin jutussa tosin korostetaan, että "onnellinen eläin on tuottava eläin".²⁴⁰ Ja vaikka eettisesti sikoja kasvattavalle emännälle tuleekin tyhjä olo, kun siat "lähtevät" teuraalle, samainen emäntä korostaa itse, että täytyy muistaa, että "tämä on tuotantolaitos".²⁴¹ Edellinen ilmaisu on kuvaava. Aivan kuin emäntä itse ei lähettäisi sikoja teuraalle, vaan ne lähtisivät omasta halustaan, kuin lapset, jotka muuttavat kotoa ja jättävät vanhemmat tuntemaan tyhjän pesän syndroomaa kuin lintuemot.²⁴²

5.3.4. Problematisoiva diskurssi: tuntematon eläin

Yhdessä jutuista nostetaan esiin eläin, joka kokee tunteita, kiintyy, kokee mielihyvää, vihaa stressiä ja pelkoa.²⁴³ Positio vaappuu kovin lähellä edellä mainittua inhimillistettyä eläintä, mutta poikkeaa siitä sikäli, että asian esiin nostava tutkija korostaa, että riippuu muun muassa ihmisen eläinetiikasta, saako eläimiä käyttää hyväksi ja voivatko eläimet suomalaisilla tiloilla hyvin. Riippuu siis ihmisen näkökulmasta, miten eläimiin suhtaudutaan. Jutussa kiinnitetään huomiota myös siihen, että me tarvitsisimme lisää tietoa eläimen lajityypillisestä käyttäytymisestä ja että ihmisen toimet saattavat vaikuttaa eläimiin syvemmin kuin mitä me ymmärrämme.²⁴⁴ Eläin on siis eräällä tapaa mysteeri, jotain muuta kuin ihminen.

²³⁸ HS 31.12.2007 *Lypsylehmän päivä kuluu maatessa ja märehtiessä*

²³⁹ HS 6.12.2007 *Tyytyväiset siat tonkivat Kiven luomutilalla* ja 11.11.2015 *Onnelliset karkurisiat palaavat*

²⁴⁰ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁴¹ HS 11.11.2015 *Onnelliset karkurisiat palaavat*

²⁴² On kiinnostavaa, miten myös sanonnassa tyhjän pesän syndrooma, ihmisen ja eläimen elämä sekoittuvat.

²⁴³ HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsee ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija*

²⁴⁴ HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsee ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija*

5.4. Me lukijat, juttujen ja kiistan yleisö

Teksteissä on hahmotettavissa kiistaa seuraavan yleisön, niiden ihmisten joukko, joihin asioita esiin nostamalla tai niitä kiistämällä yritetään vaikuttaa. 1) Holhoavan diskurssin puitteissa meidän subjektipositioimme on naiivin ihmisjoukon, joka ei ole tajunnut, ettei maatalous ole enää se sama ilmiö kuin 1970-luvulla, ja joka ei kestä totuutta, sitä normaalitilaa, joka maataloudessa vallitsee. 2) Välineellistävän diskurssin puitteissa meille tarjoutuu kuluttajan asema. 3) Politisoiva diskurssi puolestaan muistuttaa, että olemme valintoja tekeviä subjekteja. Vaikka paljastukset pyrkivät nostamaan esiin kysymyksiä etiikasta ja suhteestamme eläimeen, tuo suhde näyttäytyy kuitenkin etupäässä vain talouden meille antaman kuluttajan position kautta.

5.4.1. Holhoava diskurssi: naiivit kaupunkilaiset

Diskurssi pohjaa maalaisten ja kaupunkilaisten vastakkainasetteluun. Se tulee ilmi muun muassa reportaasityyliin kirjoitetussa jutussa, jossa (kaupunkilainen) toimittaja vierailee sikatilalla. Ensikäyntiä nykyaikaisessa suursikalassa toimittaja kuvailee tuhdiksi elämykseksi: "*Haju on kaupunkilaisnenään tyrmäävä*".²⁴⁵ Jutussa todetaan eksplisiittisesti, että "peruskuluttaja" tuntee hyvin vähän "nykyaikaista eläintuotantoa".²⁴⁶ Me "kuluttajat" emme ole oivaltaneet, että maataloudesta on tullut teollisuutta. Sama asia todetaan toisessa jutussa – jälleen otsikkoa myöten eksplisiittisesti: *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*. Sama juttu jatkaa "*mikä maaseudulla on arkea, on monelle kaupunkilaiselle järkytys*" ja "*vaikka OE olisi näyttänyt kuvaa maan mallikelpoisimmalta tilalta, monessa kotikatsomossa olisi tehty kasvissyöjäksiryhtymispäätöksiä*".²⁴⁷ Me kaupunkilaiset olemme juuttuneet mielikuviin, jotka ovat peräisin 1970-luvun kesämökkeireissuilta, ajalta, jolloin "pientilan sikalassa kasvoi pari porsasta ja kanat kuopivat vapaina pihamaalla".²⁴⁸ "*Mielikuvissa sikataloutta edustaa navetantakainen lätti, jossa pikkulapset*

²⁴⁵ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁴⁶ Huomionarvoista tässäkin on tietysti se kuluttajan asema, joka meille annetaan ja se eläimen asema talouden materiaalina.

²⁴⁷ HS 4.12.2007 *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*

²⁴⁸ HS 7.12. *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa*

rapsuttavat oljilla löhöilevää emakkoa".²⁴⁹ Tästä syystä teurastukseen liittyvät asiat on Suomessa "suojattu" kuluttajilta.²⁵⁰

Holhoava diskurssi esittää, että me kaupunkilaiset olemme vieraantuneet maaseudun arjesta, joka on maalaisille se normaalitila. *"Eläintenpidon todellisuus ja ihmisten mielikuvat eivät enää vastaa toisiaan"*.²⁵¹ Me ja OE:n jäsenet emme tunne eläinten fysiologiaa.²⁵² Eläinten käyttäytymiseen kuuluu myös se, että eläimet purevat stressaantuneina toistensa häntiä. Osa OE:n videolla nähdystä on Eviran mukaan täysin luonnollista.²⁵³ Pintanaarmut syntyvät, kun siat nahinoivat keskenään ryhmähierarkiaa rakentaessaan.²⁵⁴ Siat ovat meluisia ja metelöivät, jos sikaloihin mennään aamuyöllä.²⁵⁵ Evira muistuttaa lisäksi, että tiloilla kuolee aina eläimiä.²⁵⁶ Eläimillä tuntuu olevan villi, eläimellinen puolensa, joka selittää kaiken sen, mitä me lukijat luulimme tuottajien käytöksen aiheuttamaksi.²⁵⁷

Maalaiset esiintyvät tällaisessa diskurssissa lähes sankarillisina ihmisinä, uhreina, jotka tuovat meille kaupunkilaisille leivän pyyteettömästi pöytään – lihaa säästämättä ja laadusta tinkimättä – ja varjelevat meitä ikävältä totuudelta. Sama kuva nousee teurastamojen epäkohtia käsittelevissä jutuissa, joissa korostetaan sitä, että *"kuvat voivat näyttää kauhistuttavilta niille, jotka eivät ole koskaan teurastusta nähneet"*.²⁵⁸ Samassa jutussa todetaan, että *"aina, kun eläin tainnutetaan ja veri lähtee pois, eläin kramppaa, eikä siinä ole mitään poikkeavaa"*. Huomionarvoista edellisessä sitaatissa on se, miten tekijä on häivytetty: eläin tainnutetaan passiivissa ja veri lähtee pois kuin itseksensä. Kaikki korostaa sitä, että tämä on normaalia, me kaupunkilaiset

²⁴⁹ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁵⁰ HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"*. Samaa korostetaan jutussa *Teurastus julkiseksi nettiin?* (HS 30.10.2015), jossa esitetään retorinen kysymys: haluaako kuluttaja nähdä? Ja todetaan, että se ei ole koskaan mukavaa katsottavaa.

²⁵¹ HS 16.12.2007 *Vihreät tiukentaisivat kotieläintuotannon sääntöjä*

²⁵² HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁵³ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta*

²⁵⁴ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta*

²⁵⁵ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta*

²⁵⁶ HS 1.12.2007 *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa*

²⁵⁷ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta*

²⁵⁸ HS 26.10.2015 *Aktivistit julkaisivat salaa kuvattuja videoita teurastamoilta: eläimiä hakataan kepeillä ja laatikoilla*

emme vain kestä sitä ja siksi teurastuksetkin hoidetaan katseilta piilossa. *"Koska suurin osa kuluttajista ei sitä oikeasti halua nähdä"*.²⁵⁹

Eviran pääjohtajan mukaan huoleen eläinten oloista vaikuttaa se, kuinka hyvin ihmiset tuntevat nykyistä kotieläintuotantoa.²⁶⁰ Oletus on, että jos me vain tuntisimme nykyistä eläintuotantoa paremmin, emme olisi huolissamme. Väite on ristiriitainen. OE:n julkaisema materiaali ei paljastanut vain teollisuuden lieveilmiöitä, vaan ylipäättään sen, että eläintenpito on muuttunut teollisuudenhaaraksi. Se, että tiedostamme tämän kenties aiempaa selkeämmin, ei automaattisesti tee meistä vähemmän huolekkaita. Totta on, että osa OE:n materiaalissa nähdystä oli täysin laillista toimintaa ja normiston mukaista. Vaikka kaikki tietäisivät tämän, se saattaa silti herättää ihmiset miettimään, onko eettisesti oikein kohdella eläimiä näin, vaikka se rikosoikeudellisesti ei olisikaan tuomittavaa. Kyse ei siis loppuun asti ole siitä, että ongelma on meidän tietämättömyytemme ja se että emme tunne maalaisten normaaliarkea.

5.4.2. Välineellistävä ja kaupallistava diskurssi: Mitäs me kuluttajat?

Paljastusten yleisölle, median lukijoille ja katsojille tarjoutuu teksteissä hyvin vahvasti kuluttajan subjektipositio. Välineellistävässä ja todellisuutta kaupallistavassa diskurssissa meihin viitataan lähes poikkeuksetta sanalla "kuluttaja", josta on tullut ihmisen synonyymi. Sama diskurssi ja sen tarjoama asema – osana talouden rattaita – annetaan myös "tuottajille" ja "tuotantoeläimille". Edellisessä kappaleessa nostettiin jo esiin viittaukset "peruskuluttajiin", jotka tuntevat vähän nykyistä "eläintuotantoa". Osittain kuluttajapositio on ymmärrettävä. Se saattaa perustua ajatukseen, että kaupunkilainen kohtaa eläimet lähinnä lihatiskillä. Siksi ratkaisukeskeinen journalismi lähestyy meitä kuluttajina ja pyrkii tarjoamaan vastausta siihen, miten me voisimme saada tietää "lihan" alkuperän tai sen, missä "liha" on teurastettu.²⁶¹ "Lihalle" pitäisi saada hyvinvointimerkki, mutta sellaisen kehittäminen ei ole yksinkertaista. Jo näkökulman määrittäminen on ongelmallista: kenen hyvinvoinnista on kyse ja miten hyvinvointi määritellään. Oleellista on se, että kaiken kaupallistava ja välineellistävä diskurssi ja siihen liittyvä kuluttajan rooli tyypistää elämänpiirimme, kysymyksenasettelun ja vastausvaihtoehdot.

²⁵⁹ HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"*

²⁶⁰ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta. "Kotieläintuotanto" on jutussa käytetty termi.*

²⁶¹ HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"*

Sama vaihtoehtottomuus näkyy myös maalaisten ja kaupunkilaisten suhteissa. Ne ovat ruoan tuottajien ja kuluttajien suhteita, joita määrittää raha. Tuottajat kysyvät, olemmeko me valmiita maksamaan siitä, että eläimiä kohdellaan paremmin. Nykytilanteen syytaakkaa vieritetään kit-saalle kuluttajalle.²⁶² Samaa kysyy myös maatalousministeri: ovatko suomalaiset valmiita mak-samaan ylimääräistä siitä, että ruoka on tuotettu hyvissä oloissa.²⁶³ Myös Evira toivoo *"laatu järjestelmiä, joissa kuluttajille annetaan vapaus valita, ostaako hän sellaisten eläinten li-haa, joita on pidetty paremmin"*.²⁶⁴ Kriitikoiden silmissä raha ei välttämättä ole ratkaisu.

5.4.3. Politisoiva diskurssi: valintoja tekevä subjekti

Teksteissä on hento viittaus siihen, että myös me lukijat olemme kansalaisia. Yksi jutuista muis-tuttaa, että OE tarttui epäkohtaan, johon me kaikki olemme osallisia, myös ne, jotka eivät syö lihaa. Näin siksi, että veronmaksajina me kaikki maksamme 141-tukia eläintiloille.²⁶⁵ Toisessa jutussa, siinä samassa, jossa kerrotaan, että OE:n jäsenet ovat itse asiassa kansalaisia, muistu-tetaan, että: *"internetin käyttäjistä on tullut aktiivisia toimijoita, jotka joutuvat itse arvioimaan aineistoja ja tekemään valintoja"*.²⁶⁶ Mekin olemme siis kansalaisia, jotka vaikuttavat poliitti-esti alhaalta ylöspäin. Tosin samassa kirjoituksessa muistutetaan meidän kuluttaja-roolis-tamme: *"kuvat voivat johtaa (...) myös siihen, että kuluttajat alkavat suhtautua kriittisesti koko tuotantoalaan"*.²⁶⁷ Myös Antti Nylén tarjoaa helvettikuvauksessaan meille lukijoille vaihtoeh-toa: yrittäkää sanoutua irti, kävelkää ulos "halveksunnan kulttuurista", muistakaa veriset sapa-rontyngät ja ryhtykää vegaaneiksi.²⁶⁸ Eettisiä valintoja tekevän ihmisen roolia korostaa myös eläinten hyvinvointiin erikoistunut tutkija, joka toteaa sitaatissaan, että *"lihaa on helpompi syödä, kun ajattelee lihan olleen vihainen sonni. Tuntuu ikävämmältä syödä eläintä, joka on ollut*

²⁶² Se näkyy myös aiemmin esitettyssä tuottajapuolen sitaatissa: *"jos kuluttajat maksavat, me kasvatamme sikoja vaikka kylpylässä"*. (HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*)

²⁶³ HS 5.12.2007 *Anttila: viljelijöille lisätietoa eläinsuojelusta*

²⁶⁴ HS 11.11.2015 *HS Eettiselle lihalle ei ole omaa laatumerkintää – HS keräsi neuvoja lihan tunnistamiseen*

²⁶⁵ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideo uudistavat aktivismia*

²⁶⁶ HS 6.12.2007 *Kansalaislähtöinen politikointi saa voimansa julkisuudesta*

²⁶⁷ HS 6.12.2007 *Kansalaislähtöinen politikointi saa voimansa julkisuudesta*

²⁶⁸ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin*. Tosin Nylén toteaa, että *"suosituinta on kulkea kuuliaisesti joukon mukana ja kiihkeästi unohtaa."*

kiintynyt sonninkavereihinsa".²⁶⁹ Juttu tuo esiin, että se, mitä ajattelemme eläinten kohtelusta ja siitä, saako niitä käyttää hyväksi, riippuu jokaisen eläinetiikasta. Me olemme siis moraalisia olentoja, jotka tekevät eettisiä – ja poliittisia – valintoja.

Vaihtoehtoa tarjotaan myös toisaalla, tässäkin kohtaa kuitenkin kuluttajan roolissa. "*Kehityksen lopputulokseen voivat vaikuttaa niin tuottajat kuin kuluttaja. Markkinoinnissa kuluttajia pitäisi informoida paremmin lähiruoan hyvistä puolista. Siitä kannattaa maksaa vähän enemmän,*" toteaa kotieläinhygienian professori.²⁷⁰ Ihmiset voivat siis vaikuttaa asioihin, mutta etupäässä lompakollaan, ostajina. Kauppiaiden mukaan ihmiset eivät ole tähän halukkaita, sillä "*keskustelu (...) ei ole vaikuttanut mitenkään lihanmyyntiin tai luomulihan kysyntään*".²⁷¹ Vastakkaista arvelee OE:n jäsen, joka kertoo kasvissyöjiksi ryhtyneistä ihmisistä. Jutun mukaan tällaisia "tähtihetkiä" on sattunut tavallista tiheämpään, samoin kuin sitä, että OE:n aktivistille on kerrottu, että "teette hienoa hommaa".²⁷² Myös "eettisesti kasvatettujen" sikojen tilalliset kertovat, kuinka ensimmäiset asiakkaat tilaavat heiltä joulukinkun vuotta aiemmin ja kuinka heidän "onnellisia karkurisikojaan" suorastaan jonotetaan.²⁷³ Ihmiset siis tekevät valintoja.

6. Yhteenveto

6.1. Kvantitatiivisia huomioita uutisoinnista

Ennen kuin siirrymme diskurssien luonnehdintaan yleisemmällä tasolla ja edellä kerrotun heijastamiseen Mouffen ja Fraserin teorioiden läpi, pari sanaa uutisoinnista. HS käsitteli aihetta vuosina 2007 ja 2015 kaikkiaan 36 jutussa. Määrä ei ole vähäinen. Aihe pysyi pinnalla pitkään ja näyttävästi. Sitä käsiteltiin perusteellisesti eri puolilta. Toisistaan poikkeavia näkökulmia haettiin aktiivisesti. Kansanedustaja Anne Kalmarin väitteelle siitä, että media olisi eläintuottajien vastaisessa salaliitossa, ei löydy perusteluja. Tuottajat olivat äänessä (heitä lainattiin suoraan

²⁶⁹ HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsee ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija – Miten eläinten tunteisiin pitäisi suhtautua?*

²⁷⁰ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut*

²⁷¹ HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kast-roinnin*

²⁷² HS 19.12.2007 *Jari Kujansuu kohtaa entistä suopeampia ihmisiä*

²⁷³ HS 11.11.2015 *Onnelliset karkurisiat palaavat*

tai epäsuorasti) 18 kertaa, kun OE:n jäsenellä vastaava luku on 6 ja tunnettu vegaani Antti Nylén. Lasken tässä tuottajien edustajiksi paitsi tilalliset ja teurastamot myös heidän lobbausjärjestönsä MTK:n. On näkökulmakysymys, pitäisikö myös Evira laskea tuottajapuoleen kuuluvaksi. Näin siksi, että se tuntui sitaateissaan asettuvan usein tuottajapuolen tueksi ja korostavan, ettei ongelmia todellisuudessa ole. Tämä on toisaalta ymmärrettävää: jos ongelmia on, se tarkoittaa, että valvova viranomainen eli Evira on epäonnistunut. Myös maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila piti sikatilallisena aktiivisesti tuottajien puolta.

Toinen erikoinen Eviraan liittyvä seikka on tämä: miksi eläinten hyvin- tai pahoinvointia valvoo viranomainen, joka jo nimensä puolesta suhtautuu eläimiin elintarvikkeena – juuri sinä ihmisen oikeudettomana välineenä, joka OE:n mielestä on ongelma. Otan esiin myös toisen kuriositeetin, joka jäi tutkielman rajauksen vuoksi työn ulkopuolelle. Maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila lausahti toisen sikatilakohun yhteydessä vuonna 2009, että kunhan teurastamot saadaan mukaan valvomaan, asiat korjaantuvat. Eivät korjaantuneet, vaan teurastamot osoittautuivat yhdeksi ongelmien lähteeksi, jopa siinä määrin, että herää kysymys, paljastiko OE teurastamojen epäkohdat vain osoittaakseen sen, mistä järjestö oli jo aiemmin moittinut Anttilaa: tämä oli tehnyt kovin vähän asioiden korjaamiseksi.

Palataan vielä yllä kuvattuun suhdelukuun, jossa tuottajapuoli pääsi ääneen 18 kertaa ja vastapuoli eli OE ja vegaanit seitsemän. Journalismin perusteisiin liittyy vahvasti, että asioissa kuulaa aina toisenkin osapuolen näkemys. Näin on tehty myös esimerkiksi ilmastonmuutosta koskevassa uutisoinnissa. Käytäntö on ilmastonmuutoksen kohdalla saanut osakseen myös kritiikkiä. Tasapuolinen kuuleminen saa vaikkapa ilmastonmuutoksen – asian jonka olemassaolosta ja faktuaalisuudesta ollaan melko yksimielisiä – vaikuttamaan mielipidekysymykseltä, joka ei välttämättä ole totta. Väittäisin, että eläinten asemasta tehotuotannossa on tullut hieinan samankaltainen kiista kuin ilmastonmuutoksesta. Me näemme, että kaikki ei ole kunnossa, ja silti vastapuoli kiistää selkeät lieveilmiöt normaalina ja laillisena asioiden tilana, joka ei vaadi toimenpiteitä.

6.2. Ristiriitaiset ja haastavat diskurssit

Tutkituissa teksteissä risteili useita diskursseja. Käyn tässä kappaleessa lyhyesti läpi tekstien hallitsevat diskurssit ja niitä haastamaan pyrkivät puhetavat. Diskursseista nousee yleisellä tasolla mielenkiintoisia teemoja kuten laki, tietäminen ja ratio, normaalius, uhrius, sankaruus, ja kaiken läpitukenveva talous: olemme kaikki rahan ja kaupan palveluksessa. Diskurssit eivät ole selvärajaisia, vaan saman diskurssin sisältä saattaa löytyä piirteitä toisesta, jopa vastakkaisesta diskurssista. Näin jo siksi, että diskurssit eivät ole lopullisesti lukkoon lyötyjä, vaan merkityskamppailujen areenoja ja myös ristiriitaisia. Kuten aiemmin todettiin, uutisointi alkoi rikoksen puitteissa. Ensin epäiltiin eläinsuojelurikosta, mutta hyvin pian teksteihin ilmaantui diskursseja, joissa kriminalisoitiin OE:n jäseniä, jotka olivat salakuvanneet ja tunkeutuneet luvatta tiloille. Myös eläimiä pitävät tilalliset esitettiin osittain kriminalisoivassa valossa, isäntinä, jotka nostavat palkkojaan italialaisittain.

Lakiin ja normeihin vedottiin hyvin monella tapaa: yhtäältä todettiin, muun muassa maatalousministerin suulla, että eläinsuojelunormisto ja lait ovat kunnossa. Ongelmana ovat tilalliset, jotka eivät tunne velvoitteitaan tai OE:n jäsenet ja me yleisö, jotka eivät tiedä, että se, mitä kuvissa näkyy, on laillista toimintaa. Ongelmia ei tällaisen diskurssin puitteissa ole, tai jos on, ne selviävät koulun penkillä. Vastuu- ja syyllisyyskysymykset etsivät teksteissä kohdettaan. Syyllisen viittaa soviteltiin diskurssista riippuen tilallisille, taloussystemille, hallintosysteemille, kitsaille kuluttajille, mahdollisesti laille ja OE:n jäsenille. Toisaalta korostettiin myös sitä, että mitään ongelmia ei ole: tämä on normaalia ja laillista. Kaupunkilaiset vain ovat vieraantuneita maaseudun normaalista elämästä, eivätkä kestä totuutta. Tietämiseen ja rationiin liittyvät myös diskurssit, joissa korostettiin OE:n jäsenten kasvaneen aikuisiksi, taitaviksi mediapelureiksi, jotka ovat jättäneet kettutyttöyden ja hippiajat taakseen. Toisaalta OE:hen viitattiin myös sellaisissa diskursseissa, joissa sen jäsenet vaikuttavat uskonnonkaltaisen lahkon edustajilta, jotka "tietävät" asioita ja levittävät tätä tietoa rautatieaseman kulmilla.

Sankaruus ja uhrius kulkevat käsi kädessä. Tilallisten uhriuteen viitattiin diskurssissa, joka pesi pois syyllisyyden rippeetkin. Eläimiä pitävät olivat moninkertaisia uhreja: tehokkuutta vaativan talousjärjestelmän ja rikollisten aktivistien. Tämä tilallisia pyhittävä ja legitimoiva diskurssi oli läheistä sukua sille, jonka puitteissa samat ihmiset esiintyivät suorastaan

sankarillisina emäntinä ja isäntinä, jotka huolehtivat eläimistään kuin omista lapsistaan. Eläimet uhrina esittävä diskurssi oli kovin toisenlainen. Se ei pyhittänyt eikä legitimoanut, vaan esitti kohteensa dystooppisesti ja apokalyptisesti, rääkättyinä ruumiina, tavalla, joka kyseenalaisti asioiden vallitsevan tilan. Eläimistä puhuttiin myös diskurssin puitteissa, joka oli täydellinen vastakohta rääkätylle, objektiksi asetetulle ruumiille. Inhimillistävissä diskurssissa eläimet olivat oman elämänsä touhukkaita ja tietoisia subjekteja, aivan kuin me ihmiset.

Kaikkein läpitunkevin ja hegemonisin diskurssi oli se, joka asemoi kaikki osapuolet pelkkinä talouden välineinä. Eläimet ovat talouden raaka-ainetta, me lukijat kuluttajia ja tilalliset tuotantolaitosten pyörittäjiä. Tällaisessa diskurssissa eläinten hyvällä tai huonolla kohtelulla ei ole mieltä. Jos ongelmia ilmenee, talouden näkymätön käsi – tarkemmin sanottuna kuluttajan lompakko – ratkaisee. Jos ihmiset haluavat "eettistä lihaa", he maksavat siitä enemmän. Tämä sama diskurssi tekee kuitenkin eläimistä juuri niitä subjektittomia ja oikeudettomia liukuhihantuotteita, jotka OE halusi paljastuksillaan kyseenalaistaa. On siis mahdollista, että pelkkä raha ei ratkaise ongelmaa, joka on pohjimmiltaan ihmisen ja eläimen välineellistävissä suhteessa. Tämä suhde tai sen lopputulos tulee karulla tavalla näkyviin apokalyptisessä diskurssissa, jossa eläimet ovat kuin keskitysleirien kärsiviä ruumiita. Teksteistä on luettavissa myös hentoinen problematisoiva diskurssi, jolle suhteemme eläimeen riippuu siitä, millaista etiikkaa noudattamme. Eläin voi olla myös toinen, jotakin, josta emme tiedä kaikkea. Jälkimmäiset diskurssit rapauttavat ja haastavat tehokkaasti vallitsevia diskursseja. Samoin tekee politisoiva diskurssi, jossa sekä OE että lukijat ja katsojat asemoidaan huolestuneina, vaikuttamaan pyrkivinä ja valintoja tekevinä kansalaisina. Suhteemme eläimeen ei siis ole normaali, laillinen, annettu tai rahalla ratkaistava, vaan jotakin, joka on poliittisen kiistan kohde.

6.3. Kohti kiistelevää moniarvoisuutta

Fraseria mukaillen voi ajatella, että Oikeutta eläimille -järjestö osallistui kuvia julkaisemalla, omilla nettisivuillaan ja keskustelua herättämällä vastajulkisuuksien luomiseen. Samalla järjestö osallistui kamppailuun, jota käydään julkisuuden legitiimien osallistujien rajoista, siitä, ketkä valtamedioiden julkisuudessa suljetaan ulkopuolelle ja ketkä pääsevät ääneen. Voi sanoa, että käynnissä oli mediakamppailu, jossa keskeinen sanoman julkituksen väline oli juuri valtamedia. Eläinoikeusliikkeen jäsenten pääsy valtamedioiden julkisuuteen ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Liike on tästä erittäin tietoinen ja vaikuttaa asioihin aktiivisesti. Kuten monet

muut kansalaisjärjestöt myös ympäristö- ja eläinoikeusaktivistit toimivat yhä ammattimaisemmin suhteessa julkisuuteen. Eläinkuvien julkistus oli selkeä kampanja, jolla oli juuri oikeaan aikaan, joulun alla, oikeanlaista shokkiarvoa, joka takasi paikan otsikoissa. OE onnistui myös pysymään pinnalla ja tuomaan esiin omaa näkemystään ihmisen ja eläimen suhteesta. OE ei siis jäänyt pelkästään omaan vastajulkisuutensa, kampanjaa varten perustetuille nettisivuille, vaan onnistui saamaan valtajulkisuudessa esiin aiemmin syrjäytettyjä näkökantoja.

Kuten aiemmassa kappaleessa todettiin, teksteissä hallitsi hegemoninen diskurssi, joka asemoi meidät lukijat kuluttajina, eläimet tuotantovälineinä ja tilalliset tuottajina. Juuri tämän diskurssin eläimille tarjoamaa osaa pelkkinä proteiinin lähteinä, lihakoneina ja talouden resursseina OE pyrki haastamaan. Koska tämä samainen diskurssi kuitenkin hallitsi ja pyrki pintaan teksteissä, median voi sanoa pitäneen yllä ja tuottaneen hegemonista diskurssia. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus. Media voi myös haastaa hegemonisia diskursseja, vallitsevia ja luonnollisiksi muuttuneita, itsestään selviltä vaikuttavista tulkintoista muun muassa eläimistä. Ja myös tällaisia diskursseja ja niihin liittyviä subjektipositiesitoita teksteistä oli luettavissa. Eläimet näyttäytyivät dystooppisessa valossa, joka kyseenalaisti, onko eettisesti oikein, että kohtelemme eläviä olentoja pelkkänä raaka-aineena. Meille lukijoille oli tarjolla myös poliittisia valintoja tekevän subjektin rooli, tuottajapuoli näyttäytyi osittain kriminaalissa valossa ja OE ammattimaistuneina toimijoina ja aktiivisina kansalaisina. Ei siis yksioikoisesti vain epäilyttävinä yhteiskuntarauhan rikkojina. Vaikka siis OE:n pyrkimys peittyi osin puheeseen ja kirjoituksiin, joissa eläimen rooli oli juuri sellainen, jota OE pyrki kyseenalaistamaan, uutisoinnissa oli luettavissa myös muita kuin hegemonisia diskursseja. Teksteissä oli siis selkeästi meneillään poliittinen kiista ja valtakamppailu merkityksistä.

Mutta millainen tuo kiista oli? Oliko se agonistinen vai antagonistinen? Perustuiko se sovittamattomaan vastakkaisuuteen? Kysymyksiin voi vastata tutkailemalla vaikkapa sitä, näyttäytykö pohjimmiltaan poliittinen jako meihin ja muihin moraalisisessa valossa, tehtiinkö kiistan osapuolista hyviä ja pahoja. Edellä esiteltiin kriminalisoiva diskurssi, jonka puitteissa OE:n jäsenet esitettiin epäilyttävässä ja lakia rikkovassa valossa. Myös tuottajiin viitattiin osittain kriminalisoivassa kontekstissa. Tällaista toisen osapuolen rikollisessa valossa maalaamaa diskurssia voi pitää moralistisena: rikollisuutta ja rikollisia pidetään pahana asiana. Rikollisia ei lasketa legitiimeiksi vastustajiksi, joiden kanssa keskusteltaisiin yhteisesti jaetussa symbolisessa tilassa. Tätä samaa rikollista diskurssia tuki muun muassa se tilallisten toimia pyhittävä

ja legitimoiva diskurssi, joka esitti nämä aktivistien uhreina. Myöskään uhreja ja näiden pahan-tekijöitä ei tavata pitää tasavertaisina keskustelukumppaneita. Väittäisin siis, että teksteissä oli antagonistiseen kiistaan viittaavia elementtejä. Etenkin tuottajapuoli pyrki pitämään yllä kuvaa OE:sta moraalisesti epäilyttävänä järjestönä. Jälleen kerran: tämä ei ollut koko totuus.

Väittäisin, että jokin oli muuttunut ajasta, jolloin kettutyöt leimattiin laillista elinkeinoa ja yhteiskuntajärjestystä uhkaavina kriminaaleina. Nyt teksteissä risteili myös siellä täällä muunlaisia diskursseja. Jopa sellaisia, joissa OE:lla ja eläimiä pitävillä tilallisilla oli yhteinen vihollinen: kaiken tieltään välineellistävä talous, joka uhriuttaa paitsi eläimet myös tilalliset. Osa tilallisista ja heidän edustajistaan myös totesi eksplisiittisesti, että se, mitä kuvissa näkyi, ei ollut kaunista katsottavaa. Eläimet ja niiden kohtelu olivat siis ainakin osittain onnistuneet nousemaan, jos ei yhteiseksi huolenaiheeksi, ainakin potentiaalisesti sellaiseksi. Vaikka siis kiista ilmeni osittain sovittamattomana vastakkaisuutena, myös kiistelevää moniarvoisuutta oli havaittavissa. Kysymys siitä, onko OE:n esiin nostamalle vaihtoehdoille näkökannalle ja eläintulkinnalle olemassa ilmaisukanavaa on tärkeä. Nyt tuona kanavana toimi media. Kuten aiemmin todettiin, Mouffen mielestä ideaalitalanteessa mediat tarjoavat agonistisen, kiistelevän moniarvoisen julkisen tilan, jolla on sijansa erimielisyydelle ja erilaisille vaihtoehdoille. Myös näitä vaihtoehtoja ja erimielisyyksiä oli luettavissa Helsingin Sanomien uutisoinnista.

Lähteet

Caws, Peter (1988): *Structuralism – the Art of the Intelligible*, Atlantic Highlands, NJ, Humanities Press International.

Dallmayr, Fred (1993): *The Other Heidegger*, Ithaca and London, Cornell University Press.

Derrida, Jacques (1978): *Writing and Difference*, Chicago, University of Chicago Press.

Derrida, Jacques (1981): *Positions*, London, The Athlone Press.

Derrida, Jacques (1988): *Limited Inc*, Evanston, Northwestern University Press.

Derrida, Jacques (1991 (a)): "Différance", teoksessa Peggy Kamuf: *A Derrida Reader — Between the Blinds*, New York, Harvester Wheatsheaf.

Derrida, Jacques (1991 (b)): Living On: Border Lines, teoksessa Peggy Kamuf (ed.): *A Derrida Reader - Between the Blinds*, New York, Harvester Wheatsheaf.

Derrida Jacques (1997 (a)): Rakenne, merkki ja leikki ihmistieteiden diskurssissa, (suom. Ismo Nikander), *Niin & Näin*, No 1, s. 37–44.

Derrida Jacques (1997 (b)): *Of Grammatology*, Baltimore and London, John Hopkins University Press.

Fraser Nancy (2007): Transnationalizing the Public Sphere – On the Legitimacy and Efficacy of Public Opinion in a Post-Westphalian World, julkaisussa *Theory, Culture & Society* 24 (4).

Fraser Nancy (2009): Uusi katse julkisuuteen – vallitsevan demokratian arvostelua, julkaisussa *Media & viestintä*, 3.

Habermas Jürgen (2004): Julkisuuden rakennemuutos : tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta, Tampere, Vastapaino.

Habermas Jürgen (2010): Julkisuus, kirjassa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri: *Julkisot, yleisöt ja media*, Tampere, Tampere University Press.

Heidegger, Martin (1995): *Being and Time*, Oxford, Basil Blackwell.

Heidegger, Martin (1977): The Question Concerning Technology, teoksessa *The Question Concerning Technology and Other Essays*, New York, Harper & Row Publishers.

Hellsten Iina (2002): *The Politics of Metaphor – Biotechnology and Biodiversity in the Media*, Tampere, Tampereen yliopisto.

Hirvonen Anne (2014): *Mustasukkaiset tappajatalititit. Inhimillistäminen ja metaforat luonnonvaraisia lintuja käsittelevissä mediateksteissä*, Tampereen yliopiston journalistiikan Pro gradu -tutkielma.

Howarth David (2000): *Discourse*, Philadelphia, Open University Press.

Howarth, David & Torfing Jacob (2005): *Discourse Theory in European Politics – Identity, Politics and Governance*, Basingstoke & New York, Palgrave Macmillan.

Juppi Pirita (2004): *Keitä me ole olemme? Mitä me haluamme? – eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdissä*, Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Juppi, Pirita Peltokoski Jukka, Miikka Pyykkönen (2003): *Liike-elämää – vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*, Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Jørgensen Marianne ja Louise J. Phillips (2002): *Discourse Analysis as Theory and Method*, London Sage.

Klankki Juhani (1997): *Kettutyöt liikkeenä: kettutyöt ja eläinsuojelu Helsingin Sanomien uutisoinnissa*, Tampere, Tampereen yliopisto.

Konttinen Esa (2003): Totuudet muutoksen kourissa, kirjassa Juppi, Pirita Peltokoski Jukka, Miikka Pyykkönen (toim.): *Liike-elämää – vastakulttuurinen radikalismi vuosituhannen vaihteessa*, Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Konttinen Esa ja Peltokoski Jukka (2004): *Ympäristöprotestin neljäs aalto – eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla*, Jyväskylä, Minerva Kustannus.

Laclau Ernesto ja Mouffe Chantal 1985 (2001): *Hegemony and Socialist Strategy – Towards a Radical Democratic Politics*, London, Verso.

Macdonald Myra (2003): *Exploring Media Discourse*, London, Arnold.

Meyer, Thomas & Hinchman Lew (2004): *Media Democracy – How the Media Colonize Politics*, Oxford, Polity.

Mouffe Chantal (2000): *The Democratic Paradox*, London, Verso.

Mouffe Chantal (2005): *On the Political*, London, Routledge.

Mouffe Chantal (2006): artikkelissa Carpentier, Nico and Cammaerts, Bart: Hegemony, democracy, agonism and journalism: an interview with Chantal Mouffe, julkaisussa *Journalism Studies*, 7 (6).

Mouffe Chantal (2009): Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? julkaisussa *Tiedotustutkimus* 3.

Mouffe Chantal (2013): *Agonistic – Thinking the World Politically*, London, Verso.

Männistö Suvi (2009): *Vastamainonta – performatiivista häirinnän politiikkaa: Oikeutta elämille -yhdistyksen vastamainoskampanjat yhteiskunnallisessa määrittelykamppailussa*, Pro gradu Tampereen yliopisto.

Pöyhtäri Reeta (2014): *Immigration and Ethnic Diversity in Finnish and Dutch Magazines – Articulations of subject positions and symbolic communities*, Tampere, Tampere University Press.

Rasimus Ari (2006): *Uudet liikkeet – radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*, väitöskirja, Tampere, Tampere University Press.

Relander, Jukka (2004): Joukkoliikkeestä kasvottomaan kapinaan. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.): *Kuokkavieraat ja radikaali kansalaistoiminta, Nuorisotutkimusverkoston muistio*. (<http://docplayer.fi/2019324-Kuokkavieraat-ja-radikaali-kansalaistoiminta-muistio.html>)

Ridell Seija (2000): Ei journalismi ole tärkeää, julkisuus on, julkaisussa *Tiedotustutkimus* 23 (1), Journalismikritiikin vuosikirja.

Rinne Jarmo (2011): *Henkilökohtaistuva politiikka – tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan*, väitöskirja, Tampere, Acta Universitatis Tamperensis.

Torfin Jacob (1999): *New Theories of Discourse – Laclau, Mouffe and Zizek*, Oxford, Blackwell.

Väliverronen Esa (1995): *Metsä sairastaa – ympäristöuhkan määrittely sanomalehdissä*, julkaisussa *Tiedotustutkimus* 4.

Väliverronen Esa (1996): *Ympäristöuhkan anatomia – tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*, Tampere, Vastapaino.

Väliverronen Esa ja Hellsten Iina (2000): *Biodiversiteetti mediassa – sukupuuton uhkasta kestävään kehitykseen*, julkaisussa *Tiedotustutkimus* 2.

Ylä-Anttila Tuomas (2010): *Politiikan paluu – globalisaatioliike ja julkisuus*, Tampere, Vastapaino.

LIITE 1

OE:n jäseniä, tilallisia & teurastamoja, eläimiä ja meitä lukijoita määrittävät diskurssit

Oikeutta eläimille -järjestö

	Kriminalisoiva diskurssi	Rationalisoiva diskurssi	Irrationalisoiva diskurssi	Politisoiva diskurssi
Organisoiva idea	OE rikkoo lakia	OE:sta kasvoi rationaalinen mediapeluri	OE levittää aatettaan	OE ajaa yhteisiä asioita
Ihmisen ja luonnon suhde	lain säätelemä	rationaalisen mediapelin määrittämä	uskonnonkaltaisen tiedon määrittämä	Poliittisen ja eettisen keskustelun tulos
Luontosuhteen ongelma	ei ole	ei ole	lihansyönti	eläimet liukuhihnatuotteita
Me/muut	laittomasti toimiva OE vs. tilalliset	mediapeluri OE vs. me yleisö	omaan asiaan uskova OE vs. lihaa syövät ihmiset & tilalliset	Me vs. epäkohdat ja niiden aiheuttajat
Nimeäminen	Arveluttava järjestö, luvatta tunkeutuneet, salakuvaajat	aktivistit, mediaoperaattorit, lobbarit, kylmäveriset, entiset kettutyöt, ex-hipit huomiotalouden ammattilaiset	aktivistit, joiden hampaissa isot yksiköt, esitteitä jakava Jari, joka tietää ja kertoo, päivystävä eläinoikeusaktivisti	kansalaiset, aktivistit

Tilalliset ja teurastamot 1/2

	Pyhittävä, legitimoiva diskurssi	Osittain kriminalisoiva diskurssi	Teknologisoiva, legitimoiva, normalisoiva diskurssi	Heroisoiva diskurssi
Organisoiva idea	tilalliset ovat uhreja (aktivistien, systeemin, talousjärjestelmän)	tilalliset ovat epärehellisiä ja eläinten kärsimyksen aikaansaaneita	tilalliset pyörittävät virtaviivaisia laitoksia, joissa kaikki automatisoitu	Sankaritulallinen hoitaa eläimet ja on niiden palveluksessa
Ihmisen ja luonnon suhde	talousjärjestelmän määrittämä	piittaamattoman ihmisen ja tehotuotannon määrittämä	teknologian ja automaation määrittämä, esineellistävä	hoivan ja huolenpidon määrittämä
Luontosuhteen ongelma	talouden paineissa ei voi hoitaa (myös: ei ongelmaa)	Piittaamaton tilallinen ja systeemi, joka mahdollistaa toiminnan	ei ole	ei ole
Me/muut	tilalliset vs. aktivistit, tilalliset vs. systeemi	tilalliset vs. me muut ja OE, tehotuotanto vs. me ja OE	tehdasmaiset tuottajat vs. me nykyisestä normaalisti vieraantuneet vs. OE	hyvät tilalliset vs. epäreilu OE
Nimeäminen	leimattu rikolliseksi ja eläinräökkääjiksi, mielensä pahottaneet, jaksamisongelmien kanssa painivat, suomalaisen lihan puhtauden puolustajat	isännät, jotka nostavat palkkojaan italialaisittain, possut pelossa, todellisuus muuta kuin mainokset	virtaviivaistunut sikatalous, automatisointi, kellontarkkuus, possuja tarkoin vartioivat	isäntä ja emäntä, joille eläimet silmäteriä, jotka jättävät valot päälle yöksi

Tilalliset ja teurastamot 2/2

	Holhoava diskurssi	
Organisoiva idea	normisto on kunnossa, puutteita on tietämättömissä tilallisissa	
Ihmisen ja luonnon suhde	kunnossa olevan normiston säätelmä	
Luontosuhteen ongelma	tietämättömyys	
Me/muut	tietämättömät tuottajat vs. eläimet, tietämättömät vs. kärkituottajat	
Nimeäminen	koulutuksen, valistuksen perustietämyksen tarpeessa	

Eläimet

	Dystopisoiva, apokalyptinen diskurssi	Välineellistävä diskurssi	Inhimillistävä diskurssi	Problematisoiva diskurssi
Organisoiva idea	eläimet ovat uhreja (eläinsuojelurikoksen)	eläin on talouden raaka-aine, ihmisen väline	eläimet ovat kuin me ihmiset	emme välttämättä tiedä kaikkea eläimistä
Ihmisen ja luonnon suhde	apokalyptisen voiman, ihmisen määrittämä	talouden määrittelemä	humanististen, eläinsatujen kaltaisten mittapuiden määrittämä	riippuu ihmisen eläin-etiikasta
Luontosuhteen ongelma	lakia rikkovat ihmiset, myös löyhä laki itse	kohu, joka saattaa vaikuttaa lihan menekkiin	ei ole	tiedon puute, eläimen vieraus/toiseus
Me/muut	eläimet vs. laki, eläimet vs. tilalliset, eläimet vs. me	tuote vs. kuluttaja, tuote vs. tuottaja	kivat eläimet vs. kivat isännät ja emännät	eläimet vs. ihmiset
Nimeäminen	kuolleet, raadot, ruhot, hengiltä nokitut kanat, räähkäty kinkku	tuotantoeläin, eläintuotanto, kinkku, liha, tuote, luomunauta, eettinen liha	Myy, joka käy sorkkahoidoissa ja nukkuu kumipatjalla, Myy joka on lauman päällikkö ja suojaa utareensa liiveihin	eläin, joka tuntee ja voi kiintyä

Me lukijat

	Holhoava diskurssi	Välineellistävä, kaupallistava diskurssi	Politisoiva diskurssi	
Organisoiva idea	me emme kestä totuutta, maaseudun normaalia arkea	me olemme kiinnostuneita eläimistä tuotteena	me haluamme vaikuttaa asioihin	
Ihmisen ja luonnon suhde	normaalin, nykyaikaisen eläintuotannon määrittämä	talouden määrittämä, kuluttajan suhde tuotteeseen	meidän (poliittisten) valintojemme määrittämä	
Luontosuhteen ongelma	ei ole	ei ole, jos on, se liittyy taloudellisiin tappioihin	eläinten huono kohtelu, johon me kaikki olemme veronmaksajina osallisia	
Me/muut	kaupunkilaiset vs. maalaiset	kuluttajat vs tuottajat	poliittisia ja eettisiä valintoja tekevät me vs. piittamattomat	
Nimeäminen	kaupunkilainen, jonka nimenään maalla haisee, joka järkyttyy siitä, mikä maalla on normaalia, on tietämätön	peruskuluttaja, kiinnostunut tuotteen alkuperästä, kuluttaja, jonka pitää olla valmis maksamaan enemmän eettisestä lihasta	141-tukien veronmaksajat, me, valintoja tekevät kansalaiset, myös kuluttajat, aktiiviset toimijat	

LIITE 2

Uutisoinnin eteneminen Helsingin Sanomissa 2017 ja 2015

Käyn tässä liitteessä kronologisesti läpi sitä, miten kuvien ja videoiden julkistus nousi esiin Helsingin Sanomissa. Esittelen, millaisia teemoja uutisoinnissa painotettiin ja ketkä pääsivät ääneen.

Uutisointi Helsingin Sanomissa vuonna 2007

Oikeutta eläimille -yhdistys julkaisi ensimmäiset videonsa ja valokuvansa sadalta yhdeltä sika- ja siipikarjatilalta torstaina 29.11.2007. Yleisradion A-studio oli näyttänyt osan videoista jo ennakoon keskiviikkona. Helsingin Sanomien ensimmäisessä aihetta käsittelevässä jutussa²⁷⁴ oikeusvaltion edustajat – lain laatija ja sen kurinpidollinen valvoja – olivat vahvasti pinnalla ja laki sekä sen mahdollinen rikkominen selkeästi keskiössä. Juttu kertoi, että poliisi selvittää, onko ilmi tulleessa asiassa aihetta esitutkinnalle, oikeusministeriö selvittää, pitäisikö lakiin lisätä törkeä eläinsuojelurikos ja Evira vaatii tiedot tiloista. OE lupasi yksilöidä tilat. Sen mukaan video antaa kattavan kuvan suomalaisesta tehomaa-ataloudesta. MTK piti OE:n väitteitä liioiteltuina. Uutinen huojuu hyvin mielenkiintoisella tavalla kahden mahdollisen rikoksen välillä. Toisaalta pohditaan sitä, ovatko tilat rikkoneet eläinsuojelulakia, ja pitäisikö lakiin lisätä määritelmä törkeästä teosta. Toisaalta puntaroidaan sitä, ovatko kuvaajat toimineet lainvastaisesti murtautumalla tiloille. Syyllisiä ei selkeästi nimetä. Rikosta epäillään, mutta siitä, mitä lakia tässä yhteydessä on rikottu ja kumpi osapuolista niin on tehnyt, ei ole tässä vaiheessa selkoa.

Toimittaja ottaa kuitenkin kantaa toteamalla heti alkuun "eläinaktivistien" keräämän materiaalin olevan "vakuuttavaa". Huomio ja sanavalinta ovat tärkeitä, sillä ne tuovat esiin implisiittisen ja taustalla vaikuttavan oletuksen siitä, että aktivistien materiaali ei ole vakuuttavaa. Sama oletus saa jatkoa, kun MTK:n eläinlääkäri toteaa jutussa, että OE:n väitteet ovat liioiteltuja. Hän

²⁷⁴ HS 30.11.2007 *Poliisi tutkii väitteet tehotilojen eläinsuojelurikoksista* (Puhujat: poliisiylitarkastaja, oikeusministeri, maatalousministeri (ei suoraan sitaattia), OE:n tiedottaja, MTK:n eläinlääkäri)

vetoaa systeemiin, EU-tarkastuksiin, jotka "osoittavat, että suomalaisilla tuotantoeläimillä on pääsääntöisesti hyvät oltavat". MTK:n eli maataloustuottajien lobbausjärjestön edustaja siis kieltää ongelman olemassaolon – yksi kuva ei puhu enemmän kuin tuhat sanaa – ja tekee sen hyvin erikoisella tavalla: unohtamalla ja sivuuttamalla oman asemansa. Hän toteaa: "*Täytyy muistaa, minkälainen yhdistys Oikeutta eläimille on. Hehän pyrkivät lopettamaan eläintuotannon Suomessa kokonaan ja ovat varmasti tarkoitushakuisia.*" Näin sanoo yhden tarkoitushakuisen järjestön edustaja toisesta.

Seuraavana päivänä pääosaan pääsivät eläinlääkärit ja maatalousministeri Sirkka-Liisa Anttilan tytär. Hän nousi otsikkoon asti: *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa.*²⁷⁵ Jutussa kerrotaan, että viranomaiset ovat aloittaneet tarkastukset tiloilla ja että ministerin tyttären sikatilalla ei ole löytynyt huomautettavaa. Lisäksi todetaan, että ministerin tytär on tehnyt rikosilmoituksen tilalle luvatta tulleista. Kuvaava on lause "*Anttilan mukaan tapaus on aiheuttanut runsaasti mielipahaa*". Jutussa kerrotaan, että myös muut tilalliset ovat tehneet rikosilmoituksia. Rikoksen luonne ja syylliset alkavat siis hahmottua toisena uutisointipäivänä. Yhtenä perusteluna rikosilmoituksille käytetään sitä, että sikaloihin ja kanaloihin "luvatta tunkeutuneet" ovat saattaneet rikkoo eläintauteja koskevia lakeja. Juttu kertoo, että tarkastetuista tiloista toimitetaan tiedot pikimmiten Eviraan. Eviran mukaan tiloilla kuolee aina eläimiä. Tilojen joukossa oli sellaisia, joiden toimiin olisi pitänyt puuttua heti mutta myös kymppin tiloja. Päivän kysymys on: onko maatilojen eläinsuojeluvalvonta leväperäistä. Kysymys on mielenkiintoinen, kun sitä peilaa seuraavan päivän toiseen juttuun.

Kolmas uutisointipäivä tuotti kaksi juttua.²⁷⁶ Toisessa niistä kerrottiin, että OE toimitti Eviralle ja sisäministeriön poliisiosastolle tietonsa lopuistakin tiloista, joilla se epäilee eläinsuojelurikoksia. Eviran pääjohtaja Jaana Husu-Kallio perustelee ainoassa sitaatissaan, ettei päivän–parin viive tutkimusten käynnistämisessä merkitse mitään. Husu-Kallion lisäksi jutussa haastatellaan OE:n tiedottajaa Akuliina Saarikoskea, joka kertoo järjestön nyt luovuttaneen

²⁷⁵ HS 1.12.2007 *Eläinlääkäri: Anttilan sikalassa asiat ovat kunnossa* (Puhujat: Forssan kunnaneläinlääkäri (ei suoraa sitaattia), maatalousministerin tytär ja sikatilallinen (ei suoraa sitaattia), Eviran eläinlääkintäylitarkastaja (ei suoraa sitaattia), Eviran pääjohtaja (ei suoraa sitaattia))

²⁷⁶ HS 2.12.2007 *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi ja Oikeutta eläimille -yhdistyksen uudella listalla 58 eläintilaa* (Puhujat: eläinten hyvinvointitieteen professori, videot esittäneen A-studion tuottaja, OE:n aktiivi (ei suoraa sitaattia, vain ulkonäön kommentointia), maatalousministeri)

kaikki tiedot viranomaisille. Toinen jutuista on sunnuntaisivuille tyypillinen analyysi, joka on otsikoitu: *Aktivistit kasvoivat aikuisiksi*. Analyysin sisältö on seuraava: OE onnistui mediaoperaatiossaan ja sai aikaan vakavan keskustelun tuotantoeläinten kohtelusta. Ilman A-studiota asiasta ei olisi noussut nyt nähtyä kohua, jutussa arveltiin ja todettiin, että "*Nähtävästi A-studion lähdekritiikki oli hyvää ja osui oikeaan*." Aktivisteja keuhuttiin siitä, että nämä ovat aikuistuneet, siistiytyneet, oppineet argumentoimaan ja osaavat mediaoperaation säännöt.

Kommentista oli kyse myös 3.12. ilmestyneessä jutussa²⁷⁷, jossa satirisoitiin tilojen isäntiä. Kommentissa vihjattiin, että sikaloitsijat ovat nostaneet tuntipalkkojaan italialaisella tavalla, eli tekemällä palkan eteen vähemmän töitä. Päivän toisessa lyhyessä uutisessa kerrottiin, että OE aikoo välittää uutta materiaalia nopeuttaakseen Eviran toimia.²⁷⁸

Seuraavana päivänä 4.12. raportoitiin²⁷⁹ eläintilojen tarkastusten jatkumisesta ja siitä, ettei toistaiseksi ole tullut vastaan välittömiä toimenpiteitä vaativia tiloja. Poliisi kertoi perustaneensa tutkintaryhmän mahdollisten eläinsuojelurikosten selvittämistä varten ja toisen tutkintaryhmän rikosilmoituksille, joita tilojen omistajat ovat tehneet. Tilanomistajat kun olivat tehneet rikosilmoituksia luvattomasta kuvaamisesta ja laittomasta tiloille tunkeutumisesta. OE:n tiedottaja kertoi, että videoilla näkyvässä ei ole kyse yksittäistapauksesta vaan siitä, miltä eläintuotanto Suomessa ja näyttää ja onko se hyväksyttävää. Saman päivän toisessa kommentti-tyyppisessä jutussa arveltiin jo otsikkotasolla, että *Kaupunkilainen ei kestä totuutta*.²⁸⁰ Kirjoittaja muistuttaa, että kaikki "kuluttajat" eivät ole vielä oivaltaneet, että maataloudesta on tullut teollisuutta ja kaupunkilaisille maaseudun arki on järkytys. Saman päivän lehtikatsauksessa oli lyhyitä poimintoja aiheesta muista lehdistä.²⁸¹

Myös 5. joulukuuta jatkettiin sekä uutisella että kommentilla. Uutisessa²⁸² jututettiin maatalousministeri Anttilaa, jonka mukaan normisto on kunnossa – ja säädökset tiukemmat kuin muissa EU-maissa – mutta viljelijöitä pitää kouluttaa paremmin. Saman päivän Välihuomio-

²⁷⁷ HS 3.12.2007 *Sikalat joulusiivoon* (Puhujat: toimittajan kommentti)

²⁷⁸ HS 3.12.2007 *Uutta aineistoa julki eläinten kohtelusta* (Puhujat: lyhyt uutinen)

²⁷⁹ HS 4.12.2007 *Eläintilojen tarkastukset jatkuvat keskiviikkoon asti* (Puhujat: Eviran viestintäpäällikkö (ei suoraa sitaattia), OE:n tiedottaja)

²⁸⁰ HS 4.12.2007 *Kaupunkilainen ei kestä totuutta* (Puhujat: toimittajan analyysi)

²⁸¹ HS 4.12.2007 *Lihan eettisyys koetuksella* (Puhujat: lehtikatsaus)

²⁸² HS 5.12.2007 *Anttila: Viljelijöille lisätietoa eläinsuojelusta* (Puhujat: maatalousministeri, Eviran pääjohtaja (ei suoraa sitaattia))

juttu oli otsikoitu *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia*.²⁸³ Toimittajan mielestä suomalaisessa poliittisessa aktivismissa oli siirrytty kokonaan uudelle tasolle sitten "kettutyttöjen" turkistarhaiskujen.

Samaa eksplisiittistä nykyaktivismin metodien pohdintaa jatkoi itsenäisyyspäivän vieraskynäkirjoitus, jossa aihetta esittelivät tässäkin tutkielmassa lähteenä oleva poliitikantutkija Jarmo Rinne ja kollegansa Tapio Häyhtiö²⁸⁴. Heidän kirjoituksestaan tekee poikkeuksellisen paitsi analyttinen ote myös se, että he nimittävät – ilmeisen tietoisesti – kuvia julkaisseita ihmisiä "eläinoikeuksista huolestuneiksi kansalaisiksi".

Itsenäisyyspäivänä ilmestyi kaksi muutakin juttua, joista toisessa kerrottiin Eviran tarkastusten tuloksista.²⁸⁵ Juttu ja sen vinkki ovat otsikkotasolla mielenkiintoisessa ristiriidassa keskenään. Vinkki kertoo, että *Sikatiloilta löytyi rikkeitä vain nimeksi* ja sisäsivujen uutinen toteaa otsikossaan, että *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä sikatilalta*. Juttu alkaa Eviran pääjohtajan Jaana Husu-Kallion julkilausumalla, että "*Suomessa ei ole kansallista eläinsuojelulistaa ongelmaa, mutta tuottajien on suhtauduttava vakavasti havaittuihin puutteisiin ja korjattava ne.*" Hälyttävää kuitenkin on, että havaitut laiminlyönnit ovat samoja, joita Evira kirjaa vuosittain tarkastuksissaan. Kyse on siis vallitsevasta ongelmasta, normaalitilasta, jonka normaalius tuntuu legitimoivan.

Samassa jutussa eläinlääkintäylitarkastaja kertoo, että osa OE:n materiaalissa olleista huomioista oli luonnollisia ja osan laki sallii. Husu-Kallio ilmaisi jutun lopuksi huolensa niiden tuottajien puolesta, jotka nyt kokevat leimautuneensa rikollisiksi ja eläinräökkääjiksi. "*Tuomio, ettei osaa huolehtia eläimistä on raskas*", Husu-Kallio sanoi ja kertoi pitävänsä huolen, että viranomaiset ovat nyt yhteydessä terveysviranomaisiin. Husu-Kallio vetosi ultimatumiin: hän totesi, että "*jos suomalainen kotieläintuotanto nyt tuomitaan, se voi johtaa elintarvikkeiden tuontiin maista, joissa eläinsuojelusta ei ole edes peruslainsäädäntöä.*"

²⁸³ HS 5.12.2007 *Eläinräökkäysvideot uudistavat aktivismia* (Puhujat: toimittajan analyysi)

²⁸⁴ HS 6.12.2007 *Kansalaislähtöinen politikointi saa voimansa julkisuudesta* (Puhujat: kaksi politikantutkijaa, joiden vieraskynäkirjoitus)

²⁸⁵ HS 6.12.2007 *Viranomaiset löysivät rikkeitä joka neljänneltä tilalta* (Puhujat: Eviran pääjohtaja, eläinlääkintäylitarkastaja (ei suoria sitaatteja))

Tilallisiin otettiin kantaa myös toisessa saman päivän jutussa²⁸⁶, jossa vierailtiin sikatilalla, jossa toimittajan tulkinnan mukaan oli tyytyväisiä, touhukkaita, röhöttäviä ja rauhaa rakastavia sikoja. Haastateltu tilallinen piti tunkeutumista sikalaan paitsi loukkaavana myös riskaabelina: eläimet voivat säikähtää ja tautiriski kasvaa.

Seuraavan päivän, 7. joulukuuta lehdestä löytyy mielenkiintoinen pääkirjoitus, kun sitä vertaa aiempaan "nimelliseen" rikemäärään.²⁸⁷ Jutussa todetaan, että vaikka välitöntä puuttumista edellyttäviä eläinsuojelurikkomuksia ei havaittu, tarkastukset osoittivat "*ettei tuotantoeläintiloilla kaikki ole kunnossa. Osa eläinaktivistien listaamista epäkohdista osoittautui nimittäin täysin lailliseksi toiminnaksi.*" Pääkirjoituksessa todetaan, että "*suomalaisten käsitys liha- ja siipikarjan kasvatuksesta on juuttunut 1970-luvulle.*" Pääkirjoitus yhtyy Husu-Kallion ajatukseen: on kuitenkin parempi, että kasvatusta jatkuu Suomessa.

Helsingin Sanomat satsasi isosti aiheeseen. Samana päivänä 7.12. ilmestyi kulttuurisivuilla puheenvuoro, joka oli tunnetun esseistin ja vegaanin, Antti Nylénin kirjoittama.²⁸⁸ Myös Nylénin mielestä suomalaisessa eläinaktivismissä oli koittanut uusi aika. Hänen mielestään materiaalin julkistaminen oli vuosikymmenen "älykkäin" ja "kylmäverisin" "poliittinen teko", joka paljasti asioiden "pimeän ytimen". Hän nimitti paljastuneita oloja elämän halveksunnan kulttuuriksi ja riettaaksi kärsimysnäytelmäksi.

Seuraava iso satsaus aiheeseen oli sunnuntaina 9. joulukuuta. Tuolloin HS vieraili Tuittulan Pekonin tiloissa.²⁸⁹ Jutun alarivi kuului: *Eläinaktivistien videon nostattama kohu paljasti, kuinka vähän peruskuluttaja tuntee nykyaikaista eläintuotantoa.* Toimittaja kirjoittaa reportaasityyliin, kuvailee, miten kaikki on organisoitu "kellontarkasti" ja millaista teknologiaa eläinten kasvatuksessa käytetään. Juttua suhteutetaan talouteen: kilpailukykyä pitää hakea suuresta mitta-kaavasta ja tehokkuudesta. Juttuun haastateltu professori korostaa, että "onnellinen eläin on tuottava eläin." Ei liene yllätys, että tilalliset eivät allekirjoita kaikkia aktivistien väitteitä. Silti

²⁸⁶ HS 6.12.2007 *Tyytyväiset siat tonkivat Kiven luomutilalla* (Puhujat: sikatilan emäntä ja entinen isäntä)

²⁸⁷ HS 7.12.2007 *Tuotantoeläinten hoidosta löytyi parannettavaa* (Puhujat: pääkirjoitus)

²⁸⁸ HS 7.12.2007 *Tehotuotanto toteutti Hieronymus Boschin helvetin* (Puhujat: esseistin puheenvuoro)

²⁸⁹ HS 9.12.2007 *Tarkoin valvotut possut* (Puhujat: Tuittilan pekonin työntekijä (ei suoraa siitaattia) ja työnjohtaja sekä yksi tilan osakas, MTK:n maatalouslinjan johtaja, kotieläinhygienian professori)

haastateltujen tilallisten ja osakkaiden mielestä on tärkeitä, että hyvinvointia pidetään esillä, sillä se voi johtaa siihen, että *"tuottajat lopettavat sairaita eläimiä nykyistä aikaisemmin."*

Seuraavat päivät tuottivat lyhyitä uutisia, joissa kerrottiin, että Evira on tarkastanut kaikki kuvissa esiintyneet tilat ja rikkeitä löytyi joka neljänneltä tilalta.²⁹⁰ Sekin kerrottiin, että salavideoinneista oli tehty kymmeniä rikosilmoituksia.²⁹¹ Myös "Kuiskaaja" otti asioihin kantaa korostamalla, kuinka tärkeitä oli, että vakavasti otettava A-studio esitti videot ja vihjaamalla, että näin tapahtui, koska "mediavaikuttaminen kulkee suvussa".²⁹² A-studiossa työskentelevä Jyrki Saarikoski kun on OE:n tiedottajan isä. Kolmannessa lyhyessä uutisessa kerrottiin vihreiden kanta kotieläintuotantoon: he tiukentaisivat sääntöjä.²⁹³

19. joulukuuta haastateltiin eläinoikeusaktivistia, joka kertoo kohtaavansa entistä suopeampia ihmisiä. Juttu²⁹⁴ piirtää kuvaa rautatien kulmilla päivystävästä it-alan yrittäjästä, joka osaa kaupitella ihmisille sanomaansa oikealla tavalla. Pitää osata avata keskustelu, eikä omia mielipiteitä saa vyöryttää. Tähtihetkiä on se, kun joku kertoo ryhtyneensä kasvissyöjäksi.

Tuomaanpäivänä HS-raati otti kantaa joulukinkkuun.²⁹⁵ Se maittoi edelleen suurelle osalle jäsenistä. Vaikka sioille toivottiin parempia oloja, videot eivät olleet vieneet ruokahaluja – ainakaan kaikilta. Claes Andersson muistutti, että holokaustin tapaiset kansanmurhat eivät olisi olleet mahdollisia ilman eläimiä esineellistävää suhtautumistapaa. *"Teurastamot olivat keskitysleirien esiaste"*. Samoilla linjoilla oli professori Erik Söderblom, jolle eläinteollisuus on väkivaltakoneisto, jonka esikuvat löytyvät natsi-Saksasta. Samana päivänä Poliitiikan kulmapöytä -

²⁹⁰ HS 11.12.2007 *Evira löysi rikkeitä joka neljänneltä eläintilalta* (Puhujat: uutinen)

²⁹¹ HS 14.12.2007 *Tilojen salavideoinnista tehty kymmeniä rikosilmoituksia* (Puhujat: uutinen)

²⁹² HS 15.12.2007 *Median tuntemus on aktivistin geeneissä* (Puhujat: toimittajan analyysi)

²⁹³ HS 16.12.2007 *Vihreät tiukentaisivat kotieläintuotannon sääntöjä* (Puhujat: uutinen)

²⁹⁴ HS 19.12.2007 *Jari Kujansuu kohtaa entistä suopeampia ihmisiä* (Puhujat: OE:n eläinoikeusaktivisti)

²⁹⁵ HS 21.12.2007 *Joulukinkku maittaa HS-raadille* (Puhujat: HS-raati eli neljä kirjailijaa, Kulttuurirahaston yliasiamies, perhetutkija, tietokirjailija-luennoitsija (ei suoraa sitaattia), museonjohtaja, kustannuspäällikkö, päätoimittaja, kansanedustaja (ei suoraa sitaattia) teatterikorkean professori, professori, kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön johtaja, kirjoittaja, kuvataiteilija, sarjakuvataiteilija)

jutussa²⁹⁶ kerrottiin, miten keskustan kansanedustaja Anne Kalmari syytti mediaa eläintenkasvattajien vastaisesta salaliitosta sekä siitä, etteivät maanviljelijät saa mediassa puheenvuoroa.

Vuoden viimeisenä päivänä aiheesta kirjoitettiin vielä kolmeosaisessa juttukokonaisuudessa, jossa ääneen pääsivät eläinten hyvinvointitieteen professori ja nautojen hyvinvointia tutkinut eläinlääketieteen tohtori²⁹⁷ sekä kaksi lehmätilallista²⁹⁸. Kolmannessa jutussa listattiin faktalaatikkomuotoisesti, millaista tuotantoeläinten elämä on.²⁹⁹ Ensimmäisessä jutussa kerrottiin, millaisia asioita eläinten hyvinvointiin perehtyneet toivovat, että eläinten pidossa otettaisiin huomioon: lisää tilaa ja virikkeitä, betonia pehmeämmät lattiat, ilman kivunlievitystä tehtävän karjujen kastroinnin lopettaminen. Jutussa kerrottiin, että joka neljänneltä tilalta löytyi rikkeitä. Heti seuraavassa lauseessa kuitenkin todettiin: "*Videoiden nostattama keskustelu ei ole kauppiaiden arvion mukaan vaikuttanut lihanmyyntiin tai luomulihan kysyntään.*" Jutussa myös kerrottiin, että tuotantoeläinten olot eivät ole huonommat kuin muualla EU:ssa.

Toisessa jutussa seurattiin Myy-lehmän päivää. Siitä maalailtiin sympaattinen ja inhimillinen kuva: lehmä on lämmin ja karvainen, se kuuntelee Yle X:ää ja on emäntänsä silmäterä. Sivulauseessa kerrotaan, että Myyn kollegat lähtevät teuraaksi viisivuotiaana, lehmät poikivat kerran vuodessa, ja vasikat erotetaan heti synnytyksen jälkeen emostaan, ne eivät pääse talvisin ulos ja ne on kytketty kiinni parteensa. Nämä ovat kuitenkin normaalia lehmän elämää, joka Myyn tapauksessa esitetään idyllinä. Tämän idyllin rinnalla samaan juttukokonaisuuteen luo järkyttävää kontrastia luettelo tuotantoeläinten elämästä: siitä, miten lyhyt sikojen, kanojen ja kasvatettujen lohien elämä on, siitä, miten ahtaissa oloissa ne kasvavat ja millaiseen käyttäytymiseen se johtaa.

²⁹⁶ HS 21.12.2007 *Kalmarin unioni iskee* (Puhujat: toimittajan kommentti + keskustan kansanedustajan näkemyksiä)

²⁹⁷ HS 31.12.2007 *Hyvinvoinnin tutkijat haluavat eläimille lisää tilaa ja lopettaa karjujen kastroinnin* (Puhujat: eläinten hyvinvointitieteen professori, eläinlääketieteen tohtori)

²⁹⁸ HS 31.12.2007 *Lypsylehmän päivä kuluu maatessa ja märehtiessä* (Puhujat: lehmätilan emäntä ja isäntä (ei suoraa sitaattia))

²⁹⁹ HS 31.12.2007 *Tuotantoeläimen elämä jää lyhyeksi* (Puhujat: faktalaatikko)

Uutisointi Helsingin Sanomissa vuonna 2015

Oikeutta eläimille palasi jälleen otsikoihin julkaisemalla 26. lokakuuta 2015 uutta videomateriaalia. Ensimmäistä kertaa asiasta kertoi Ylen MOT-ohjelma. Tällä kertaa oli kuvattu neljällä teurastamolla eri puolilla Suomea. Materiaalissa sikoja, nautoja ja lampaista hakattiin muun muassa sähköpiiskalla ja tainnutukset epäonnistuivat. HS kirjoitti uutisen aiheesta tuoreeltaan 26. lokakuuta.³⁰⁰ Haastatellun OE:n jäsenen mukaan lihan syöntiä pitäisi vähentää ja ihmisen ja eläimen suhdetta arvioida uudelleen. Eläinten hyvinvointiin erikoistunut dosentti näkee materiaalissa tarpeetonta väkivaltaa. Materiaali herättää hänessä yllätystä, hämmennystä ja suuttumusta. Eläinsuojeluasiamiehen mukaan materiaali ei kerro kaikkien teurastamojen tilanteesta, mutta epäkohtia on yllättävän paljon. Elintarviketeollisuusliiton toimitusjohtaja uskoo, että kuvat voivat näyttää kauhistuttavilta niille, jotka eivät ole nähneet teurastusta. Lehtijuttu muistuttaa, että Elintarviketeollisuusliittoon kuuluu liha-alan yrityksiä kuten teurastamoita.

Lehden HS-ilta-nimisessä digipainoksessa 27. lokakuuta ääneen pääsivät Eviran lihantarkastusyksikön johtaja sekä komisario ja rikosylikomisario.³⁰¹ Jälleen kerran uutisointi alkoi laillisuuden ja rikoksen puitteissa. Eviran edustaja toteaa jutussa, että eläinten käsittelyssä on selvästi rikottu lakia. Viraston edustaja kertoo, että virasto harkitsee tutkintapyynnön jättämistä poliisille. Samainen henkilö kertoo myös, ettei eläinten EU-asetusten mukainen valvonta näytä toimivan. Syyttävä sormi kääntyy osoittamaan tarkastuseläinlääkäreitä: ovatko he tienneet laiminlyönneistä? Myös Sisä-Suomen ja Lounais-Suomen poliisia oli haastateltu. Selvisi, että poliisi ei vielä ollut ottanut paljastuneita epäkohtia tutkintaan. Sen sijaan yksi teurastamo oli tehnyt rikosilmoituksen salakuvauksesta. Alueen poliisi pohtikin, voiko rikollisin keinoin hankittua näyttöä käyttää oikeudessa. Jutun mukaan OE oli tehnyt rikosilmoituksen kahden teurastamon toiminnasta.

³⁰⁰ HS 26.10.2015 *Aktivistit julkaisivat salaa kuvattuja videoita teurastamoilta: eläimiä hakataan kepeillä ja laatikoilla* (Puhujat: OE:n jäsen, eläinten hyvinvointiin perehtynyt dosentti, eläinsuojeluasiamies, elintarviketeollisuusliiton toimitusjohtaja)

³⁰¹ HS-ILTA 27.10.2015 *Evira: Teurastamoilla rikottu lakia – Poliisi ei vielä tutki asiaa* (Puhujat: Eviran lihantarkastusyksikön johtaja, poliisin komisario, rikosylikomisario)

28.10. haastateltiin Eviran lihantarkastusyksikön johtajaa, eläinten hyvinvointiin perehtynyttä dosenttia, MTK:n toiminnanjohtajaa ja rikosylikomisariota poliisista.³⁰² Juttu alkaa ajatuksella siitä, että kuluttajan on vaikea selvittää, missä tuote on teurastettu. Evirasta kerrotaan, että lihan teurastanut laitos pitäisi kyllä pystyä jäljittämään. Eläinten hyvinvointiin perehtynyt dosentti ajattelee, että teurastukseen liittyvät asiat on suojattu liikaa kuluttajilta, ne on pidetty suljettujen ovien takana toisin kuin Isossa-Britanniassa, jossa jotkut kauppaketjut ovat vaatineet teurastamoihin valvontakameroita. Poliisi kertoo, ettei se ole vielä(kään) aloittanut tutkintaa teurastamoilla tapahtuneista epäkohdista.

Päivää myöhemmin HS kertoi, että aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita.³⁰³ Kun aiemmin tuotiin julki eläinten kohtelua teurastamoissa, nyt keskiössä oli se, miten sikoja ja nautoja kohdellaan tiloilla ja lastauksen aikana. Videoita oli kuvattu kahdeksassa sikalassa ja navetassa. Ne esitettiin ensi kertaa Ylen A-studiossa ja eläintehtaat.fi-sivustolla. Taas materiaali näytti, että eläinten kohtelussa oli toivomisen varaa. Kastroitavia porsaita heiteltiin, sikoja haktettiin ja pisteltiin kärsään. Haastateltu eläinsuojeluasiamies löysi huomautettavaa sähköpiiskan käytöstä. Hän kuitenkin korosti, että materiaalin perusteella ei voi vetää yhtäläisyysmerkkiä kaikille tiloille. Hän vastasi OE:n esittämään väitteeseen, että eläimiin kohdistuva väkivalta olisi arkipäiväistä. Se, mitä sekä eläinsuojeluasiamies että dosentti kaipaivat lisää, oli valistus tilojen työntekijöille siitä, miten eläimet käyttäytyvät. *"Meillä on paljon tietoa tarjolla, ja kärkituottajat ovat sen omaksuneet, tuolla on paljon osaavia toimijoita"*, dosentti totesi. OE:n jäsen pääsi kertomaan, että tilat ovat valikoituneet sattumanvaraisesti ja että OE ei itse kuvaa videoita.

HS:n Nyt-liite otti aiheen käsiteltäväkseen jutussa³⁰⁴, jossa toimittaja ehdottaa Atrian teollisista prosesseista vastaavalle johtajalle, että teurastamot siirtyisivät näyttämään teurastustaan julkisesti netissä. Johtajan mielestä ajatus on mielenkiintoinen. Hän tosin epäilee, että kuluttaja ei halua nähdä, koska *"se ei ole koskaan mukavaa katsottavaa"*.

³⁰² HS 28.10.2015 *Eläinlääkäri: "Teurastukset pidetty Suomessa liikaa suljettujen ovien takana"* (Puhujat: Eviran lihantarkastusyksikön johtaja, eläinten hyvinvointiin perehtynyt dosentti, MTK:n toiminnanjohtaja, rikosylikomisario)

³⁰³ HS 29.10.2015 *Aktivistit julkaisivat lisää salaa kuvattuja videoita – "eläimiä sähköpiiskataan rutiininomaisesti"* (Puhujat: eläinsuojeluasiamies, eläinten hyvinvointiin perehtynyt dosentti, OE:n jäsen)

³⁰⁴ HS 30.10.2015 *Teurastus julkiseksi nettiin? Lihafirma: Ideahan on aika hyvä* (Puhujat: Atrian teollisista prosesseista vastaava johtaja)

Marraskuun 11. päivä HS keräsi neuvoja lihan tunnistamiseen.³⁰⁵ Näin siksi, koska "*eettiselle lihalle ei ole omaa laatumerkintää*", vaikka "*elintarvikkeille on monenlaisia merkintöjä, joiden perusteella ostopäätöstä voi miettiä*". Juttu alkaa toteamalla, että eettisesti tuotettu liha voi tarkoittaa kolmenlaista eettisyyttä: tuotantoeläinten hyvinvointia, ympäristöpäästöjen seuranta tai tuottajien oikeuksia. Jutussa todetaan, että eettisen elintarviketuotannon kohdalla eettisyys yleensä liitetään eläinten hyvinvointiin. Juttu kertoo myös, että eettinen lihantuotanto nousi keskusteluun, kun OE julkaisi materiaalia tuotantoeläinten kaltoin kohtelusta. Juttu käy läpi luomutuotteet, Eviran näkemyksen siitä, että Suomessa teurassiat voivat paremmin kuin Keski-Euroopassa, Hyvää Suomesta ja LaatuVastuu-merkit sekä lähiruoan. Myös riista käsitellään ja kerrotaan (ilman suoria sitaatteja), että Animalian mielestä riistaakaan ei voi pitää ongelmattomana ravintona.

Saman päivän toisessa jutussa³⁰⁶ käsiteltiin eettisesti kasvatettuja sikoja, jotka ulkoilevat ja nappostelevat omenia vielä marraskuussa. Juttuun oli haastateltu tilan isäntää ja emäntää. Eettiset siat saavat imettää porsaitaan lähes kaksi kertaa pidempään kuin normaalisikoja imetetään, sioilla ei ole ritilälattiaa, vaan turvekuiviketta ja eläimet saavat kotimaista viljaa. Juttu kertoo, miten paljon lisätyötä eettinen tuotanto aiheuttaa – ja se näkyy hinnassa. Liha myydään suoramyyntinä ja jonoja piisaa. Ensimmäiset tilaukset tehdään jopa vuotta aiemmin. Tunteet otetaan jutussa peliin: emäntä kertoo, miten tyhjä olo on, kun sikala tyhjenee joulun alla.

Kun Eviran oma tutkinta teurastamomateriaalista valmistui, HS uutisoi aiheesta³⁰⁷ Jutun mukaan kaikista materiaalissa esiintyneistä neljästä teurastamoista löytyi ongelmia. Eviran mukaan teurastamoilta ja muista paikoista, joissa eläimiä pidetään elinkeinonharjoittamismielessä, löytyy lain rikkomista silloin tällöin. Eviran edustajan mukaan ei tarvitse tuntea lainsäädäntöä nähdäkseen, että videolla näkyvät tapahtumat "eivät ole oi-

³⁰⁵ HS 11.11.2015 *Eettiselle lihalle ei ole omaa laatumerkintää – HS keräsi neuvoja lihan tunnistamiseen* (Puhujat: Kuluttajaliiton elintarvikeasiantuntija, Pro Luomun toiminnanjohtaja, Eviran jaostopäällikkö, Eviran laatupäällikkö, Lihatie-dotuksen toiminnanjohtaja)

³⁰⁶ HS 11.11.2015 *Onnelliset karkurasiat palaavat* (Puhujat: sikatilan isäntä ja emäntä)

³⁰⁷ HS 23.11.2015 *Eläinsuojelujärjestön paljastamat olot teurastamoissa olivat yllätys Eviralle – "Tainnutusta ei voi tehdä, jos ei oikeasti osaa"* (Puhujat: Eviran eläinten hyvinvointi ja tunnistus -jaoston päällikkö)

kein". Ongelmia Evira löysi puuttuvista tai puutteellisista toimintaohjeista, omavalvonnan tarkastuskirjanpidosta ja työntekijöiden kelpoisuustodistuksista. Jutun mukaan poliisi on saanut runsaasti tutkintapyyntöjä neljästä teurastamosta ja myös Eviran tarkastuseläinlääkäreistä. Evira kertoo selvittävänsä elinlääkäreidensä toimia myös sisäisesti sekä suosittaa teurastamoita ottamaan käyttöön oman videovalvonnan. Eviran edustajan mukaan oli huojentavaa, että raskauttavaa materiaalia oli vain 20 minuuttia, kun OE kuitenkin kuvasi 300 tuntia. Sama juttu ilmestyi hieman lyhyempänä versiona seuraavan päivän paperilehdessä.³⁰⁸

Vuoden viimeinen aihetta sivuava juttu ilmestyi Elämä & hyvinvointi -sivuilla 10. joulukuuta.³⁰⁹ Siinä haastateltiin henkilöjuttutyypillisesti usein asian tiimoilta jututettua eläinten hyvinvointiin perehtynyttä tutkijaa. Jutussa pohdittiin, miten eläinten tunteisiin pitäisi suhtautua. Fokus oli eläinten hyvinvointitutkimuksessa. Juttu esitti mielenkiintoisen kysymyksen: mitä eläinten hyödyntämisestä pitäisi ajatella. Tutkijan mukaan yhtä oikeata vastausta ei ole, vaan vastaus riippuu kunkin eläinetiikasta. Kysymykseen siitä, eivätkö eläimet voi suomalaisilla tiloilla hyvin, tutkija vastaa, että sekin riippuu siitä, minkä kukin laskee hyvinvoinniksi. Hän antaa esimerkkejä siitä, millaiset tilat hänen mielestään voisivat saada hyvinvointimerkkejä. Moni tila ei täytä kriteerejä, mutta lain mukaan ei tarvitsekaan. Tutkija muistuttaa, että myös tuottajia on monenlaisia: osa tekee yli minimivaatimusten.

³⁰⁸ HS 24.11.2015 *Eläinten huono kohtelu oli yllätys Evirallekin* (Puhujat: samat kuin edellä)

³⁰⁹ HS 10.12.2015 *Lehmä iloitsee ja leikkii kuin lapsi, sanoo tutkija – Miten eläinten tunteisiin pitäisi suhtautua?* (Puhujat: eläinten hyvinvointiin erikoistunut tutkija)